

**Puztai Ferenc művelődési miniszterhelyettes
avatóbeszédét mondja**

**Képek
a pécsi egyetemi könyvtárról
Cikkünket lásd a 317. oldalon
(Révész András felvételei)**

Ormos Mária akadémikus, a JPTE rektora

**Dr. Tóth Tibor egyetemi tanár,
a JPTE könyvtárának főigazgatója**

39. évfolyam, 6. szám
1989. június

Könyvtáros

TARTALOM

Bereczky László	Így állt össze a júniusi szám	315
	Egy régi-új egyetem régi-új könyvtára	317
Vajda Kornél	A Pécsi Hangtárról	319
	Nemzetközi szeminárium a közművelődési könyvtárakról Keszthelyen K.J. (V.K.)	324
Skaliczki Judit	Elképzelések és megvalósulásuk, azaz az irányelvek és a gyakorlat	325
Nagy Attila	Helyi társadalom és könyvtár	328
Fogarassy Miklós	A könyvtári szolgálat teljes kínálata és a gyermekolvasók	333
Báthory János	Templom vagy fűszeresbolt?	335
Nagy Ferenc	Szabványok és irányelvek a könyvtári ellátásban	337
	Peresztrojka, glasznosztj, demokrácia – vidéken	343
	Lapozgató	346, 365

VISSZHANG

Drucker Tibor	Kedves Tilhof Endre!	347
	Jó lenne? Jó! (D.T.)	348
	Miniszterelnöki nyilatkozat a demokráciáról és a könyvtárakról (p-er)	349
	Huber Kálmánné 1935–1989 (–) (Perszonália)	350
Turainé Matzkó Emma	Élettörténelem. Portrévázlat Könczöl Imréről (Sorsok és pályák)	351
	Olvastuk (P.E.)	353

HOLMI

355

LÁTÓKÖR

	100 éve született Dienes László	356
Dr. Tóth Róbert	Dienes László életútja	357
Hullán Zsuzsa	Dienes László munkásságának időszerűsége	359
Bencsikné Kucska Zsuzsa	Egy életmű tanulságai gyermekkönyvtárosok számára	362
	A KMK tanfolyamairól (T.Ź.K.)	364
Gyuris György	Pótlások a lexikonokhoz az 1988. évről	366
Vajda Kornél	Kecskeméti Kálmán (A Könyvtáros galériája)	373
	Ezt mind mi irtuk	374

A lapunk e számában közölt grafikák Kecskeméti Kálmán alkotásai

Из содержания

Речь *Ференца Пустай* по случаю открытия обновленного здания Печской университетской библиотеки (317);
Корнель Вайда: Фонотека в г. Печ (319);
Международный семинар Секции массовых библиотек ИФЛА в г. Кестхее (статьи *Ене Киши* и *Ференца Надь*, доклады *Юдита Шкалицки*, *Аттилы Надь*, *Миклоша Фогарасси*, *Яноша Батори*) (324).

From the contents

Ferenc Pustai: Inauguration speech held at the opening of the restored building of the Pécs University Library (317);
Kornél Vajda: The Pécs Audio Collection (319);
International Seminar of the IFLA Public Library Section in Keszthely (Papers by *Jenő Kiss* and *Ferenc Nagy*, lectures held by *Judit Skaliczki*, *Attila Nagy*, *Miklós Fogarassy* and *János Báthory*) (324).

Aus dem Inhalt

Ferenc Pustai: Rede anlässlich der Eröffnung des renovierten Gebäude der Universitätsbibliothek in Pécs (317);
Kornél Vajda: Die Phonotheek in Pécs (319);
Das internationale Seminar der allgemeinbildenden Sektion der IFLA in Keszthely (Artikeln von *Jenő Kiss* und *Ferenc Nagy*, Vorlesungen von *Judit Skaliczki*, *Attila Nagy*, *Miklós Fogarassy* und *János Báthory*) (324).

Cikkeink szerzői

Báthory János, az FSZEK főosztályvezetője; *Bencsikné Kucska Zsuzsa*, az FSZEK fiókkönyvtárának vezetője; *Bereczky László*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Drucker Tibor*, a TEKA igazgatója; *Fogarassy Miklós*, az OSZK KMK főmunkatársa; *Gyuris György*, a szegedi Somogyi Könyvtár tudományos munkatársa; *Hullán Zsuzsa*, az FSZEK V. kerületi főkönyvtárának munkatársa; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Nagy Ferenc*, a Budakeszi Nagyközségi Könyvtár igazgatója; *Pustai Ferenc*, az MM miniszterhelyettese; *Skaliczki Judit*, az OSZK KMK osztályvezetője; *dr. Tóth Róbert*, az FSZEK Budapest Gyűjteményének munkatársa; *Turainé Matzko Emma*, a Veszprém Megyei Könyvtár munkatársa; *Vajda Kornél*, a Könyvtáros munkatársa.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

Főszerkesztő: **Bereczky László**

A szerkesztőség címe: 1024 Budapest, Mártírok útja 55. II. 4.

Telefon: 163-495

Kiadja a **Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat**

1906 Budapest, Lenin krt. 9-11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Németh Jenő** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (897652/20)

Petőfi Nyomda – 89/920083 Kecskemét, 1989

Felelős vezető: **Birkás Béla** vezérigazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzletében és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a. –1900–, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H-1389 Budapest, Postafiók 149.

Így állt össze a júniusi szám

Rögtön a szám elején két örvendetes pécsi könyvtári eseményről számolunk be: felavat-
ták az egyetemi könyvtár megnagyobbított,
felújított épületegyüttesét és páratlan értékű,
mintegy 35 ezer darabból álló lemezgyűjte-
ményt kapott alapítvány formájában a Pécsi
Megyei Könyvtár.

Évtizedek óta húzódik a Janus Pannonius
Tudományegyetem Könyvtára bővítésének,
felújításának ügye. Hány meg hány tárgyalá-
son vettem részt magam is a könyvtár akkori
vezetőivel, az egyetem illetékeseivel, építé-
szekkel együtt. Azon törtük a fejünket, hogyan
lehetne segíteni a kínzó helyhiányon. Volt
olyan terv, amely az udvarba javasolta új
szárny építését, mindig szóba került a szoms-
zédos iskola épülete, de többször leereszke-
dünk a kapusházból nyíló hatalmas, mély pin-
cékbe is, hátha ott lehetne elhelyezni a ritkáb-
ban használt könyv- és folyóirat-tömeget. Most
végre az egyetemhez méltó könyvtára lett a
városnak.

Úgy terveztük – kétszer is beigértük –, hogy
részletes beszámolót közlünk a nagyszabású
rekonstrukcióról és eredményéről. Természe-
tesen azt gondoltuk, hogy a bemutatást az
egyetemi könyvtár valamelyik munkatársa
végzi el. Erre ígéretet is kaptunk a főigazgató-
tól. Sajnálattal kell közölnöm, hogy számos
sürgető telefonhívásunk nem járt eredmén-
nyel. Legutóbbi telefonbeszélgetésünk során a
főigazgató elmondta, hogy ő maga nem kíván
írni az újjávarázsolt épületegyüttesről, munka-
társait pedig nem kötelezheti erre. Így hát ol-
vasóink jogos kíváncsiságát nem tudjuk kielé-
gíteni. Ugyanakkor furcsálljuk is, hogy az
egész könyvtárban nem akadt egyetlen ember
sem, aki vállalta volna egy ismertető cikk meg-
írását. Félve emlékeztetek rá – nehogy példáló-
zásnak tünjön –, hogy *Rózsa György*, az MTA
Könyvtárának főigazgatója milyen lelkesülten
ír könyvtára új épületéről, az épület nyújtotta
nagyobb lehetőségekről (*Könyvtáros*, 1989/3.
sz.). Nem esett le az aranygyűrű az ujjáról,

pedig biztosan tudom, hogy ő is „nagydoktor”
– ott voltam a „védésén”.

Vigasztalódásul olvasóinknak és önmagunk-
nak, közöljük *Pusztai Ferenc* művelődési mi-
niszterhelyettes nagyon szép avatóbeszédét.
Az értékes gondolatokon (a könyvtárosokat
mintha hájjal kezenetnek ezeket hallván és ol-
vasván) és a szép fogalmazáson kívül számunk-
ra még az is különösen becsessé teszi ezt a
megnyitó beszédet, hogy a miniszterhelyettes
nem restellette önkezevel leírni a saját meg-
győződését. A futószalagon gyártott, s több-
nyire összeollózott, ürességtől kongó ünnepi
felszólalások divatja idején nagy ritkaság az
ilyen nagyfokú odafigyelés, amelyről a minisz-
terhelyettes tanúbizonyságot adott. Becsüljük
is meg méltóképpen. Íme egy részlet a kézirat-
ból.

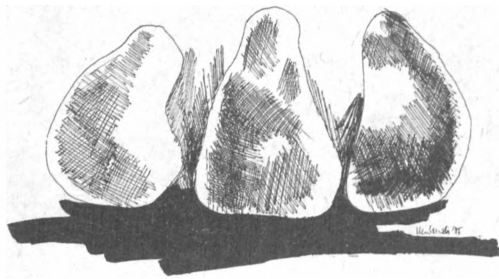
T. KÖZÖNSÉG!
LECTORI SALUTEM!

1

ÚJ KÖNYVTÁR JÓNéhánykor NYITOTTAM
MÁR MI; ÚJ KÖNYVTÁR AZTÁRÁT IS BÉNYI-
TOTTAM ~~MEGNAGYOBBITOTTAM~~ MINDRETTŐT VÁLTOZTAT-
TAM NEM AVANGYULK MINDRETTŐT MERT MINDRETTŐ
ESÉLYT AZ ISÁBORTLEN ÜMELETEK FELC-
SÉLÉRE, BEMÉNYT HOBGAS KÉRDÉSEK HE-
VÁLAZOLÁSÁRA, LEKÖTÉSÉGET SAJÁT MARGOK
MERT HÉBETTETÉSÉRE. BIZTATÁST ÁRRA, HOGY
KIVÁNCSI LEGY ÉS HOGY KIVÁNCSI LEHETŐ.
HOGY HELYT ÁLLHATÓZ ÉS HELYLETEY TÖ-
RETTHELTZ. HOGY NEM VAGY MARG-ÉZ ÉS
NEM VAGY ESSZŐZTLEN.

EGY ÚJ KÖNYVTÁR KÜZÖBÉN VAGY
OLVASÁTERHEBÉN AZONBAN ÜNNEPI SZÁM-
SÁT ÜNNEPI MARGBIZTATÁSÁR IS ETLŐLT
BENNYKÁRLET. EGY KÖNYVTÁR KAPARUS NEM-
CSAK VÁRA KÖZÉ SZÁMLOM KIVÁNCSÁR; MARGA
MAGA A BETELJESÜLT VÁRANÓZÁS, A SI-
ZONYOSSÁG: ITT RÁNK VÁRANAK, RÁNK, OLVASÓ-
RÁ.

MINDIG FEJLENGER MÚRUMM BALZIA-
HIZOTT KÖNYVTÁRÁK BANY; AHOL MEGKÜZELT-
HELETLEN POLCOK KÖNYVÉRINEIN PATTAT-

A másik nagyfontosságú pécsi eseményről már hírt adtunk a *Könyvtáros* 1989/2-es számában. A *Pécsi Hangtár (Marton-Bajnai gyűjtemény)* elnevezésű lemeztárat akkor így jellemeztük: „A szinte csak Széchényi Ferenc gesztusához hasonlítható adomány valójában az eddig mindig csak fájón emlegetett, óhajtott, vágyott Nemzeti Hangtár alapjait veheti meg.” Az adományozó *dr. Marton Gyula* és felesége *dr. Bajnai Klára* szóban túlzónak titulálták az összehasonlítást, de mi nem kívánjuk megváltoztatni véleményünket. Hiszen a budapesti ügyvédházaspár valami olyasmit valószínűsített meg, amire az ezzel a feladattal megbízott intézmények mindmáig nem voltak képesek. Sőt! Az adományozók nem panaszképpen emlegetik fel, csak értő rezignációval megállapítják, hogy akadt olyan központi intézmény, amely három év óta válaszra sem méltatta felajánlásukat. Annál nagyobb dicséret illeti Pécs városa és a Pécsi Megyei Könyvtár fogadó-készségét.

De hagyjunk fel a hozsannázással, hisz nem éppen az ország-világra szóló sikerek jellemzik kulturális életünk mindennapjait. Itt van mindjárt a szentmártonkátai eset. Érdeemes gondosan elolvasni a község könyvtárosa által összeállított (gondolom többnyire általa fogalmazott vagy sugallt) dokumentációt. Bizony elszomorító, s még szomorúbb, hogy nem egyedi esettel állunk szemben. Egy megyei könyvtár igazgatója mondta a minap, hogy a tanács felhívta a figyelmét a legszigorúbb takarékosagra, mert bizonytalan a második félévi költségvetés pénzügyi fedezete. A széthullóban lévő Csepel Vas- és Fémműveknek a gyár területén levő elosztó könyvtárát a kiszabott magas területbérleti díj kifizethetetlensége miatt meg kellett szüntetni. A könyveket részben kiárusították, részben az amúgy is helyhiánnyal küszködő Munkásotthon könyvtárába szállították, hogy mentse a menthetőt. További „jó” hír, még mindig Csepelről: anyagi

okok miatt be kellett zárni a Munkásotthon földszintjén levő, nagy látogatottságnak örvendő hírlapolvasót.

Utána fogunk járni ezeknek a híreszteléseknek, meg is írjuk, amit felderítettünk, de mit tehet egy szegény deficités lap a pénzügyi hatalmasságok ellenében. Egyet tán tehetünk: felhívhatjuk a figyelmet egy szomszédos ország, Ausztria példájára. Április harmadik hetében osztrák kulturális napokat rendeztek Budapesten, amelyet *Hilde Hawlicek* osztrák oktatási, kulturális és sportminiszter nyitott meg, s ez alkalmából sajtótájékoztatót is tartott a miniszter asszony. A továbbiakban idézek a *Népszabadság* április tizennyolcadiki számából: „A sajtótájékoztatót részt vevő újságírók elsősorban mégis oktatási kérdésekről faggatták a miniszter asszonyt, akitől többek közt megtudhatták, hogy bár a kormány az államháztartás konszolidációja jegyében szigorú takarékosagra szorítja valamennyi minisztériumot, ez a takarékoság nem vonatkozik a kultúra és a kutatás területére. Sőt a kulturális költségvetést harmadával növelték.”

Az *Esti Hírlap* ugyanezen a napon megjelent számában (morvay) tudósításából azt is megtudhatjuk, hogy az osztrák kulturális tárca nagy gondot kíván fordítani az informatika oktatására, majd idézi a miniszter asszony szavait: „Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a felnövekvő generáció minél hamarabb olvasóvá váljék. Éppen ezért szorgalmazzuk, hogy minél több iskolának legyen önálló könyvtára. Távlati célunk természetesen az, hogy minden iskolában önálló könyvtár működjék, ettől azonban – sajnos – még messze vagyunk. Ezeket a könyvtárakat egyébként nem úgy képzeljük el, hogy azokban csak könyveket lehessen kölcsönözni, hanem úgy, hogy olvasói klubok működjenek bennük, s a tanárok vezetésével jó néhány foglalkozás színhelye maga a könyvtár legyen. És természetesen ezek a könyvtárak nyilvánosak a település minden lakosa számára.”

Mit lehet erre mondani? Tán azt: „Hja, így könnyű!” Meg tán újra meg újra bizakodni, hogy majd most, majd az új vezetés. Meglátjuk.

Bereczky László

A cikkek és ismertetések szerzőik véleményét tükrözik, és nem képviselik szükségszerűen a szerkesztőség álláspontját * Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.**

Egy régi-új egyetem régi-új könyvtára

Amint arról a *Könyvtáros* 1989/4-es számában hírt adtunk, 1989. február 17-én délelőtt 11 órakor – ünnepélyes keretek között – átadták a Janus Pannonius Tudományegyetem új, illetve megújított, végre valóban egyetemi szintű könyvtárát a használóknak. A híradás szerzője azt ígérte, hogy az új könyvtárról a *Könyvtáros* részletes beszámolót fog közölni. Nos, ez a minden oldalú bemutatás egyelőre várat magára, reméljük, annál részletesebb és szakszerűbb lesz, ám addig is, míg elkészül (természetesen a pécsiektől várjuk), közöljük *Pusztai Ferenc* miniszterhelyettes megnyitóját. Nem kárpótlásként, nem előzetesként, ha-

nem azért, mert tanulságai, állásfoglalásai általános érvényűek, feltétlenül meggondolandók. Elhangzott – közvetlenül a miniszterhelyettes beszéde után, *Tóth Tibornak*, az egyetemi könyvtár főigazgatójának szájából –, hogy Pécssett sikerült megvalósítani a politikus szerint lehetetlent: ott működött egyetem könyvtár nélkül. A szellemes bon mot-nak tapsolók persze nagyon jól tudták, igazán tapsolni e „világrekord” meghaladásának kell: annak, hogy immáron Pécssett is a normálforma lépett érvénybe, van egy nagyon régi – nagyon új egyetem és annak méltó, először igazi könyvtára.

T. Közönség! Lectori Salutem!

Új könyvet jó néhányszor nyitottam már ki, új könyvtár ajtaját is benyitottam párszor. Mindkettőt változatlan, nem gyengülő izgalommal. Mert mindkettő esélyt ad ismeretlen ismeretek felfedezésére, reményt horgas kérdések megválaszolására, lehetőséget saját magunk megmértetésére. Biztatást arra, hogy kíváncsi légy és hogy kíváncsi lehetsz. Hogy helytállhatsz és helyzetet teremthetsz. Hogy nem vagy magad és nem vagy eszköztelen.

Egy új könyvtár küszöbén vagy olvasótermében azonban ünnepi izgalom, sőt ünnepi magabiztosság is eltölt bennünket. Egy könyvtár ugyanis nemcsak várakozó izgalom kiváltója, hanem maga a beteljesült várakozás, a bizonyosság: itt ránk várnak, ránk, olvasókra.

Mindig feszengek múzeum má balzsamozott könyvtárakban, ahol megközelíthetetlen polcok könyvgerincein futtathatom csak végig a tekintetem, vagy vitrinek üvegekoporsójában meredhetek rá néhány lapra, kötésre. A könyvtár nem a könyvek tára, hanem az

olvasó emberek szellemi otthona. Pomogáts Béla a Sárospataki Cs. Szabó László Könyvtár avatásán Cs. Szabó londoni otthonát könyvtárlakásnak nevezte. Sokak számára riasztó lehet a könyvtárosult lakás, könyves embernek azonban csak így lesz otthon a lakás. A könyves ember nem gyűjti a könyvet, hozzá gyűlnék a könyvek. Ahhoz, hogy az olvasó, a könyves emberek kiformalódjanak, hogy számuk gyarapodjék, ahhoz nemcsak sok-sok könyvtárlakás óhajtatására van szükség, hanem nagyon sok otthonos szellemiségű könyvtárra. Mindezekelőtt ott, ahol az új olvasók, az új értelmiség a „hivatásos olvasók” új nemzedéke készül fel.

Például itt, a megújított pécsi egyetemi könyvtárban, hová most beléptünk. Melyek azok a „gondolatok”, amelyek itt és most „a könyvtárban” ránk törnek? Vörösmarty kérdését, „ment-e a könyvek által a világ elébb?”, egy nekünk fájóbbra kell cserélnünk: – „Mehet-e a könyvek nélkül a világ elébb?”

Földnélküli Jánosnál „Könyvnélküli” János kevésbé megalázott és megszorított-e? Megyünk-e egy könyvnélküli világ felé? Nem a válaszokban, a válaszok érvényesítésében vannak kínzó gondjaink, gyöttrő kétségeink. Mert a válaszuk az, hogy: nem, könyvek nélkül a világ nem mehet előbb; nem, Könyvnélküli János nem kevésbé kiszolgáltatott szomorú elődjénél; s nem, nem megyünk egy könyvnélküli világ felé. Gondunk az, hogy könyvhöz és könyvtárhoz, olvasó kedvhez és olvasói érdeklődéshez, olvasó nép és olvasó világ megteremtéséhez nem tartjuk kezünkben a szükséges, garantált feltételeket, eszközöket. Akkor hát – ismét Vörösmartyval kérdezem – „Mi dolgunk a világon?” – A válasz is csak az övé lehet: „Küzdeni”. S a magam szavaival folytatva: birkózni, újrakezdeni, ütközni, dörömbölni – és soha, soha föl nem adni.

Illik-e a könyvtár csendjéhez ez a sok csőrömpölő szó? A kibillent világ, a kicsorbult viszonyok csikorgása, kényszere-e mindez csupán? Ne áltassuk magunk. Szükséges volt, szükséges és szükséges lesz a célratörő keménység, a teremtő, szívós akarat a magyar könyvtárak környékén. Annál is inkább, mert könyvtárainknak nemcsak a lépést kell tartani, hanem lépést kell váltani. A könyvtár ti. mind rohamosabban információtár, illetve – hozzám ez a megnevezés és szemlélet áll közelebb – „szövegtár” lesz. Nem a szöveget őrző könyvforma a fontos, hanem a könyvformában is őrzött, rögzített szöveg: az információ. A könyv mellett ott van – és még inkább ott lesz – a hangszalag, hanglemezzel, a video. Mondhatnám úgy is, hogy a könyv látható nyelvéhez társul a hangszalag, hanglemezzel hallható nyelve és a video „látható és hallgató nyelve.”

Féltenünk, őrző figyelemmel óvnunk mindenekelőtt a nyelvet, a beszédet kell: emberi képességünket, emberré tevő képességünket a kommunikációra, a gondolat megértésére, megformálására, átadására és cseréjére. Rögzítési módja, tárolási technikája változhat és változik is, de mindig a beszéd, a nyelv tárolása és rögzítése lesz a fő cél: a megformált, átadható gondolatok egybegyűjtése, együtt-tartása.

Lépést mindenekelőtt a tekintetben kell váltani könyvtárainkban, hogy a könyvtár csendjéhez a könyvtár *rendje* – kiismerhető és működtethető rendje – is kapcsolódjék. Hogy az egybegyűjtött információk, szövegek ne csak föllelhetők, de *gyorsan* megellelhetők és több irányból, több szempontból elérhetők legye-

nek. Lemaradunk a világ tempójától és saját követelményeinktől egyaránt, ha a könyv- és információkeresés labirintusaiban időzünk, a kis és lomha teljesítményű sokszorosítás, másolás körülményei között botladozunk: fecse-relve azt az időt és figyelmet, amit megértésre, olvasásra, gondolkodásra fordíthatnánk. Kínzó feszültségeket a kívánalmak és lehetőségek, a már nyilvánvaló kívánalmak és a még hiányzó lehetőségek között elsősorban e vonatkozásban érzünk. Bátorító bizalommal tartom el, hogy ez a könyvtár már most se tartozik a korszerűtlenek közé, de az is bizonyos, hogy a korszerű könyvtári technika és információs rendszer továbbépítésére itt is szükség van, s erre központi forrásokból áldozni kell, s áldozni fogunk.

Tisztelt Közönség!

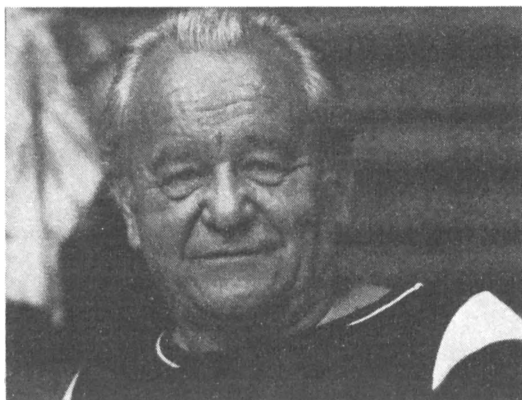
Őszinte jókívánságokkal és őszinte irigységgel gondolok azokra az olvasókra, akik itt szerzik majd meg első vagy legfontosabb könyvtári élményeiket. Az irigység szavát nem stilisztikai henyesség vagy nagyozolás mondatja velem. Fájdalmas tény számomra, hogy ma már jószerével csak könyvtári kölcsönző vagyok, s könyvtári olvasó alig lehetek. Jó néhány évig pedig több könyvtárban voltam otthonos: igazán elmélyülten olvasni az Eötvös könyvtárban szoktam, tudtam. Gyorsan fogalmazni meg a Széchenyi nagyolvasótermének neszező csendjében. Ahogy könyv megtalálja olvasóját és olvasó a könyveit, úgy olvasó és könyvtár is találkozik. Kívánom a pécsi egyetem könyvtárának és olvasóinak, hogy ismerjék meg az egymásra találás emberi, szellemi örömeit, élményeit.

A jó könyvtáros nemcsak a könyveket ismeri és szereti, hanem az olvasókat is. A jó könyvtáros szellemi partner; vagy az ide illőbb magyar szóval mondva: társ. Társra azonban az ember alkalmi, futó kapcsolatban csak ritkán talál. Kívánom, hogy a könyvtárban minél többen találjanak szellemi társra; s tartós „olvasói” kapcsolatok tegyék igazi szellemi műhellyé, igazi egyetemi könyvtárrá ezt a megszépült, megújított intézményt.

Van könyvtár egyetem nélkül, de elképzelhetetlen egyetem könyvtár nélkül, s elképzelhetetlen *jó* egyetem *jó* könyvtár nélkül. Ez a – nem annyira ideális, mint inkább – kívánatos szint nem maradhat örökké a képzelet világában. Az a közös dolgunk, hogy minél jobban, minél gyorsabban a közelébe jussunk.

Mindezt ünnepi jókívánságként és ünnepi fogadalomként is értő figyelmükbe ajánlom.

A Pécsi Hangtárról

Amint arról a *Könyvtáros* 1989/2-es száma hírt adott, tavaly év végén egy budapesti ügyvédházaspár, dr. Marton Gyula és dr. Bajnai Klára alapítványt létesítettek Pécsen, így létrejött a – hivatalos nevén – Pécsi Hangtár (Marton–Bajnai gyűjtemény). A hírt nemcsak a *Könyvtáros* közölte, az új tárról tudósított, méghozzá a szokásosnál nagyobb terjedelemben, minden napilap, számos heti és havi sajtótermék, a rádió, a tévé stb. Ellentétben a hasonló(?) alapítványokról szólókkal, e híradások meglepően egységesek voltak mind hangnemet, mind közvetített tényanyagukat tekintve. Elkerülték – hangnem vonatkozásában – a szokásos regisztratív-taxatív modort éppen úgy, mint a kellemetlenül-fellengzősen lelkesedő-kigyulladtat, tárgyyszerűen pedig (igen sok ellenpéldát sorolhatnánk) egybevágó értesüléseket sugároztak. Ha semmi más, már ez is felkelthetné az érdeklődést, annak sejtelmét, hogy valamiképp másról van szó, mint a hovatovább szokásossá váló kisebb-nagyobb alapítványok egyikéről. És a helyzet pontosan ez. Távlattal nélkül, nagyobb rálátás nélkül óvakodni illenék minden történelmi analógiától, tú-

lontúl kategorikus megállapítástól, ám úgy véljük (nem vagyunk egyedül), hogy a *Könyvtáros* hírében megpendített értékelés lesz a helyénvaló, később nyilván köztudalommá váló: „szinte csak Széchényi Ferenc gesztusához hasonlítható adomány”-ról van szó. Ha pedig ez igaz, úgy e gyűjteményről és kontextusairól szükséges alaposabb információkat is nyújtunk.

Az esemény

Az alapítványtevés formáságai meglehetősen egyszerűek, mondhatni rutinszerűek voltak. A Baranya Megyei Tanács székházának egyik modernül elegáns kistermében, a megyei tanács elnökének jelenlétében az alapítók aláírták a két fundamentális dokumentumot, az „Alapítványi alapító okirat”-ot és egy „Megállapodás”-t. Tanácsi vezetők, a Baranya Megyei Könyvtár igazgatónöje, igazgatóhelyettese, a sajtó és a tömegkommunikáció képviselői körében történt mindez, mint szokásos hasonló esetekben. Nem is ezek a megtárgyalni

szükséges események. Lássuk az alapdokumentumot közelebbről, bőséges idézetek segítségével.

Az alapító okirat a bevezető formások után leszögezi: „Az alapítók megállapítják, hogy az elmúlt évtizedek során számos intézményi és egyéni kísérlet történt egy Nemzeti Hangtár létrehozására. A sikertelen kísérletek további – pótolhatatlan – veszteségeket eredményezhetnek, ezért az alapítók, akik a szakemberek megítélése szerint jelentős nemzeti értéket képviselő hangzó és zenei vonatkozású egyéb dokumentumokkal rendelkeznek, elhatározták, hogy a Magyar Nemzeti Hangtár létrehozásának elősegítése céljából alapítványt tesznek.” Nehéz lenne lapidárisabban megfogalmazni, mi is történt, milyen szándékkal is történt. Nagy, igen nagy értékű, valóban pótolhatatlan dokumentumok ezreit tartalmazó gyűjtemény kerül így mintegy nemzeti tulajdonba, egy később, épp ezen alapítvány jóvoltából immár konkrét-gyakorlatian megvalósítható nemzeti hangtár alapzata jön létre. „Az Alapítvány céljára rendelt vagyont a jelenleg tulajdonunkat képező mintegy 35 000 (normál és mikro) hanglemezből, kb. 1000 darab (orsós, illetve kazettás) magnetofonfelvételtől, kb. 2000 kötetes zenei könyvtárból (katalógusok, lexikonok és egyéb segédkönyvek, életrajzi művek, discographiák, folyóiratok stb.) áll... A meglévő – többségében magyar vonatkozású – anyag jelentős része ma már pótolhatatlan érték.” A Pécsi Hangtár méreteiről, gazdagságáról, a fenti adatok jelentőségéről a szakembereknek könnyű ítéletet alkotni. A laikusnak többet mondunk, ha megemlítjük: ekkora archív gyűjtemény Magyarországon nincs még egy, a Magyar Rádióé sem közelíti meg, de „dobogós” hely illeti még közép-európai viszonylatban is (legközelebb Münchenben található hasonló méretű lemeztár – mintegy negyvenezer darabos).

„Ezen alapítványi vagyont illetőleg kikötjük, hogy az birtokunkban marad életünk végéig, az alábbi rendszerben és kikötésekkel: Az Alapítvány székhelye: Pécs, Baranya Megyei Könyvtár. Kikötjük, hogy mindkettőnk halála után a teljes alapítványi vagyont (a teljes gyűjteményt, az addigi gyarapodást is beszámítva) a Baranya Megyei Könyvtárnál, e könyvtár kezelésében kerüljön elhelyezésre. A gyűjtemény pécsi elhelyezésére irányuló elhatározásunk végleges, és kifejezett kívánságunk, hogy azt halálunk után is tiszteletben tartsák. Elhatározásunk helyességében megerősítettek ben-

nünket eddigi tárgyalásaink, melyeknek során jólesően tapasztalhattuk, hogy a Baranya megyei könyvtárosok és vezetők megértették elhatározásunk indítékait és a nemzeti hangtár ügyének jelentőségét, s minden vonatkozásban a legnagyobb készséggel álltak rendelkezésünkre... a Baranya Megyei Könyvtár... vállalja, hogy megfelelő időben rendelkezésre bocsátja a szükséges helyiséget vagy helyiségeket. Szükség szerint vállalja továbbá a könyvtárban elhelyezett állományrészek nemzetközi normáknak megfelelő katalogizálását, s igény szerint a teljes alapítványi vagyont rendszerezésében való közreműködést.” Egyelőre, bővebb kifejtésükig, kérjük az olvasót, jegyezze meg a következő momentumokat: a pécsiek, a megyei könyvtár fogadókészsége; a hely, helyiségek problémaköre; a hangtár katalogizálása, rendszerezése. Most haladjunk tovább az alapító okirat passzusain!

„Az alapítványi vagyont társadalmi hasznosítását illetően kikötjük, hogy annak a hazai és nemzetközi kultúra gazdagítását, a tudományt és a közművelődést, továbbá az Alapítvány anyagának általános megismertetését, népszerűsítését kell szolgálnia. Meggyőződésünk, hogy a Megyei Könyvtár – alapfunkciójából, társadalmi hivatásából következő – szolgáltatásai ugyancsak a fenti célkitűzések megvalósítását szolgálják... A gyűjtemény egyes darabjainak eladása, cseréje és a további vásárlások csakis az állomány gyarapítását és minőségi fejlesztését szolgálhatják. A csere, illetve eladás tárgyaként mindenekelőtt a másodpéldányok veendőik számításba, amelyek nem részei az alapítványi vagyonnak. Az alapítványtevők mindazonáltal felelősséggel kijelentik: mindent elkövetnek annak érdekében, hogy első példányként mindenkor a legjobb példányok kerüljenek megőrzésre, illetve megvásárlásra. A Baranya Megyei Könyvtár mindkettőnk halála után kizárólagos kezelői és képviselői jogot kap... Életünkben jogosultak vagyunk az alapítványi vagyont szellemi jellegű – tehát kiadványhoz, rádió- és hanglemezfelvételhez rendelkezésre bocsátás – és más hasonló formában történő hasznosítására. Vállaljuk, hogy az ebből származó anyagiakat a gyűjtemény gyarapítására és karbantartására fordítjuk. A Megyei Könyvtárnak ugyancsak joga van az ilyen jellegű hasznosításra, feltéve, ha az ebből származó anyagiakat hozzánk hasonlóan a gyűjtemény gyarapítására és karbantartására fordítják.”

Írónia nélkül, sőt valódi tisztelettel mond-

hatjuk: az alapító okirat világos jogi nyelvezete, minden kétértelműséget, félreértelmezhetőséget kizáró volta tárgyi kommentárokat egyáltalán nem igényel. Kontextuálist annál inkább. Ezt későbbre halasztva, egyelőre nyugodtan leszögezhetjük, hogy 1. valóban páratlan, analógia nélkül álló eseményről van szó; 2. aligha kétséges, hogy az alapítvány ezúttal nem egy folyamatot lezáró, hanem épp ellenkezőleg, egy nagyszabású munkálkodást beindító esemény; 3. olyan eseményről tudósíthatunk, amely számos további kérdést, problémát vet fel.

Az alapítványt tevőkről

A sajtóban megjelent beszámolók természetesen szóltak az alapítókról is, ám fölötté szűkszavúan. Ott lehettem, amikor a tanácssházán, az ünnepélyes aláírási percek után több riporter is szóra bírta Marton doktor urat és feleségét, arról is kérdezve őket, hogy kik is tulajdonképpen, és miért Pécsnek adták gyűjteményüket. A válaszok spontánul, szellemesen, humorisztikus hangnemben hangzottak el, épp csak nem voltak igazi válaszok. „Ügyvédek vagyunk”, „mániakus gyűjtők”, „hogyne lenne kapcsolatunk Péccsel, barátaink vannak itt” stb. A kérdezők – megvesztegetve a válaszok frappáns egyszerűségétől – be is érték ennyivel. Magam ellátogattam az adományt tevők lakására, lehető további információkért.

Martonék Pesten, a Művelődési Minisztériummal vizávi, a Borsodi Söröző fölött laknak, polgári méretű, jellegzetesen elitértelmiségi berendezésű lakásban. Könyvekkel „tapétázott” falak, hanglemezek minden mennységen, lejátsszók, zenei szerkenyűk a falak mellett. A házigazda nagyon szívélyesen fogad, fekete cseresznyével, sörrrel kínál. Az, hogy kik az adományozók, ki ő és a felesége, nem közügy, nem érdekes – mondja. Persze beszélhet róla, de ennek semmi köze az ügy meritumához. Az ügyvédi szakma sajtóságos: az ügyvédek vagy szakbarbárok, vagy félőrültek. Az utóbbi válfajhoz tartoznának ők. Azokhoz, akiket a szakmán túl szenvedélyesen érdekel még egy csomó dolog. Irodalom, tudomány és persze – mindenek előtt – a zene. A szakmából, mondjuk a mintegy hatszáz pesti ügyvédből mindig ugyanazokkal lehet találkozni, ezekkel persze mindenképp, a hangversenyeken, a vernisszázásokon, premiereken stb. A műveltség, a humán műveltség egyébként

sincs szakmához kötve. „Életem messze legműveltebb embere, akivel talákoztam, egy pincér” – mondja Marton úr. Éppen ezért nincs értelme saját felmenőiről sem vallania. Azért sikerült – pálinka, sör mellett – megtudnom, hogy Marton doktor úr mintegy nyolcszáz évre vezetheti vissza családfáját. Elzász-Lotaringiából származnak, emberemlékezeten jóval túlmenően orvosok, felcserek, „kirurgusok” voltak az ősök. A családnak az Osztrák-Magyar Monarchia területén tizenegy patikája volt, a kecskeméti annak idején maga „Windisch-Grätz is „meglátogatta” („belelovagolt” úri módon). Az anyai ág „bohémebb”, két színészt is adott a hazának, *Tóth Imrét* és *Józsefet*, ez utóbbi híres Shakespeare-színész volt, Szentesen ma utcája van. A rokonság felmutathat még újságírókat, az egyik a *Nemzeti Újság* főszerkesztője volt, a Rókus Kórház igazgatója, valamint ügyvéd is volt szép számmal a felmenők között. Szóval – ezt már a látogató, hallgató szűri le – a magyar történelemben oly ritka polgári-értelmiségi folytonosságot, családtörténetet képviselik a Martonok. Azt a szervesen kinövő, tradíciókat őrző-teremtő családmódellet, amelyet oly joggal tartunk alig-alig képviseltnek, s éppen ezért fájón hiányzóknak. Öröklődhetett így egyrészt az értelmiségi-polgári szakmatisztélet, szakmai lelkiismeretesség, szaktudás-becsület, valamint, vele szerves szimbiózisban, a tágabb értelemben vett művelődési vágy, a művészetek, irodalom, humaniorák értő-bensőséges becsülése, művelése, a vele való élés természetessége. A feleség, Klára sem első generációs értelmiségi. Édesanyja tanárnő, családja jogászcsalád. És természetesen ő is meg van fertőzve – családilag is – a zenével.

Ami a gyűjtemény, az alapítvány tárgyát képező gyűjtemény keletkezéstörténetét illeti, az sem szenzációs (legalábbis Marton úr szerint nem az). Hogy egy zenei érdeklődésű, a zenét szenvedélyesen szerető ember lemezeket vásárol, abban még valóban nincs semmi különös. Hogy izléssel, érdeklődéssel, később szenvedélyesen vásárolja a lemezeket, az sem ritkaság. Talán csak a méretek jelentik az első gyanús jelet. A „zenebolond” ügyvéd gyűjteménye rövidesen 16-18 ezerre nőtt. Mivel nem egyéni szenvedély, hanem házastársi volt, egymással harmóniában vethették magukat a gyűjtésre, amely rövidesen határozott arcú lett is. A közös szenvedély egyre határozottabban a régi lemezekre irányult, a régi magyar lemezekre. Érdekes adalék, hogy az első lemez

1945-ből való (akkor vásárolták, de persze sokkal régebbi), ezt gyorsan és nagy mennyiségben követték a többiek 1950-ig, akkor leállt a gyűjtés 1953-ig. Hihetetlenül felmentek ugyanis az árak, egyik napról a másikra, ezzel egy időben el is tűntek a lemezek a piacról. Egyszerűen légüres tér alakult ki. Mihelyst helyreálltak a normális körülmények, beindult újra az „üzem”, gyűltek a lemezek egyre-másra. A gyűjtők időközben valódi tudosaivá váltak a lemezgyártás történetének, a diszkográfiának, a magyar lemeztörténetnek. 1968–70-től immár a teljesség igényével, a szakirodalom ismeretében, a nemzetközi katalógusok, az internacionális piac áttekintésének birtokában folytatták munkásságukat. Ekkoriban kezdték el – ez elsősorban a feleség, Klára „profilja” – katalogizálni is az anyagot. Adatfelvételi rendszerüket maguk alakították ki, érthető okokból, hiszen olyan rendszer, amely az adatoknak azt a teljességét tükrözné, amely egy ilyen gyűjteményhez méltó, akkor sem volt, ma sincs még. (Ezt alátámasztandó hadd idézzem fel azt az emlékeket, amely az adománytevést követő megyei könyvtárbeli beszélgetésre vonatkozik. *Surján Miklós*, a zenei osztályozás – és persze bibliográfiai leírás – kiváló szakembere arról faggatva Martonékat, hogy milyen adatok felvételét tartják mindenképp nélkülözhetetlennek, egyik csodálkozásból a másikba esett: ezt is? meg még ezt is? és még ezt is? dehát hogy lehet mindezt?)

A gyűjtemény tehát szépen kerekedett, és maguk a gyűjtők is átlátták: nemzeti kincs, páratlan érték az, ami a birtokukban van. Milliósok, dollármilliószámok lehetnének, ha – akár csak néhány részét is – eladnák gyűjteményüknek a nemzetközi piacon. Ők azonban egy olyanféle gyűjteményre gondoltak, amely az első, döntő lépést jelenthetné egy nemzeti hangtár felé. Tárgyalásokat kezdtek különféle nagy magyar gyűjteményekkel, érdeklődtek, ki lenne hajlandó fogadni lemezeiket. Erről a kérdésről részleteket nemigen volt hajlandó mondani Marton úr. Ő – még ő – védi a páratlan kincset fanyalogni, vagy egyáltalán nem fogadó intézményeket. A fanyalgás elsősorban arra vonatkozott, hogy az *egész* gyűjtemény nem kell, csak bizonyos részei, csak ez vagy az az egészből. (Zárójelben megjegyzendő, hogy persze *általában* nagyon helyeslendő, ha egy közintézmény nem fogad el *minden* adományt, kivált egy zárt, egységes anyagot, azzal a feltétellel, hogy azt együtt is tartja, együtt kezeli, elkülönítve az „anyaggyűjteménytől”. Ez dup-

likátumok sokaságát, a rendszer teljes felborítását stb. eredményezhetné. Azt azonban talán mondanunk sem kell, hogy a Marton-Bajnai gyűjtemény nem ilyen jellegű. Disztingválni azért tudni kellene.) Az igazán bántó azonban nem is a kényeskedő-válogató attitűd volt, hanem a hivatalnoki várakoztatás technikája. „Két hét múlva visszaszólok” – mondta a felajánlott gyűjteményre egy könyvtáros-bürokrata. Persze két hét múlva sem szólt vissza. Vajon meddig kellett volna Martonékna várniuk, hogy kegyeskedjenek figyelembe venni felajánlásukat? Ki és miért packázhat nemzeti kincsekkel?

Nem így a pécsiek. *Román Marika* – mihelyst tudomást szerzett a „kínálatról” – azt mondta: minden feltételüket elfogadjuk, teljesítjük. *Ez*, és nem holmi pécsi barátok, *Bajnai Klára* édesapjának pécsi egyetemi éveit stb. okán került sor az alapítvány megtételére Pécsen, kerül a gyűjtemény a Pécsi Megyei Könyvtárba.

A fogadók

A Pécsi Megyei Könyvtár „zenei fertőzöttsége” régóta közismert. A sokáig lehetetlen körülmények közt működő, sokféle áttokkal megvert megyei könyvtár a legrosszabb időkben is két dolgról volt híres országszerte: zenei gyűjteménye és kiváló kézikönyvtára miatt. A folyamatos épületbővítések egyik nyertese éppen a zenei gyűjtemény volt. *Román Marika* fent idézett szavai mögött aranyfedezetként ott állt *Surján Miklós* és a megyei könyvtár kiváló felkészültségű, abszolút profi zenei stábjá. (Tizen dolgoznak a nemrégiben osztállyá szervezett zenei részlegben, van üzemtechnikus, legfőbbjük felsőfokú zenetanári képesítéssel rendelkezik. Vezetőjük, *Szabó Ferencné* nemcsak ének-zene szakos főiskolai diplomát szerzett, van karvezetői oklevele is, és elvégezte az ELTE-n a zenei könyvtáros kiegészítő szakot.)

Az alapítvány fogadására persze hely és egy csomó feltétel megteremtése is szükséges. Mint ismeretes, a pécsi zeneműtár már akkor külön, nagyon elegáns és szép helyet kapott, amikor a megyei könyvtár épülete még távol volt a bővítés lehetőségétől. Nos, a bővítés azóta megtörtént, jelenleg a második szinten, a művészi részlegből való átjárással alakítanak ki egy kétszáz négyzetméteres „osztályt”, itt

kerül elhelyezésre a Marton-Bajnai gyűjtemény is. A könyvtár eddigi zenei és hangzóanyagai, kottái, kézikönyvei (nyolcezer lemez, ugyanannyi kotta, hatszáz kézikönyv stb.) természetesen nem olvadnak össze az alapítványi gyűjteménnyel. Használatuk azonban természetesen meg fog változni. A muzeális, tudományos kutatásra stb. kialakított nagy gyűjtemény mellett a közművelődési funkciókat a „régí” állomány látja el, fogja ellátni ezután is, egyre fokozódó mértékben, egyre gazdagabb szolgáltatási szinteken és módokon. Az új tér természetesen nem sokáig lesz elég. A hatalmas Marton-Bajnai anyag, amely szakaszosan érkezik le Pécsre, egyre inkább több teret igényel majd, a megoldás módozatain egyelőre még csak török a fejüket a pécsiek, több megoldás is elképzelhető, több koncepció is van rá. Vannak azonban sürgősebb megoldani valók is. Mindenekelőtt az új, muzeális anyag kezelésére vonatkozik. Végtelenül érzékeny és romlandó egy-egy ilyen több évtizedes lemez. A hozzányúlás módozatait, a megfogás, arábbtevés, lejátszás stb. gesztusait külön meg kell tanulniuk azoknak, akik ez ideig csak modern, kommersz lemezekkel bántak. Más is meg kell tanulni. E gyűjtemény anyagának feldolgozása hatalmas, nagy körültekintést és számos új szempont feltérképezését igénylő feladvány (említettük, hogy mi derült ki a Marton-Surján párbeszéd kapcsán). Tekintettel arra, hogy e lemezek nagy többsége ipartörténeti műemlék is, a magyar lemezgyártás történetének dokumentuma, szükség van a zenein túlmenő adatsorok leképezésére is. A diszkográfia külön tudomány, hazánkban alig vannak hagyományai (lásd erről a *Könyvtárosban* Simon Géza Gábor cikkét, az 1988/7-es számban), márpedig ezentúl erre is szükség lesz. Mindenekelőtt nagyarányú tanulási folyamat indul meg a Pécsi Megyei Könyvtár illetékes osztályán. Mire az anyag jelentősebb része megérkezik Pécsre, a fogadóknak is készen kell állniuk, készen is fognak állni. Persze e folyamat gyakorlatilag befejezhetetlen, de – ott voltam, láttam, hallottam – az elszántság megvan, a mesterek is vállalták a speciális képzést, az érdeklődés, lelkesedés óriási. Nem lehet, hogy csalódnia kelljen ebben.

Egyelőre persze sok az aprómunka is. Mindenekelőtt a Bajnai-féle katalóguscédulák másolása, kiegészítése, ellenőrzése, adaptálása, rendszerbe illesztése indul meg. Persze e rendszernek már most a későbbi, a fejlett szisztémához illeszkedőnek, abba illőnek kell lennie.

Azután kell persze pénz is. Pénz a további gyarapításra, az elhelyezésre, a speciális lejátszó berendezésekre, a nélkülözhetetlen kézikönyvekre, kótetkatalógusokra stb. Igaz, az alapítók továbbra is folytatják a gyűjtést (látuk a dokumentumból, hogy az új beszerzések is Pécsre fogják gazdagítani); igaz, hogy Martonék, akiknek a gyűjtés során kialakult, szinte felbecsülhetetlenül széles körű, hazánkban példátlan kapcsolatai vannak, nem csak megígérték, lépéseket is tettek szponzorok, anyagi támogatók megnyerésére; igaz, hogy az alapítvány nyitott, nyilván további bekapcsolódókat is vonzani fog; igaz, hogy a hatalmas anyag maga is termelhet, termelni is fog hasznot (kiadványok kiállítások, pénzes szolgáltatások, másolatok stb. révén), ám így sem kétséges, hogy e gyűjtemény birtokosának megemelt költségvetést kell biztosítani. Itt is *Román Mária* „lépett”. Meggyőzte, igaz nem is kellett sokat győzködni, partnere igazi kultúrember, magas műveltségű értelmiségi lévén, az illetékes tanácsi osztályvezetőt, *Takács Gyulát*. De fontos lenne *Surján Miklós* ötletét is megvalósítani. Egy ilyen súlyú gyűjtemény miért ne részesülhetne a kötelespéldányok áldásaiból. Egyenesen természetellenes lenne az ellenkezője.

*

Hogy egy gyűjteményt „nemzeti”-nek hívják-e, hogy tehát a Marton-Bajnai gyűjtemény, a Pécsi Hangtár majd Nemzeti Hangtár lesz-e, formális kérdés. Hogy nemzeti hangtár csak ebből a gyűjteményből fejlődhet ki, az aligha lehet kétséges. Annál is kevésbé, mivel a gyűjteményre már eddig is „ráépültek” tudományos kutatások. *Marton Gyula* rövidesen befejezi alapvető fontosságú művét, az első magyar hanglemezgyár történetét és diszkográfiáját feldolgozó monográfiáját. Ezt a könyvet továbbiak fogják követni. A tudományos kiadási tevékenység (Pécs e szempontból is kiváló partner a Pannónia Könyvkiadó révén) nyilván meg is élénkül a továbbiakban, történeti, zenetudományi, művelődéstörténeti kiadványok sokaságában reménykedhetünk megalapozottan.

Hogy miként alakul a Pécsi Hangtár további sorsa, majd meglátjuk. Bizonytal nemcsak a *Könyvtáros* fog a fejleményekről tudósítani a későbbiekben. Ami fölöttébb illendő lenne, a szakma, mindannyiunk nevében köszönetet mondani az alapítóknak, ez kissé komikus len-

ne részünkről. *Széchenyi Ferenc* királyi leiratot kapott. Mi nem vagyunk király. Azoknak azonban, akik Martonékat segítették, akiknek Martonék maguk is hálásak, hadd mondjunk mi is köszönetet: *Fejszés Judit*nak és *Hutira Albinnak*, a Rózsavölgyi vezetőinek, *Révész Máriának* és *Várhelyi Mártonnak*, a Kodály

Zoltán Zenei Antikvárium vezetőinek. A pécsieknek pedig gratulálunk virtusaiktól nem független „sors bona”-jukhoz, és kívánjuk, hogy méltón tölthessék be azt a nemzeti funkciót, amit – elfogadván az alapítványt – felvállaltak.

Vajda Kornél

Nemzetközi szeminárium a közművelődési könyvtárakról Keszthelyen

Az IFLA közművelődési könyvtári szekciójának állandó bizottsága évente két ülést tart. Az egyik minden évben az IFLA közgyűléséhez kapcsolódik, a másikat, a tavaszt a bizottság valamelyik tagjának országában tartja. Így került sor február 27–28-án – az MKE meghívására – Magyarországon az idei tavaszi ülésre. Az értekezleten a bizottság tizenöt tagja vett részt tizenegy országból (ez igen magas részvételi arány), általában ismert közművelődési könyvtári szakemberek. Az első napi ülésre a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, a másodikra Keszthelyen a Helikon Kastélymúzeumban került sor.

Az állandó bizottság tavaszi ülésein az IFLA következő közgyűlésén sorra kerülő napirendjeit készíti elő, illetve áttekinti a programján szereplő témák állását, meghatározza az azokkal kapcsolatos tennivalókat. Tájékoztatásul néhány példa a szekció programján szereplő témákból: a könyvtári tevékenység hatékonyságának mérése, a kettős funkciójú (iskolai és közművelődési) könyvtárak, könyvtári ellátás a munkahelyeken, a könyvtárak feladatai az írástudatlanság elleni harcban (ebben a témakörben az idei párizsi IFLA közgyűléshez kapcsolódva a szekció preszemináriumot szervez a fejlődő országok könyvtárosainak), közösségi információ a könyvtárakban stb. A szekció legjelentősebb vállalkozása az utóbbi időben a közművelődési könyvtárak fejlesztésére vonatkozó irányelvek kidolgozása volt (ebben az időben még *Papp István* képviselte Magyarországot a bizottságban). A „végtermék” ismert, 1987-ben magyarul is megjelent.

Az a tény, hogy ennyi ismert közművelődési

könyvtári szakember tartózkodik egyidejűleg Magyarországon, lehetőséget adott arra, hogy az állandó bizottság üléséhez kapcsolódva szemináriumot szervezzünk a nemzetközi szakemberek és magyar könyvtárosok részvételével. A téma szinte magától kínálkozott. Így került sor március 1-jén és 2-án Keszthelyen „Az IFLA közművelődési könyvtári irányelveinek hatása” címmel arra a szemináriumra, amelyen az állandó bizottság tagjain kívül magyar könyvtárosok is szép számmal vettek részt. Előadásaikban a külföldiek arról adtak számot, hogy országuk könyvtárügyére, annak fejlődésére hogyan hatottak a nemzetközi irányelvek, a magyarok pedig ugyanezt a mi országunk szempontjából ismertették, illetve a magyar könyvtárügy időszerű kérdéseiről beszéltek (például a gyermekkönyvtári szolgálat, gazdasági problémák, az olvasók igényei és a könyvtárak szolgáltatásai, a kisteleplülések ellátása stb.).

A program arra is módot adott, hogy külföldi kollégáink közvetlen benyomásokat szerezzenek Zala és Veszprém megye, illetve Budapest könyvtáiról. Az állandó bizottság ülése és a hozzá kapcsolódó szeminárium a magyaroknak nemzetközi kitekinést nyújtott, a külföldieknek pedig lehetőséget adott arra, hogy megismerkedjenek a magyar könyvtárüggyel.

K. J.

*

A keszthelyi szemináriumon részt vettek *Wiebke Andresen* (NSZK), *J. C. Beard* (Ang-

lia), *Max Broome* (Anglia), *Ernest A. Di Matia* (Egyesült Államok), *Thierry Giappiconi* (Franciaország), *Jorgen Bro Glistrup* (Dánia), *Arthur Jones* (Anglia), *Widmann L'Abbate* (Olaszország), *Ilse Schumann* (NDK), *Leena Siitonen* (Egyesült Államok), *Barbro Thomas* (Svédország), *Margareta Törnngren* (Svédország), *Aud Nordgarden Grimstad* (Norvégia), és *Pascal Sanz* (Franciaország). A magyarokat *Balázs Béla* (Zalaegerszegi Megyei Könyvtár), *Báthory János* (FSZEK), *Báttonyi Viola* (OSZK), *Bécsi János* (Keszthelyi Városi Könyvtár), *dr. Billédi Ibolya* (MKE), *dr. Bobokné Belányi Beáta* (ELTE), *Deák Sándor* (FSZEK), *Fogarassy Miklós* (OSZK KMK), *Gál Ágnes* (FSZEK), *Halász Béla* (Veszprémi Megyei Könyvtár), *Kiss Jenő* (FSZEK), *dr. Nagy Attila* (OSZK KMK), *Nagy Ferenc* (Budakeszi Nagyközségi Könyvtár), *Papp István* (FSZEK), *Pröhle Éva* (MKE), *Skaliczki Judit* (OSZK KMK), *Szita Ferenc* (Kaposvári Megyei Könyvtár), *Takács Miklós* (Szombathelyi Megyei Könyvtár), *Varga Béla* (Veszprémi Megyei Könyvtár) és *Vajda Kornél* (Könyvtáros) képviselték. Mint egy ilyen il-

lusztris társaságról sejthető, nemcsak a zalai, veszprémi pincékben bizonyultak nagyoknak, folyt a szó, az érdemi, érdekes, innovatív szöveg a tárgyalásokon, szemináriumi üléseken is. Legtémább témáinkról beszéltek a „legek” legjobb külföldi és hazai szakértői, szavaik „zengő érc és pengő cimbalom”. A *Könyvtáros* boldogan közölné mindahányat, ám – sajnos – a *Könyvtári Figyelőre* is tekintettel kell lennünk, ők is bejelentették igényüket e szuperanyagokra. A megállapodás úgy szól, hogy miénk, a *Könyvtárosé* a hazai, a *Figyelőé* a külföldi rész. Ki kapta közlésre a jobbat, az olvasó tisztte lesz eldönteni. Mi mindenestre úgy prezentálhatjuk honfitársaink angolul elhangzott előadásainak magyar szövegét (eredetijét), hogy beszámolunk arról is: nagy sikere volt mindegyiküknek, egyikébe sem szólt bele az elnök (külföldieknél megesett): talán abba lehetne már hagyni, megy az idő. Csemegeként (netán összehasonlítási alapként) azonban mi is közlünk külföldit is (a *Figyelő* magyart nem fog). *Max Broome* hosszú, adatokkal-információkkal teli előadását *Nagy Ferenc* tömörítvényében közöljük. (V. K.)

Elképzelések és megvalósulásuk, azaz az irányelvek és a gyakorlat

A magyarországi közművelődési könyvtári irányelvekről, azok hazai megvalósulásáról kívánok néhány szót szólni. Bizom benne, hogy eközben sikerül a hazai közművelődési könyvtárak fejlődésének az utolsó két évtizedben kialakult legfontosabb jellemzőit is felvázolnom. S ha az elképzeléseket és megvalósulásukat megközelítő pontossággal tudom ütköztetni, tán hazai állapotainkról is többet megtudnak.

Az irányelv olyan elv (elképzelés), amely irányt mutat. Ezt a szómagyarázatot pontos meghatározásnak tekinthetjük, hiszen valóban csak *jelzi* az utat, de nem *köti* meg az elképzeléseket a „hogyan” fővárolásával, s ugyanakkor nem hagy kétséget arról, hogy csupán elméleti, elvi megközelítésről van szó, amiből nem biztos, hogy gyakorlat lesz.

Magyarországon a közművelődési könyvtárak számára 1973-ban jelent meg az első, majd

1984-ben a második irányelv, mindkettő az IFLA Közművelődési Szekciójának ajánlásaira támaszkodva. Az első irányelv egyik legmeghatározóbb jellemzője, hogy a könyvtárak hálózati rendszerét igyekeztek összehangolni az országos településfejlesztési koncepcióval. Tehát a megyei, városi, falusi könyvtári ellátási helyek a megyei, városi, községi településfejlesztési koncepcióhoz próbáltak igazodni. Ezt az elképzelést az az általános alapelv támasztotta alá, hogy az „ország bármely lakott pontján élő olvasó hozzájuthasson a számára szükségessé vált könyvtári dokumentumhoz”.

Az irányelv általában olyan követelményeket fogalmazott meg, amelyeket addig a hazai közművelődési könyvtárak nem csupán nem tudtak kielégíteni, de célként sem fogalmaztak meg a maguk számára. Felhívta a figyelmet a különböző könyvtártípusok együttműködésé-

re, a távlati fejlesztési tervek szükségességére, egy-egy szakirodalmi terület ellátásának megszervezésére. A különböző nagyságú könyvtárak – írta – egymás szolgáltatásaira és állományaira kell, hogy épüljenek, hálózatokban kell működniük. Ehhez elengedhetetlenül szükséges – olvashatjuk – a könyvtárközi kölcsönzés kihasználása és felhasználása.

Először jelentek meg az irányelvekben az audiovizuális dokumentumokhoz kötődő szolgáltatások, a megyei és a városi könyvtárakban a zenei és az audiorészeg létesítésének kívánalma. Mind a megyei, mind a városi könyvtárak esetében kiemelte a távközlő és a szállítási eszközök fontosságát. A megyei könyvtárak figyelmét felhívta a könyvkötészeti műhelyek létesítésére és feladatukká tette a hálózat minden tagkönyvtára könyvállományának kötését. A dokumentumok gyűjtésénél hangsúlyozta az idegen nyelvű könyv- és folyóiratanyag megfelelő mennyiségű gyűjtését, az AV- és a nem hagyományos dokumentumok szerzeményezését. Az olvasószolgálat keretében kiemelte a differenciált igényekhez alkalmazkodó tanácsadó és tájékoztató szolgáltatást, a szolgáltatásokhoz megfelelő reprográfiai eszközök beszerzését javasolta. Az addig ismert könyvtári feladatok mellett követelményként jelent meg a könyvtári tevékenységi kör szélesítése. Külön hangsúlyt helyeztek a gyermekek könyvtári ellátására, külön szervezeti egységben történő működtetésére a megyei könyvtárban, illetve térben és időben elkülönített szolgáltatásra a városi könyvtárakban.

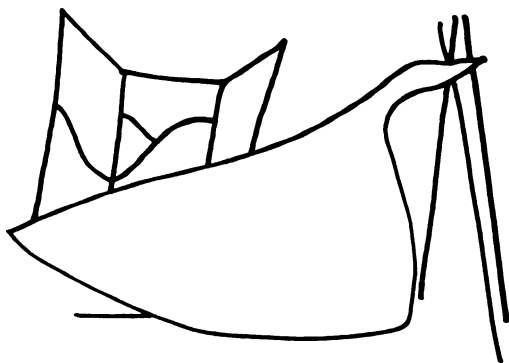
Egy ilyen rövid előadás keretében nincs módom és nem is célokom az 1972. évi irányelv teljes ismertetése. Az általam kiemelt célok csak jelzik azt az irányt, amelyet az útmutató meghatározott a könyvtárak számára.

Talán világosabban áll a kollégák előtt, milyen nagyjelentőségű volt az irányelvek megjelenése, miképpen nyitotta meg az utat a korszerű könyvtárak működtetése előtt, ha a könyvtárak akkori általános helyzetének néhány vonásával szembesítem a dokumentumból idézetteket. 1972-ben még csupán tizenegy könyvtárban volt zenei részleg, a vizuális dokumentumok csak mesediafilmek voltak, egy könyvtárban sem volt telex, és a reprográfiai eszközök közül hiányzott a gyorsmásoló. Jó megoldásnak tűnt az a kultúrpolitikai lépés, hogy a könyvtári hálózatokat a közigazgatási egységekhez kapcsolták. Azaz mindenképpen le kell szögezni, hogy az irányelv ténylegesen előremutató volt, lehetőséget adott arra, hogy

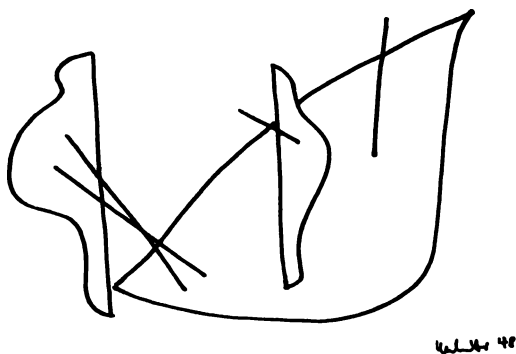
ahol megvolt az anyagi és szakmai felkészültség, ott jó könyvtárat csináljanak.

Ma már természetesen könnyű meglátni az irányelvben azokat a pontokat is, amelyeken az idő túllépett, illetve amelyeket módosított. A megyei könyvtárak hálózati rendjében például mostanában egyre több a megoldandó feladat. A közigazgatási változások egyre sűrűbben követték egymást, megszüntettek vagy összevontak kisebb településeket, és a könyvtárugy akkor cselekedett helyesen, ha figyelmen kívül hagyta ezeket a közigazgatási változásokat, és bizonyos értelemben függetlenegett tőle. Ugyanakkor, sajnos, a régi, a közigazgatási egység szabta hálózat helyett nem alakult még ki a szolgáltatási érdeken alapuló új típusú hálózati rendszer.

A gyermekkönyvtárugy kiemelt fontosságú kezelésében is megláthatjuk már a veszélyeket, azt, hogy az addig nem kellő súllyal kezelt ügyben olyan formális megoldásokat javasoltak, amelyek magukban foglalták azt is, hogy a felnőttek állományától elszakított, teljesen különálló gyermekszolgáltatás nem előrelendíti, hanem inkább gátolja a gyerekek teljes körű ellátását. Ugyanakkor az 1970-es évek második felében és az 1980-as évek elején a közművelődési könyvtárugy fejlődésében egyértelműen lemérhető a dokumentum hatása: nem mindig a könyvtári tevékenységekben, de sok esetben bizonyos szemléletváltásban. Ha a könyvtár nem is kezdett hozzá az audiovizuális dokumentumok gyűjtéséhez, illetve tudnia arról, hogy gyűjtenie kellene, ha azt nem is tudta, hogy milyen célra törekedjék. Azaz a korszerű könyvtári szemlélet megalapozójának tekinthetjük az 1972. évi irányelveket, amelyek hozadékát elsődlegesen nem a már régóta működő

1978

dő könyvtárak, hanem az akkor tervezés alatt álló újak élvezték. Azokban ugyanis jelen volt az újat akarás, és az új feladatokhoz többé-kevésbé megvolt a pénzügyi fedezet is, míg a könyvtárak nagy része azzal küszködött – és küszködik ma is –, hogy a régi költségvetésből kell, kellene újabb és újabb feladatokat megoldania.

Tizenkét év elmúltával jelent meg a következő, ma is érvényben levő szakmai irányelv. Természetes, hogy a korszerű könyvtárkép változása nyomon követhető az irányelv javaslatainak változásában, – bizzunk benne – fejlődésében.

Miben hozott újat az 1984. évi útmutató? Az addigi, a településfejlesztéshez automatikusan csatlakozó hálózati kiépülés mellett felhívta a figyelmet arra, hogy a könyvtárak telepítésének a mindenkori társadalmi fejlődéssel kell lépést tartania. Változatlanul kiemelten foglalkozott a gyerekek, az ifjúság könyvtári ellátásával, de szakított az addigi különálló szervezeti formák preferálásával, és a hangsúlyt éppenhogy az egységes könyvtári ellátásra helyezte, fontosnak tartotta leírni, hogy „a gyermekolvasók igénybe vehessék a felnőttek számára szervezett szolgáltatásokat is”.

Először jelenik meg a hátrányos helyzetben levők könyvtári ellátásának fontossága az irányelvben. A dokumentumban megfogalmazott kívánalmakból már fölsejlik az igény, hogy a nagy közművelődési könyvtárak vállalják az információs központ szerepét is, készüljenek fel a magas szintű szolgáltatások fogadására és továbbítására, váljanak a szakirodalmi szolgáltatások szétszűrőivá. Nagyobb szerepet szánt a könyvtárakban a zenei és az audio-részlegeknek, megjelenik a video mint új dokumentum és újfajta szolgáltatási forma. Ezek

voltak tehát – kiragadott és szubjektív válogatásban – az elképzelések. És miképpen váltak valóra?

Ma már 150 könyvtárban működik jó állománnyal rendelkező zenei részleg, több helyen a gyűjtemény köré a könyvtárakon is túlmutató tevékenységek szerveződtek, amatőr együttesek, zenei rendezvények stb. A videodokumentumokat a megyei és a nagyobb városi könyvtárak nem csupán gyűjtik, de szolgáltatják, kölcsönzik is. Az egymás után alakuló videoklubok az öntevékeny közösségi szerveződések egy új fajtáját képviselik a könyvtárakban. A szakkönyvtári szolgáltatásokat – kiadványok formájában – minden megyei könyvtár megvásárolja, és ahol igény van rá, a városi könyvtárak is, és tovább sugározzák. Egy könyvtárnak sikerült már egy országos szakkönyvtárral online kapcsolatot is kialakítania. A településekre vonatkozó közhasznú információk gyűjteménye komoly lépés afelé, hogy a könyvtárak információs központokká váljanak.

Az egészségileg hátrányos helyzetűek közül a vakok és gyengénlátók közművelődési könyvtári szolgáltatása alakult ki az elmúlt néhány évben. Jelenleg körülbelül ötven közművelődési könyvtár rendelkezik minimálisan háromszáz hangoskönyv címmel, és éppen ebben az évben kezdődött el a hangos folyóiratok szolgáltatása is.

Ennyire kedvező tehát a fejlődés és a jelenlegi helyzet? Sajnos nem. Nem, mert az egyik legfontosabb mutatószám, a könyvtárhasználók arányszáma Magyarországon csak 20, míg jól tudjuk, hogy sok országban ez 40–60 százalék.

A mi igen alacsony mutatónkat részben bizonyos meghatározó szociológiai tényezők – a magyar lakosság körében sok a funkcionális analfabéta, az oktatás nem nevel könyvtárhasználatra, a napi megélhetésért végzett tevékenységek mellett nem jut idő a könyvtárhasználatra, a munka megfelelő elvégzéséhez még mindig nem kell állandó önképzés stb. –, részben a könyvtárakra fordított, fordítható igen alacsony pénzösszeg okozza, ami nem teszi lehetővé, hogy az irányelvben foglalt követelmények általánosan megvalósuljanak.

Meg kell mondanunk, hogy a *közművelődési könyvtárakkal szembeni követelményeket* nem a társadalom fogalmazta meg, hanem maguk a *könyvtárosok állították össze*. Azaz nem társadalmi szükséglet hívta életre, hanem a *szakmai önbecsülés*. Magyarországon ugyanis a pénz-

ügyi elosztási viszonyok szerint az államnak van módjában, és így az ő kötelessége is, hogy kulturális intézményeket fenntartsanak. Napjainkban, egy változó politikai helyzetben, a paternalista állami irányítás megváltozásakor egyre sürgetőbb az államnak – a fenntartóknak – az az igénye, hogy a társadalom tartsa fenn ezeket az intézményeket, a mi esetünkben a könyvtárakat. Tehát az a paradox helyzet állt elő, hogy már beleszólhat az állampolgár a könyvtár működtetésébe, szolgáltatásainak megszervezésébe, de nem rendelkezik azzal a pénzüsszeggel – hiszen az az államnál maradt –, amely szavainak súlyt is adhatna. Jóllehet ebben segíthetnek a könyvtár köré szerveződő pártoló egyesületek, az egyéni és intézményi adakozók, de generálisan csak az újraelosztás segíthet a könyvtárak anyagi gondjain.

A jelenlegi gazdasági körülmények között sokszor – főleg a kis könyvtárak esetében – nem csak a könyvtár fejlesztése, de fenntartása is megkérdőjeleződik.

Az irányelvekben megfogalmazottak és a valóság közötti különbség további oka pedig abban keresendő, hogy a könyvtáros személyisége nem mindig alkalmas az újra, nem teszi fel ismét és ismét azt az alapkérdést, hogy mit várnak a könyvtártól, milyen könyvtárat kellene csinálni ahhoz, hogy használják is, és hogy minél kisebb legyen azoknak a száma, akiket kiszorítunk belőle akár a tömegek, akár a magasan kvalifikáltak közül. Hiszen a könyvtárak feladata az, hogy kiszolgálják és szolgálják a mindenkori könyvtárhasználókat.

Skaliczki Judit

Helyi társadalom és könyvtár

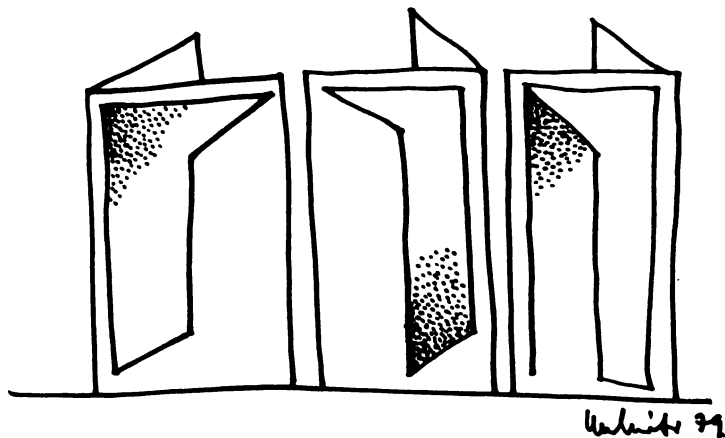
Pillanatsfelvételek '88–'89 fordulóján

Vitathatatlanul fontos és rendkívül jól időzített volt az IFLA irányelveinek megjelenítése magyar nyelven 1987-ben, hiszen jól „idézhető” célok, követelmények, felhasználható érveket ad a könyvtárosok kezébe a fenntartókkal szembeni küzdelmekhez, illetve a könyvtárosképzést megújítani akaróknak. Amint a dokumentumban többek között olvasható, a közművelődési könyvtár feladata: „Közhasznú, közéleti információk nyújtása a központi és helyi kormányzati szervek, valamint más szervezetek megbízásából; segítség a lakosságnak az ezekkel a testületekkel kapcsolatos ügyek intézésében; információ a helyi klubokról és társaságokról... Vállaljon kezdeményező szerepet a helyi tevékenységek élénkítésében és összehangolásában.” A könyvtárosnak pedig szüksége van „... az emberekkel való kapcsolatot megteremtésére, igényeik tiszteltetésére és bizalmuk felébresztésére...”, továbbá „...a könyvtáros csak akkor lehet sikeres, ha jó szemmel, érzékkel és képzelettel előre látja a közösség igényeit...”

A fenti mondatokat akár két évtizeddel korábban is teljes egyetértéssel olvasták volna a

könyvtárosok és a helyi hatalom képviselői, de mára – a társadalmi környezet jelentős mértékű változása nyomán – „felizzott” a fenti citátumok időszerűsége.

A monolitikus, tervutasításos, felülről vezérelt társadalmi berendezkedés építményén már korábban is láthatóvá váltak a kisebb-nagyobb repedések, de az elmúlt hónapok „tektonikus rengései” nyilvánvalóvá tették a pusztán kozmetikai szintű beavatkozások értelmetlenségét. Helyi és országos szervezetek, pre-pártok, egyesületek tömege alakult, illetve ébredt fel negyvenéves tetszhalálából, s ezzel közvetlen összefüggésben ugrásszerűen megnőtt az újságok, a folyóiratok és a könyvkiadók száma is. (1988-ban hetvennyolc új intézmény adott ki háromnál több könyvet.) A monolitikus hatalom felbomlóban van, és egy tagolt, pluralista, demokratikus társadalom körvonalai kezdenek felsejleni, ahol már nem csupán elvileg érdemes szólni a szolgáltatások használóközpontúságáról, a közéleti információk, a helyi szervezetek, a közösségi igények ismerete, illetve a hatékony (könyvtáros és használó közötti) interakció fontosságáról. Ha – remé-

nyek és szorongások között – jól érzékeljük helyzetünk változását, akkor végre az oly sokat hangoztatott elvek meddő ismételtetését lassanként a demokrácia megteremtését célzó tettek és történések sora váltja fel.

Pár szó az előzményekről, a teljesség igénye nélkül. A hazai könyvtárak és könyvtárosok szolgáltató készségére vonatkozó vizsgálatokat intézményünk, a KMK olvasáskutatási osztályán két évtizede több-kevesebb rendszerességgel végezzük. A teljesség igénye nélkül szeretnék néhány jellemzőnek ítéltető eredményt felsorolni. Kísérleti helyzetben jelentősen javult a könyvtárosok segítőkészsége, s ezzel összefüggésben – az olvasók szubjektív ítélete szerint – a könyvtár választéka és a kiszolgálás előzetekénysége sokkal jobb lett. (Valójában a választék nem változott.) A könyvtárosok önkéntes közreműködésével végzett vizsgálatban az olvasók az általuk feltett kérdések közül csak minden másodikra kaptak kielégítő választ. 19 megyei és városi könyvtárban előre megbeszélte kérdéseket tettek fel ál-olvasóként interjúkészítőink, s az 57 esetből mindössze 7 alkalommal kérdeztek vissza a könyvtárosok, s csupán 2 esetben kérdeztek az olvasó céljára. 1984 és 1987 között három kötetben adtunk közre szociografikus esettanulmányokat a helyi társadalom és a községi, városi könyvtárak viszonyáról. (*Könyvtár és társadalmi környezet I–III.* Szerk. Kamarás I. és Vidra Szabó F.)

A részletek felidézése nélkül állíthatjuk, hogy az esetek többségében meglehetősen eltérés mutatható ki a fenntartók (tanácsi és pártapparátusok), a könyvtárosok, valamint a tényleges

és potenciális használók igényei között. Az első csoport még ma is döntően (de a vizsgálatok időpontjában még egyértelműbben) az agitáció eszközeként szeretné működtetni ezt a fórumot – miközben évtizedek óta hangoztatjuk, hogy a könyvtár a legdemokratikusabb kulturális intézmény hazánkban –, s ezért a használók igényesebb rétegének jelentős része vagy elkerüli a könyvtárakat, vagy egy-egy ritka alkalommal a nem tipikus alattvalóként viselkedő, netán Európára is figyelő könyvtárossal összefogva teremt „oázist a futóhomokon”. Szinte sohasem találkoztunk az *M. Redfern* által javasolt ún. „community profiling” felderítését célzó könyvtárvezetői kezdeményezéssel („... szisztematikus adat- és anyaggyűjtés egy közösségről a célból, hogy a megismert igényeket kielégítő szolgáltatásokat elsőbbségi sorrendbe állíthassuk” – *Könyvtári Figyelő*, 1988/2–3. sz.).

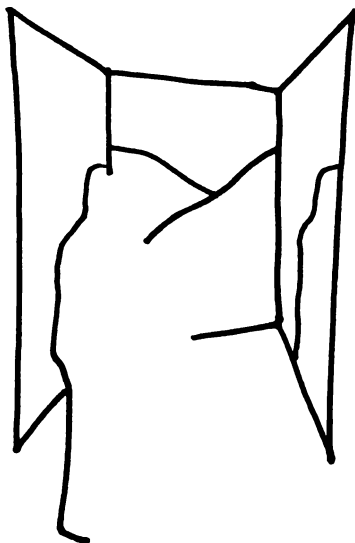
S összegzésként legyen szabad egy országos reprezentatív vizsgálat fényében a mai magyar felnőtt társadalomban élő könyvtár-, illetve könyvtárosképet felvillantani. (A megkérdezettek négyötöde nem jár, 38 százaléka soha nem is járt könyvtárba.) A válaszadók ötöde számára idegen, ismeretlen személy a könyvtáros. Meglepően sokan (40 százalék) olvasmányajánlást, a műveltség terjesztését, tehát a korábbi paternalista gyakorlat folytatását várják el a könyvtárak szakalkalmazottjaitól, míg a jóval demokratikusabb, egyenlő felek kapcsolatára utaló szolgáltatás- és tájékoztatáscentrikus felfogás a felnőtt népességnek mindössze egy tizedét jellemzi. Viszonylag magas azonban azok aránya (25 százalék), akik a

könyvtár, valamint a könyvtáros szociális és karitatív funkcióját hangsúlyozzák (*Gereben Ferenc* megállapításai).

Hogyan szolgál a könyvtár? – Közelképek. A fentiekben vázolt globális képet természetesen sok apró részlettel lehetne és (kellene) finomítani. A teljes színekép bemutatását mellőzve, most csupán jelezzük, hogy a legaktívabb könyvtárhasználó rétegek a különféle (közép- és felsőfokú) oktatási intézmények tanulói, hallgatói, valamint a szellemi foglalkozásúak (értelmiségiek, vezetők, alkalmazottak). Magától értetődően egyetlen társadalmi réteg vagy csoport igényei iránt sem lehet érzéketlen a közművelődési könyvtár, de a legfontosabb „megrendelő” és szövetséges – a diákok mellett – mégis a mindenkori, potenciális véleményvezető (opinion leader), gondolkodás- és magatartásmintáival „fertőző” értelmiség.

Ez az állítás egyébként közvetett módon tartalmazza a könyvtár sajátos szocializációs funkciójáról vallott felfogásunkat is, amikor az elmúlt egy évtized direkt, agitativ, átnevelő „agymosási” kísérleteinek kudarcára és az indirekt nevelés, a mintakövetés, a szociális tanulás fogalmainak mind gyakoribb és hangsúlyosabb emlegetésére utalunk. Véleményünk szerint ugyanis igazabb, gyümölcsözőbb a nevelés, a pedagógia fogalmát – általában és a könyvtárban is – nem a meggyőzés, az átalakítás, a megváltoztatás, netán az irányítás rokonértelmű szavaként használni, hanem a szó latin gyökeréhez visszanyúlva (*educere*) a kivezetés, a felszínrehozás, a támogatás, a napvilágra segítés értelmében.

Ezen általános elvek talán kölcsönösen elfogadhatók, de egyetlen szűrőpróbát mégis végzünk el! Hogyan is állunk éppen most a szolgáltatéskészséggel, a közéleti információk begyűjtésével, illetve szabad áramoltatásával? A könyvtár és a helyi társadalom kapcsolatáról szerettünk volna néhány fontos információt beszerezni, amikor 2–2 városi és községi, illetve 4 fővárosi, véletlenszerűen kiválasztott közművelődési könyvtárban „pillanatfelvételeket” készítettünk. Interjúkészítőink bevallottan kutatási, terepfelderítői munkájukhoz kérve segítséget, az adott könyvtár helyismereti gyűjteménye, a település (nagyközség, kisváros, fővárosi kerület) társadalmi szerkezete, összetétele, kulturális gondjai és az újabban megjelent alternatív szervezetek alapvető dokumentumai, illetve ezek helyi csoportjai felől tudakozódtak. A válaszok és tapasztalatok részletes, táblázatszerű bemutatását mellőzve,

1988. 12.

inkább csak a jellemzőnek ítélt kiragadott példák felvillantását vállalva, mindenekelőtt ki kell emelnünk, hogy a felkeresett nyolc helyszín közül egyetlen könyvtárban (Gödöllői Városi Könyvtár) kapott minden tekintetben szakszerű, jól dokumentált választ az ismeretlen, de bevallottan értelmiségi érdeklődő. A könyvtárosok mindenhol segítőkészek mutatkoztak, de érdemi információt többnyire csak a helytörténettel kapcsolatban tudtak szolgáltatni. Az alternatív szervezetekre vonatkozó kérdés enyhe riadalmat, illetve kifejezett tanácstalanságot váltott ki hat esetben.

Hadd idézzünk néhány mondatot az első számú pozitív példa (Gödöllő, 1988. november) eredeti jegyzőkönyvéből: „A könyvtáros fiatalember rendkívül udvarias és szolgálatkész volt, kérésre azonnal érdeklődött kívánságomról (a könyvtári ügyelet asztala a bejárat mellett van), bevezetett az olvasóba, leültetett, pontosította mit is kívánnék, és elment az általa kiválasztott könyvekért. A könyvtár rendelkezik egy »közhasznú tájékoztató« részleggel, amely tudatosan a helyi lakosság kiszolgálásáért létesült (telefonkönyvek, menetrend, műsorfüzetek, jogi tanácsadás, adózási eligazító, a városi tanács testületi anyagai, helyi tanácsstagok névsora, valamint a képviselők, funkcionáriusok fogadóórái, üze-

mek, oktatási intézmények listái, utazási irodák ajánlatai stb.). A könyvtár és a Művelődési Központ együttes kiadásában jelenik meg a *Gödöllői Minden* c. havi folyóirat, amely a város tényleges, aktuális társadalmi, kulturális és politikai kérdéseit tárgyalja. Vitaforum, tájékoztató. A *Gödöllői Minden* valamennyi számában van a könyvtárról, a könyvtár szolgáltatásairól híradás. – Ez a lap imponálóan sokoldalú, érdekes, kitűnően szerkesztett. Témái közül néhány: városrendezési terv ismertetése és nyílt vitája, a helytörténeti gyűjtemény hírei és a lakosság bevonása a gyűjteménygyarapításba, aktuális interjúk, társadalmi akciók, hirdetések, könyvismertetés, rövid karcolatok, versek, elmélkedések stb. Ismerteti a Magyar Demokrata Fórum alapítólevelét, alapszabályzatát, hírt ad a helyi megalakulásról. Közli a FIDESZ szövivőinek állásfoglalását teljes terjedelemben, továbbá a Bethlen Gábor Alapítvány nyilatkozatát stb. Szociológiai és történeti interjúkat is közöl.”

Az udvarias, segítőkész, szakképzett értelmiségi férfi könyvtárosi teljesítményét nem kisebbítjük, csupán az összképet pontosítjuk,

1988. 148

amikor *Antal Teréziának*, a könyvtár vezetőjének közéleti érzékenységre és Gödöllő sajátos helyzetére utalunk (30 km-re a fővárostól, 30 ezer lakosú, egyetemi város).

A véletlenül másodikként felkeresett Nagykörösön (27 ezer lakos, a fővárostól 70 km-re fekvő régi mezőváros) csak az első kérdésre tudtak kielégítő választ adni (1988. december).

Nagykátán (13 ezer lakos) 1989. január 25-én járt interjúkészítőnk: „A könyvtárban nincs szakgyűjteménynek tekintett helytörténeti anyag. A községnek nincs monográfiája, könyvekből, tanulmányokból, újságcikkekből kellene a részadatokat összegyűjteni. Az igazgatónő szobájában vannak a tágabb értelemben Nagykátára vonatkozatható tanulmányok, kéziratok, amelyekből később kinöhet egy helytörténeti gyűjtemény. *Viszont van a könyvtárnak egy bibliográfiája*, amelyben a községre vonatkozó irodalom megtalálható. Ez a bibliográfia vegyes szempontú, régészeti adatoktól a legújabb termelési statisztikáig minden benne van. A könyvtár legközelebbi terveiben szerepel a helytörténeti gyűjtemény kialakítása, amint a jelenlegi zsúfoltság megszűnik. *A könyvtár szoros kapcsolatban van a Nagykátai Baráti Körrel, amelynek alelnöke és alapító tagja a könyvtár igazgatónöje.* Ez a kör 1982-ben alakult. Lakossági igény hívta életre, a község szellemi vezetőinek inspirációjával, segítségével. A kör elsődleges célja a község múltjának és jelenének »ápolása«, ez az értelmiségiek mellett az iparosok és az őslakosság körében is aktív pártolást váltott ki. A tanács támogatja a Baráti Kört: *»A történeti tudat megvan az idősebbekben. Össze kell tartani a nagykátaikat.«* A mozgalomnak külön aktualitást adott, hogy »Nagykátá város akar lenni«, amelynek jelszava: *»Városi voltunk, város leszünk«.* (Mária Terézia alatt Nagykátá mezővárosi jogokat kapott.) A Baráti Kör vezetősége között műszaki osztályvezető, gépállomási dolgozó, PB titkár, utasellátóban dolgozó, könyvtáros stb. van. *A Baráti Kör minden megmozdulása a könyvtárban zajlik le. A kiállítások anyagát a könyvtár őrzi, részben annak jövőendő helytörténeti gyűjteményét gyarapítandó.* 1985-ben adta ki a Baráti Kör a *Nagykátai Füzetek* 1. számát, amelyben Kissné Pásztor Éva »Nagykátá könyvtári kultúrája«-nak történetét teszi közzé. A 2. füzet e téma folytatása és befejezése... A Baráti Kör két tagját megbízta Nagykátá monográfiájának megírásával. A 4. és a 6. füzet a rész kutatásokból izelítő. A Baráti Kör helyzetére jellemző, hogy amikor

2 általános iskolának nevet kellett adni, tőlük kértek javaslatot (az egyiket el is fogadták). A PB titkár véleménye szerint: a könyvtár politikai központ. Az MDF természetesen itt is megalakult, az alakuló gyűlésen ott volt a könyvtárigazgató több munkatársával együtt. A helyi postával megegyeztek, hogy a hírlapszolgálat újdonságait mindig eljuttatják a könyvtárba, új folyóirat esetén szólnak. Az olvasóktól is külön informálódnak.”

A szinte követendő modellnek tekinthető Gödöllő és a csaknem ellenpólust képviselő Nagykőrös után Nagykáta könyvtára a harmadik típust képviseli, mint a helyi hatalommal harmonikusan együttműködő, a mostoha elhelyezési, tárgyi feltételekkel küszködő, de a kulturális közéletben hatékony katalizátor szerepét betöltő intézmény. S ebben Szegedi Pálné igazgatóé a fő érdem.

Ismét újabb típust képvisel Dabas (15 ezer lakosú nagyközség) klasszicista kúriában elhelyezett könyvtára, ahol a helytörténeti gyűjtemény ugyan rendkívül gazdag volt, de a helyi közéletben nem játszik a nagykátaival hasonló központi szerepet, és a község vezetésével sem tűnik felhőtlennek az együttműködés. (Az interjú 1989. február 14-én készült.)

„Az MDF elküldte a programját, itt van valahol... Az MDF-nek itt kb. 50 tagja van, elsősorban értelmiségiek, de van közöttük mindenféle. A református pap saját pénzén megrendelte a könyvtárnak a *Hitelt*, nem nagyon keresik, mi itt a könyvtárban hárman olvassuk. A *Mozgó Világot* is kevesen olvassák. Dabason lakik az MSZMP Társadalomtudományi Intézetének egy munkatársa, aki rendszeresen olvassa a haladó irodalmat, és a fiatal könyvtáros lányoknak egy-két dologra felhívja a figyelmüket. A református pap igen tevékenyen vesz részt a községi politikai életben. Harmincas éveiben járó, világlátott, mozgékony ember, felesége amerikai. Lelkes köre van diákokból, fiatalokból, mindenkit befogad vallási megkülönböztetés nélkül. Rajonganak érte. A pap nagyon ritkán jár a könyvtárba, mindent megvesz ugyanis, ami kell neki, gyönyörű könyvtára van, pedig nincs sok pénze. A dabasi őslakoságnak (az idősebbeknek) kissé túl modern a tiszteletes úr (például az autója össze-vissza van festve zászlókkal, jelekkel), de megnyerő egyéniség. A tanácstól, a párttól nem jár ide senki.”

A főváros ugyancsak véletlenszerűen kiválasztott négy könyvtárában a negatív pólushoz közelebb álló helyzetet találtunk. Ismét csak

néhány kiragadott mondat a budapesti jegyzőkönyvekből: „Az országos, alternatív szervezetekre vonatkozó információkat az olvasók csak a *Reform* c. lapból és a napilapokból szerezhetik meg, mivel a *Hitel* és a *Kapu*, valamint a *Liget* c. önálló független lapokat a könyvtár megrendelte, de eddig egyetlen példányt sem hozott a posta. Az olvasók keresik ezeket a lapokat. Tudomásunk szerint a közelmúltban megalakult az MDF VI. kerületi csoportja, de ettől a csoporttól tájékoztatást *nem kaptak, s nem kérték*, hogy a könyvtár informálja erről a lakosságot. Így azt sem tudja megmondani, hogy mikor és hol alakult meg a csoport. Más helyi csoport megalakulásáról nem tudnak” (VI. kerületi főkönyvtár). „Alternatív szervezetek helyi csoportjainak megalakulásáról nem tudnak, sem a könyvtárba nem érkezett ilyen információ, sem személyes információnak nincsenek birtokában. A már fentebb említett lapokat megrendelik, amint lesz erre pénzük. Ezeket keresik az olvasók, főleg a *Reform*-ot.” (Bp. XI. ker. Karinthy Fr. u.)

„A szolgálatban lévő könyvtárosok egyike sem tud felvilágosítást adni alternatív csoportok helyi megalakulásáról, nincs ilyen információjuk. Kérdésemkor zavarba jön a könyvtáros, és elnézést kérve, a raktárba megy, hogy anyagot keressen a helyi és helytörténeti anyagból. Visszatérve két könyvet hoz, amelyek hivatalos kiadók munkái. Önálló gyűjtésű anyaguk nincsen, sem helytörténet, sem társadalmi rétegződés vonatkozásában. A két könyv régi és nemcsak az adott kerületről szól. A független lapokat nem rendelték meg, még a *Reform*ot sem. Az olvasók – állítólag – nem keresik ezeket. Hozzájuk főleg idősek és iskolások

járnak – mondja a könyvtáros –, akik könyveket kölcsönöznek. Eddig nem érdeklődtek a könyvtárban sem az alternatív szervezetek, sem a független lapok iránt. A könyvtárosnő tudja, hogy vannak ilyenek, de ő még nem olvasott egyet sem. Nem tudja milyen cikkek jelentek meg ezekben a lapokban” (XIV. ker. főkönyvtár). A *Leltár* című kiadványról, amely pontos információkat tartalmaz az 1988. november végéig megalakult alternatív szervezetekről, egyetlen helyen tudnak (Bp. XI. ker. főkönyvtár) csupán, de ott is csak „hallottak róla”. (Egyébként a helyismereti gyűjtemény is itt volt a legjobb.) Pedig egy ilyen kiadvány talán egy információs területen érdekelt intézmény (például a könyvtár) is összeállíthatna. (A budapesti interjúkat 1989. január végén készítettük.)

*

Az adott keretekben mindössze egy sajátosan időszerű feszültségről, konfliktusról kaphattunk képet. A főként könyvtáron kívüli, de részben a képzés és irányítás területén kita-

pintható okokra most csupán utalhatunk. A negatívumok háttérben egyszerűen a jól-rosszul meghatározható – Budapesttől távolodva növekvő mértékű – *félelmek* meglétét sejtjük.

A kérdések viszont megkerülhetetlenek. Hogyan lehet a közművelődés államosított könyvtárait mielőbb visszavenni „társadalmi tulajdonba”, hogy végre az absztrakt állami érdekek mellett mielőbb és minél hatékonyabban szolgálhassák az adófizető állampolgárok érdekeit, igényeit, a közéleti információk szabad áramoltatását? Hogyan lehet a gyakorta raktárosi szinten dolgozó könyvtárosokat, ha nem is alkotó, de legalább közvetítő, kezdeményező, magatartás- és vélekedésmintákat tovább sugárzó értelmiségiekké változtatni? Miként kellene a jelenlegi, sok tekintetben szorongató helyzetben éppen a könyvtár és a könyvtáros tekintélyét, fontosságát, keresettségét növelő módon felhasználni? Esetleg pontosan úgy, ahogy Gödöllőn, Nagykatán és még bizonyára sok helyen országsszerte teszik.

Nagy Attila

A könyvtári szolgálat teljes kínálata és a gyermekolvasók

Képzelnék el egy olyan nemzeti kultúrát, amelyben évente mindössze 100–150 gyermekkönyv jelenik meg a friss könyvkiálati piacon. Ez a teljes, az összes könyvpublikációnak két-három százaléka csupán. Ha ehhez hozzávesszük azt a két tucat gyermeklapot, nagyjából ugyanannyi diafilmet, meselemez, a gyermekkorosztály igényeinek megfelelően szerkesztett videokazettát is, amelyet a dokumentumpiac kínál, akkor is igen szegényes marad a nemzeti kultúrából a legfiatalabbaknak szóló termés. Hozzá lehet persze tenni, hogy a példányok többszörözésével a kimondottan nekik szóló művek könyvtári kínálatát, választékát számszerűen növelni lehet. Ez igaz, s ezáltal elérhető, hogy az olvasással épp hogy ismerkedő legkisebbeknek még ilyen körülmények között is lehetséges megfelelő gyermek-

könyvtári gyűjteményt szervezni. Az IFLA-irányelvek a korszerű közművelődési könyvtár állományi követelményeiről írva maga is hangsúlyozza: ahogy növekednek a gyermekek, igényeiket mindinkább a fő (a felnőtt) könyvtár forrásaihoz hozzájutva elégíthetik ki. Pedig, gyanítom, ez az elvi irányítás olyan nagy nemzeti kultúrák, gyermekkönyvtárak tapasztalataira építkezett elsősorban, ahol a publikációs kínálat – a hagyományos és az újfajta dokumentumok terén – a gyermekeknek szóló művek körében is értékelő, mérlegelő választást, válogatást tesz lehetővé. Nos, magyar körülmények között ez nem lehetséges, s ha egy átlagos városi könyvtár mindent megszerez, ami gyermekolvasóinak érdeklődését – mint gyermekeknek szóló kulturális termék – várhatóan kielégíti, akkor is kevés, inséges az, amit

adhat. Az irányelvek említett passzusából kiindulva éppen ezért arról szeretnék beszélni: a szolgáltatások korosztályi „differenciálása”, a gyermekek elkülönítésének – az ő javukat szolgáló – *pozitív* igénye, ilyen feltételek mellett miként kellene hogy ösztönözze a könyvtárosokat az intézményen belüli nagyobb nyitottságra, a korosztályi „korlátok” erőteljes áttörésére.

A hazai gyermekkönyvtárak a jelzett adottságokkal, külső meghatározottságokkal számolva szinte a kezdetektől olyan gyarapítási, állományépítési politika mellett kötelezték el magukat, amelyben gyermek- és ún. felnőttkönyv egyaránt szerepelhetett a beszerzendő tételek között. Olyan helyzet alakult ki tehát, hogy a 14 éven aluli korosztály igényeihez igazított gyermekrészleg kézikönyvtárában, ismeretterjesztő irodalmi művei között, sőt a „válogatás a felnőttek irodalmából” (rút) megjelöléssel a szépirodalmi műveket kínáló polcokon is elérhető volt sok minden, ami érdekelhette a gyermekolvasókat. Áthozni, közelhozni az ő „külön birodalmukba” az információs források széles körét – ez volt az elv. Ám az anyagi források szűkülésével, a dokumentumok árának emelkedésével együtt ez a válogatott anyag egyre jobban szűkült, s miközben a könyvtári ellátás központi intézményeiben a képzőművészeti, az audiovizuális részlegek és szolgáltatások széles köre kap helyet a felnőttek számára, a gyermekek kínálata egyre jobban elmarad az egészszétől.

Jelképes korlátok?

Joggal vetheti fel bárki, hogy egy korszerűen szervezett könyvtárban az ellenőrzési pontot átlépve egy belsőleg nyitott intézményben találja magát a használó, s így ezek a korlátok csupán jelképesek, a tagolás, a térszervezés következményei. Nem beszélve arról, hogy modern könyvtárépítési elvek alapján létesített közművelődési könyvtár kevés van, a valóság mégis más képet mutat, s hogy ez így van, hogy a gyermekekkel szemben alkalmazott pozitív célzatú „diszkrimináció” jelentős negatív következményekkel járhat, arra a magyar közművelődési könyvtárak elmúlt másfél évtizede is sok példát kínál. Mivel a könyvtári szolgálat egységének és a használói „jogegyenlőségnek” az elve nem kapott kellő hangsúlyt a hetvenes évek elején megjelent könyvtárfejlesztési normatívákban, irányelvekben, a könyvtárveze-

tőknek a szolgálati terek bővítéséért folytatott harca azzal a keserűes eredménnyel járt, hogy a bővítést a gyermekrészleg „kitelepitésével”, az anyakönyvtártól távol eső helyen történt megszervezésével tudták csak megoldani, igen-igen sok esetben. Azok a láthatatlan falak és lélektani kapuk tehát, amelyek a gyermek- és felnőttrészleget egy tető alatt is sokszor elválasztják, ezekben az – ismétlem, nem ritka – esetekben immár valóságosakká is váltak; a teljes kínálathoz való hozzájutás esélye – különösen fontos ez a 10 év feletti gyermekek esetében – méginkább beszűkült. Miközben tehát Magyarországon megszüntették az ötvenes években szovjet mintára létesített külön gyermekkönyvtárakat, a beruházási javak elégtelensége miatt mégiscsak létrejöttek ezek a nem kívánatos formációk – még akkor is, ha egy közös könyvtári szervezet külön levő részlegeként működnek (ez azonban a használó számára csupán a „cégtáblát” jelenti). A teljes étlap helyett tehát a gyermekrészlegre szűkített „töporpörtyű”. A könyvtári négyzetméterek száma nőtt, az információkhoz való hozzájutás esélye épp abban a korban, amikor a világ felfedezésére még természetesen a belső készletések, méginkább csökken. Ilyen esetekben – bár az intézkedés kényszere és jó szándéka nem kétséges – épp annak az intézménynek a *teljes képét* nem képes nyújtani, amelyet pedig életre szólóan ebben a korban kellene magáévá tennie.

*

Ezzel a néhány észrevétellel arra kívánok utalni, hogy a közművelődési könyvtár, mint alapvetően demokratikus intézmény is olyan torzulásokat mutathat, amelyek az olvasók „hierarchiájának”, életkori és egzisztenciális státusának eltéréseit rosszul követi. Amivel persze nem kívánom kétségbevonni, hogy a legkisebbek életkori és érdeklődési horizontjához igazodva nem szükséges gyermeksarkokat, részlegeket, speciális foglalkozásaikra külön tereket szervezni – s mindent úgy szervezni, hogy az az ő előnyükre szolgáljon. Úgy vélem azonban, hogy az IFLA-irányelvekben megjelölt 11 éves korról kezdődően nem a könyvtárosoknak kell a „felnőttek” könyveit, folyóiratait és más ismerethordozóit számukra jól-rosszul szelektálni, hanem be kell vonni a gyerekeket a teljes könyvtári szolgáltatási rendszer vonzásába. Mindez persze jócskán intézményi, belső feladat, vezetési és személyzeti

szemlélet kérdése is, hiszen az, ami a kamasz-korú könyvtárhasználót elválasztja a gyűjtemény egészétől, kétfelől épített akadály: a gyermekkönyvtári személyzet és a felnőttekre

„szakosodott” könyvtárosok egyaránt képesek hozzájárulni a megépítéséhez.

Fogarassy Miklós

Templom vagy fűszeresbolt?

Közhely, hogy az általános válság a kulturális értékekre is kiterjed. Annyi haszna ennek mindenesetre van, hogy sok szerzőnek kínál témát. Az alábbiakban a közművelődési könyvtárak mindennapi gyakorlata mögött meghúzódó gondolkodás vélt változatairól lesz szó.

A rövidség kedvéért némi karikatúrisztikus leegyszerűsítéshez kell folyamodni. Azok a könyvtárosok, akiknek egyáltalán gondot okoz, hogy napi gyakorlatuk milyen folyamatokba illeszkedik bele, két csoportba sorolhatók. Azok, akiket jobb híján „reformereknek”, „újítókknak”, „alkalmazkodóknak” nevezek, szakítva egy régi ideával tényként fogadják el, hogy a könyvtár ma *nem formálja*, hanem csupán *tükrözi*, közvetíti a kulturális folyamatokat. Ennek megfelelően a modern könyvtár bonyolítója, kivitelezője annak a falain kívül megkötetett ügyletnek, melynek során a konkrét használók meghatározott igényeit kielégítik.

A másik oldalon lévők – akiket „értékörzőknek”, „tradicionalistáknak” hívok – úgy gondolják, hogy a könyvtár a visszavonulóban lévő „magaskultúra” utolsó menedéke. A régi vágású könyvtáros kialakított magának egy idealizált kultúrképet és egy annak megfelelő ideális olvasót. Ez az ideális olvasó valami értelmiségiféle, demokratikus változatában tanult munkás, aki klasszikus és modern szépirodalmon nőtt fel, esetleg idegen nyelven is olvas, érdeklődik a természettudományok iránt; egyszerűen az ETO minden alosztályának számításba vehető amatőr szakértője. A könyvtárba lépve első útja a különféle katalógusokhoz vezet, és ha segítségre van szüksége, a még nálánál is műveltebb és sokoldalúbb könyvtárhoz fordul (aki titokban filozófus vagy mellőzött tudós). Ezek az olvasók természetesen megvetik a tömegkultúra talmi kincseit és az olvasási kultúrát romboló új médiák csábító kínálatát. Számukra drága klasszikus sorozatokat, még

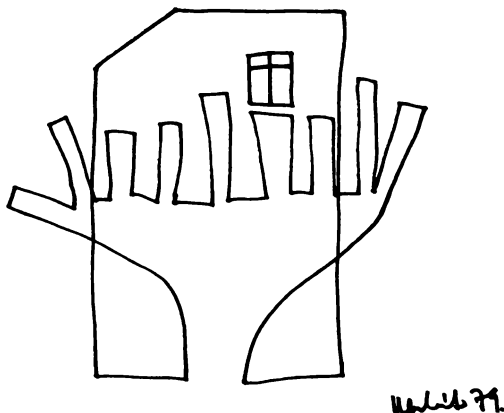
drágább kézikönyveket, enciklopédiákat kell vásárolni. A könyvtár lehetőleg egy helyreállított kastélyban kapjon helyet, ahol a világítás ugyan nem túl jó, de csend, és nyugalom, és főként könyvtári „ájer” van, az elmélyült olvasókat nem zavarják csivitelő gyermekek.

A fenti kép természetesen közhelyszerűen eltorzított, de létező könyvtáros-attitűdöket jelez. Gyökerei a felvilágosodás gondolatvilágába nyúlnak vissza, és romjai az ún. szocialista művelődéspolitikai állványzatával voltak mostanáig megtámogatva. Egyes kritikák szerint a sztálinista tervegazdasági filozófia kulturális változata. Ennek megfelelően a könyvtár mint intézmény fontos tényezője a tudás és a kultúra koncentráálásának és redistribúciójának.

E konzervatív könyvtárosi szemlélet ellen a következő főbb érvek sorakoztathatók fel:

1. anakronizmus: nem vesz tudomást a műveltségi szerkezet változásairól és a humaniorákat helyezi előtérbe, legfeljebb egyfajta, elavult „általános műveltség”-ben gondolkodik;
2. antidemokratikus vagy elitista: egy szűk elit-értelmiségi kultúrafelfogást akar ráerőltetni a tömegekre;
3. a realitásérzék hiánya: az általa elképzelt olvasó egyszerűen nem is létezik, vagy ha igen, csak törpe kisebbségként;
4. igazságtalanság: a tömegkultúrát igénylő adófizető állampolgárok pénzéből a könyvtáros a maga, legfeljebb egy szűk használó réteg hobbiját finanszírozza;
5. a hatékonyság hiánya: sokba kerül és kicsi a haszna.

Az „alkalmazkodók” jelszavai ezzel szemben a *realizmus*, a *modernség*, az *egyenlőség* és a *hatékonyság*. Az ő könyvtáruk lehetőleg új, kerüli az egyszerű olvasót riasztó könyvtári „ájer”, inkább egy ABC-áruházhoz hasonlít. Nincsenek elfekvő, ritkán használt raktári ballasztjai; a kereslet és a kínálat találkozik. Tele van modern technikai eszközökkel, új médiákkal. Az olvasó nem olvasó, hanem használó. A könyvtárosság nem hivatás többé, hanem a

„betanított értelmiségi” szakmák egyike, valahol a bolti eladó és a játékmester között.

Az ironikus hang persze nem azt jelenti, hogy ellene volnék a modern technikai eszköz alkalmazásának, vagy a konzervatív könyvtárosi eljárás átalakításának. De összeszedve minden bátorságomat, e peresztrojka-láz tetőpontján megkockáztatok néhány konzervatív akadémikuskodást: 1. Tartok tőle, hogy a mai kulturális liberalizmus nem a gondolkodás megújulásán alapszik, hanem a kulturális költségvetés ellehetetlenülésén. Tudom, hogy a szükségből is lehet erényt kovácsolni, de azt is, hogy hajlamosak vagyunk az elfogadhatatlan állapotokat ideológia fabrikálásával elfogadhatóvá tenni. 2. Bizalmatlanná tesz, hogy a nyugati típusú piaciorientált gondolkodást nem a nehéziparban, hanem a kultúrában és az egészségügyben vezették be. 3. Nem tudom megszeretni az új jelszót: valóságos szükségletek kielégítése! A fogyasztók konkrét kívánalmait ne tévesszük össze az ember kulturális szükségleteivel! 4. Félek, hogy a kulturális fogyasztást hangsúlyozó modern közművelődési könyvtárak csak olyan új egyenlőtlenségeket erősítenek fel, amelyek következtében kisebbségben levő használói csoportok szorulnak ki a könyvtárakból.

Itt vannak mindjárt azok a valamikori ideális olvasók, a konzervatív világméretű értelmiségiek. Eltűnőben levő fajta, de még létezik. Ők azok, akik használják a katalógusokat, akik ritka és drága dokumentumokat is igényelnek, akiket zavar a fűszeresboltszerű könyvtárak nyüzgése, akik sokba kerülnek, de statisztikailag keveset nyomnak. Kevesen vannak, te-

hát nem rájuk szervezzük a könyvtárakat; ezért nem is találják meg azt, amit keresnek, tehát elmaradnak. Ha elmaradnak, végképp nem kell igényeiket figyelembe venni. Tiszta sor. Látszatprobléma – mondhatná a reformer könyvtáros –, hiszen ott a könyvtári hálózat a szolgáltatások kiépült szintjeivel, valamint a modern információtechnológiai eszközök, amelyek segítségével minden szintről minden hozzáférhető.

Csakhogy ez a hálózat és ezek a háttérszolgáltatások Magyarországon nem működnek! Ez a magyar reform könyvtári változatának alapvető ellentmondása: modernizálás, infrastruktúra nélkül. Bevezetjük az IFLA-irányelveknek azt a részét, amely nem kerül pénzbe. Például a térítéses szolgáltatásokat. Ezen a ponton az IFLA-irányelv is nagyon óvatosan fogalmaz, az alkalmazóra bizza, hogy mit minősít „alapszolgáltatásnak” és mit olyannak, amiért térítést lehet kérni. A könyvtáros persze arra kényszerül, hogy minél több szolgáltatásért kérjen térítést. Ez egyben ismét arra kínál példát, miképpen válik hátrányos helyzetűvé a valamikor „művelt” olvasóközönség. Érdeklődésénél fogva ez a réteg éppen azokat a drága, pénzes szolgáltatásokat igényelné, amelyekért nem tud fizetni. Gondoljunk bele, hogy egy átlagosan fizetett értelmiségi tíz oldal xerox-másolatért egy órát dolgozik. Egy szerény online keresés akár egy havi fizetésébe is belekerülhet egy jobban fizetett értelmiséginek. Nincs fizetőképes kereslet, nincs megrendelő, tehát nincs mód a szolgáltatások színvonalát emelő, azokat olcsóbbá tevő fejlesztésekre.

Kiépült infrastruktúra nélkül a racionalizálás értékpusztítással jár. Itt van a ritkán használt raktári gyűjtemények példája. Azok, akik meg akarnak szabadulni ezektől, gyakran hivatkoznak nyugat-európai példákra, ahol szívfájdalom nélkül kivonják az állományból az ilyen anyagokat. Csakhogy ott valóban létezik hálózat és technológiai háttér, amelynek segítségével kis közművelődési könyvtárak is hozzájuthatnak magasabb szinteken tárolt információkhoz, ami nálunk gyakorlatilag hiányzik. Ez és nem valamely „konzervatív bibliofilizmus” az oka annak, hogy a könyvtárosok egy része ragaszkodik a raktárakat valóban nyomasztó, ritkán használt állományrészekhez.

Egy utolsó példa az „értéktörzők” védelmére. A keszthelyi IFLA-szeminárium nyugati vendégeiből sajnálattal vegyes tiszteletet váltott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár köz-

pontjának katalóguserődítménye, különösen a földrajzi katalógus fiókjainak grandiózus sora, amelyet a házon belül is néhányan fölöslegesnek, de legalábbis költséges luxusnak tartanak. A földrajzi katalógust valóban kevesen használják, és csupán értékítélet kérdése, hogy a használatnak ezt a mennyiségét fontosnak ítéljük-e vagy sem. Ebben a katalógusban például megtalálhatók az elpusztításra ítélt erdélyi települések nevei. Persze, ha ezt a pár százezer cédulát számítógépen tárolhatnánk, kinek hiányzana a cédulakatalógus? Enélkül azonban a „racionalizálás” fontos nemzeti érték likvidálását jelentené.

Összefoglalva: két veszély között kell ma a

közművelődési könyvtáraknak lavírozniuk, az elitizmus és a konzumerizmus között. Egyiknek sincs valóságos bázisa: az elsőnek nincs közönsége, a másodiknak nincs szellemi háttere. Természetesen van harmadik út: a szociálisan elkötelezett, értékorientált szolgáltatás. Az ezen az úton elinduló könyvtárnak persze sok mindenre volna szüksége. Például szociálisan elkötelezett, értékorientált könyvtárosokra, intézményi autonómiára (néha még a fenntartóval szemben is érvényesíthetően), és sok-sok pénzre az ehhez szükséges infrastruktúra kiépítéséhez.

Báthory János

Szabványok és irányelvek a könyvtári ellátásban

Amikor 1989 januárjában meghívást kaptam az IFLA közművelődési könyvtári szekciójának kétnapos keszthelyi szemináriumára, örömmel értesültem arról, hogy az előadók között viszontláthatom régi ismerősömet, *Max Broome*-ot, az angliai Hertfordshire Könyvtári Szolgálatának igazgatóját. Az elmúlt évben a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a Library Association csereegyezményének keretében két hetet tölthettem Angliában. A kiválóan megszervezett szakmai programok közül kiemelkedő élmény volt számomra a Hertfordshire-ben töltött nap. Vendéglátóm mindent elkövetett, hogy teljes, átfogó képet kapjak a megyében folyó könyvtári életéről. Tanulmányutamat követően Budapesten újabb lehetőség kínálkozott a *Max Broome*-mal való találkozásra, de 1988 májusában az OSZK-ban megszervezett könyvtárgazdasággal foglalkozó előadásra sajnos nem tudtam eljutni. A keszthelyi szeminárium kitűnő alkalom volt arra is, hogy bepillantassak az IFLA műhelymunkájába, tanúja lehessenek a különböző könyvtári kultúrát képviselő szakemberek vitájának.

A szeminárium alapkérdése az volt, hogy szabványokra vagy csak irányelvekre van-e szükség a könyvtári ellátás összehangolásához, a reális célok kitűzéséhez. A vitát megnyitó előadásában *Max Broome* erre a kérdésre pró-

bált feleletet adni, és szavainak alátámasztására kezünkbe adta azt a jelentést, amelyet a múlt év őszén a Hertfordshire-i Megyei Tanács számára készített munkájuk tapasztalatairól. Az alábbiakban az előadás szövegét, majd a több fontos problémát érintő jelentést ismertetem, összefoglalva azok leglényegesebb gondolatait.

Szabvány vagy irányelv?

Az előadás a „Szabványok vagy irányelvek” címet kapta, utalva a tanácskozás központi problémájára. Már az első mondatok után kiderült, hogy az előadó szerint a szabványokra a könyvtári ellátás terén továbbra is nagy szükség van. Bevezetőjében felvázolta azokat a tendenciákat, amelyek oda vezettek, hogy egyre inkább háttérbe szorult a szabványosítás az irányelvek alkotásával szemben. A szabványok a munka hatékonyságának értékelésében, az új szolgáltatások tervezésében valóban iránymutató szerepet töltenek be. Valószínű, hogy emiatt vált a szabvány és az irányelv felcserélhető fogalmakká az utóbbi években. Ezt a tendenciát látszik megerősíteni „Az IFLA irányelvei a közművelődési könyvtárak számára” című kiadvány, amely magyar fordításban is megjelent az FSZEK gondozásában.

Az előadó a továbbiakban a két szó defini-

ciójából kiindulva próbálja bizonyítani a fogalmi zavar tarthatatlanságát. A szabványok vitathatatlan előnye az, hogy színvonalat rögzítenek, és gyakorlati tapasztalatokon alapulnak. Összegyűjtve tárják az érdeklődők elé az egyes könyvtárakban szerzett tapasztalatokat. Nélkülözhetetlenek a tervezésnél, a kalkulációk összeállításánál, ösztönző hatásúak, segítenek a reális célkitűzések megvalósításában. Létük elengedhetetlen feltétel a nemzetközi kapcsolatok, az egységesítések kialakulásában.

A szabványosítás ellenzőinek legfőbb érve, hogy a megállapított szintek sokszor nem tükrözik a valós igényeket – így könnyen akadályokká válhatnak. Egy szabvány jó támpontot adhat a beszerzési keret megállapításához, de csak ott, ahol a kívánalmak nem ütnek meg a kívánt szintet. Ha azonban az igények ennél magasabbak, abban az esetben jobb, ha a könyvtáros nem is emlegeti a szabványokat, mert még vissza is foghatják az anyagi támogatást. A szabványok ilyenkor szinte „kényszerzubbonyá” válnak, és akadályozzák a fejlődést. Emiatt számos figyelmeztetés elhangzik, hogy nem szabad a szabványokban megfogalmazott igényeket felső szintű követelményekként kezelni, ha azok minden kétséget kizáróan az alsó szintet határozzák meg. Felmerül ezért a gyakoribb felülvizsgálat szükségessége is. Sajnos az is kimutatható, hogy a szabványok, amelyek gyakorlati tapasztalatokra épülnek, messze vannak a tökéletestől. Egy szabvány megalkotása soha nem adhat okot önelégültségre, nem mentesíthet a további erőfeszítésektől. Mind szélesebb körben világossá válik, hogy progresszívebb, magasabb szintű szabványokra van szükség.

Az 1986-os IFLA irányelvek

Az 1983-as IFLA konferencián egyöntetű volt az a vélemény, hogy irányelvekre és nem szabványokra van szükség. Nem tehető vita tárgyává az állománynagyság, a személyzet, az elhelyezés problémaköre, amelyek szabályozása az addigi szabványok alapvető vonása volt. A résztvevők úgy gondolták, hogy mindenfajta számszerűség közlése garancia nélküli, jogtalan félrevezetés. Ezzel a döntéssel az IFLA teljes mértékben elszakadt a korábbi szabványoktól mély, kitöltetlen űrt hagyva maga után.

Ennek megfelelően az 1986-os „Irányelvek” csupán egy részletes jegyzéket nyújt a lehetsé-

ges közművelődési szolgáltatásokról abban a hitben, hogy majd az illetékes szervek és az azoknak dolgozó szakemberek feladata lesz előírni a szinteket, felállítani a fontossági sorrendet, meghatározni a szolgáltatásoknak a közösség igényeit kielégítő mértékét. Gyakorlatilag ugyanez a törekvés figyelhető meg Amerikában is. Világosan látszik az a tendencia, hogy az országos átfogó szabványok helyett mindinkább a könyvtári szükségletek helyi meghatározása kerül előtérbe.

A hagyományos szabványok kritikája nem a könyvtárakból induló szolgáltatásokat elemzi, hanem azokat a tényezőket, amelyek a könyvtári munkát kívülről határozzák meg. Ez a szemlélet egyfelől minimális szintként, másrészt minőségi mérceként értelmezi a szabványt, ami teljességgel alkalmatlan uniformizálást eredményez. A jelenleg uralkodó nézetek pozitív vonása, hogy minden könyvtár közösségi igényen alapuló fejlesztést valósít meg, ami elvi alapokon nyugvó, kitűnő elgondolás, de megvalósítása a gyakorlatban kissé bonyolult. Az orientációt meghatározó irányszámok nem lehet a légből előkapni.

Max Broome személyes példát hozott fel annak érzékeltetésére, milyen nehéz „tisztalappal” indulni megbízható szabványok nélkül. 1963-ban úgy érkezett Tanzániába, hogy az országban egyetlen közművelődési könyvtár sem működött. Mint a könyvtári szolgáltatások igazgatója azt a feladatot kapta, hogy két hét múlva ismertesse javaslatait a könyvtárfejlesztéssel kapcsolatban, mert új ötéves terv készül. Bebizonyosodott, milyen nehézséget jelent egy tervezet összeállítása csupán tapasztalatok alapján, és a korábbi pályafutás során használt szabványok felhasználásával. Ez a magyarázat arra, hogy az IFLA irányelvek legalább melléklet formájában tartalmazzák a korábbi normatívákat. Már akkor figyelmeztetett arra, hogy a könyvtárosok ne vessék el a régebben elfogadott szabványt.

Másik példaként elmondta, hogy 1976-ban Hertfordshire-be való kinevezésekor milyen nagy segítségére voltak a szabványok a felzárkózás mértékének megállapításában és az állomány összetételének javításában. A helyi politikusok már unták, hogy a könyvtári szolgálat állandóan kérésekkel ostromolja hivatalaikat, ezért megbízást adtak egy olyan jelentés elkészítésére, amely összehasonlítja a jelenlegi helyi állapotokat az országos igényekkel. A jelentés kicsengésétől függően aztán majd napirendre kerülhetnek a szükséges fejlesztések.

A könyvtári ellátás és a szabvány Hertfordshire-ben

A politikusok kérése kétségkívül jogos és logikus volt, de nagy zavarba hozna minden könyvtárost, akinek nincs a kezében friss használható szabvány. Angliában a legutolsó kormányzati jóváhagyott szabvány az ún. Bourdillon-jelentés (1962), a könyvtárépületekre vonatkozólag pedig 1956/58-ból származik az egyetlen érvényben lévő dokumentum, bár az 1973-as IFLA előírást is említi egy 1976-os szakcikk mint követendő normatívát.

Amikor az élet minden mozzanatát szabványok határozzák meg (tűzvédelem, oktatás, egészségügy stb.), miért lenne ez alól kivétel a könyvtárügy – kérdezik a politikusok. Ugyanakkor miért vitatják a könyvtárosok a szabványok fontosságát? Érthetetlen. Alapvető segédeszközük hiányzik így a szolgáltatások kialakításához. Szerencsére azért sok irányelvként használható új dokumentum született az utóbbi években. Így a Skót Konvenció (1986), valamint számos tanulmány az állományépítésről, a szolgáltatások forgalmának alakulásáról. Az egyes könyvtárak nyilvánosságra hozott tapasztalatai is figyelemre méltóak.

A fenti régi szabványok 1976-ban elégségesnek bizonyultak a megyei hatóságok meggyőzéséhez, amelyek biztosították a szükséges pénzüsszeget. Mindezt azt bizonyította, hogy egy kormányzati elfogadott szabvány milyen fontos fegyver lehet a könyvtárosok kezében.

Tipikusnak mondható a következő példa is. Hertfordshire korszerű nemzeti szabvány hiányában a könyvtárépületekre az IFLA 1973-as szabványát alkalmazta. A politikusok egyszerűen nem voltak hajlandók ezt a dokumentumot tárgyalási alapként elfogadni. Hihetetlen, hogy az IFLA-szabvány előírásai szerint, az 1981-es becslült népességi adatokkal számolva, a megyei könyvtár alapterülete 50,1 százaléka volt az ideálisnak. Csak kemény bizonyítékokkal lehetett meggyőzni a megyei vezetőket, hogy a szabványok használatban maradjanak.

A felsorolt érvekkel *Max Broome* egyértelműen a szabványok fontosságát hangsúlyozta. Igen valószínű, hogy egy-egy országban könnyebb meghatározni az elérhető, garantálható működési szinteket, ugyanez azonban nemzetközi területben már nem ilyen egyszerű. Ennek ellenére indokoltnak látszik a jelenlegi álláspontok újraértékelése, ehhez kitűnő gondolatébresztő lehet az a jelentés, amely a szabványok konkrét hertfordshire-i használatával foglalkozik.

Max Broome előadásának kiegészítéseként mindenki kézhez kapta az 1988 októberében készült megyei könyvtári jelentést. A jelentés célja az volt, hogy felhívja a figyelmet arra a két tanulmányra, amelyek a megyei könyvtári szolgáltatások hosszú távú tervéhez készültek. Az elmúlt időszakban az illetékes megyei bizottság két fontos tényezőt emelt ki a Könyvtári Szolgálat tevékenységéből: a hozzáférhetőség és az állomány elhelyezésére, valamint annak állapotára vonatkozó kérdéskört. A hozzáférhetőséggel kapcsolatos jelentés tartalmazza Hertfordshire-nek a könyvtárak és állományuk elhelyezésére vonatkozó, az 1973-as IFLA szabványra épülő álláspontját. Fel tárja az egyes települések ellátottsági szintje közti egyenlőtlenségeket.

Gondot okoz, hogy a döntéseket koordináló Politikai Tanácsadó Testület továbbra sem fogad el olyan szabványt, amely nemzeti vonatkozásban nincs jóváhagyva. Sikertült azonban elérniük, hogy lehetőség nyíljon a merev tervek megváltoztatására, rugalmasabb fejlesztési koncepciók kidolgozására.

Az IFLA-szabványok használatát a Könyvtári Szolgálat számos érvvel támasztotta alá. Kifejtették, hogy a szabványok bizonyos különbségeket is megengednek, tehát rugalmasak. Minden területen alkalmazzák őket, nélkülözhetetlenek új könyvtárak létesítésekor. Nem önkényesek, valós tapasztalatokra építenek. A szabvány szerint épített könyvtárakban nincs feltűnő felesleges tér, minden négyzetméter jól kihasznál. Ezzel szemben a normát el nem érő könyvtárak szűkek és zsúfoltak. A szakemberek javaslata szerint mindenütt meg kell bizonyosodni arról, milyen nagyságú népesség tartozik egy-egy könyvtárhoz, mivel úgy tűnik, az egyensúly a központi és a kisebb könyvtárak között viszonylag eltolódott az utóbbiak javára számos mutató vonatkozásában.

Hertfordshire-ben az állomány állapota és kora indokolja a beszerzésre szánt keretösszeg mielőbbi emelését. A jelentés félmillió font nagyságú emelést javasol, valamint egy bontás nélküli keretet a referenz állomány és a különgyűjtemények színvonalának javítására. A jelentés csak a kölcsönzési állománnyal foglalkozik, s nem utal minőségi tényezőkre. A kért összeg csak becslés, a probléma súlyát hivatott érzékeltetni. Külön figyelmet érdemel, hogy a

hátrányos helyzetűek ellátásán miként igyekeznek javítani. (Az IFLA-szabványok figyelembevétele, az érintettek körének felderítése, költségvetési keret biztosítása.) E rövid bevezető után lássuk tehát a két tanulmányt.

A közművelődési könyvtári szolgáltatások hozzáférhetősége

Az első tanulmány sorra veszi az Angliában jelenleg használható szabványokat, a hasznosítható gyakorlati tapasztalatokat. A könyvtárak elhelyezésére, az épületekre vonatkozó szabványok, amelyeket a brit oktatási minisztérium eredeti formában átvett, majd a központi irányító funkciót betöltő Könyvtári Tanácsadó Testület Anglia és Wales számára hivatalosan elfogadott, még ma is kiindulópontja minden fejlesztésnek. Ennek az IFLA szabványnak legutolsó változata (1973) konkrét gyakorlati tapasztalatokon alapul. Felsorolja a különféle népességszempontok valószínű igényeit az egyes szolgáltatások iránt (például hány olvasóhely jusson tízezer lakosra, mekkorák legyenek a különböző funkciójú terek és azok milyen arányban legyenek egymással stb.).

Az Oktatási és Tudományos Hivatal 1971-ben javasolta, hogy 1500 fős népesség alatt – mivel fenntartása nem kifizetődő – ne létesítsenek önálló könyvtárat. Hertfordshire-ben ez az alsó határ: 2200 fő. A kalkulációkban segítenek a nagy bevásárlóközpontokban végzett felmérések és a különféle háztartásstatisztikák. Érdekes, hogy a vizsgálatok során általában alábecsülik a lehetséges könyvtárhasználók számát. A hertfordshire-i gyakorlatban számos új ötlet megvalósul: a könyvtárépületek nagyságát a népesség változásának figyelembevételével növelik, illetve csökkentik, számításba véve a központ és a hálózat kisebb könyvtárai közötti funkcionális különbségeket. A használók várható létszámának megfelelően kb. 20 évvel előre tervezik a könyvtárakat. Biztosítják az épületek bővíthetőségét, és elfogadják a szabványtól eltérő, de olcsóbb és a lakossági igényeket még kielégítő megoldásokat is. Régen felismert jelenség, hogy a kis könyvtárak elégtelen működése miatt mindig nagyobb nyomás nehezedik a központi könyvtárakra. Fokozatosan erősítik tehát a hálózatok tagkönyvtárait. Mint azt *Max Broome* előadásából már tudjuk, a hertfordshire-i alapterületi

ellátottság 1981-ben 50,1 százaléka volt a szabványban előírtaknak. A Hertfordshire-i Megyei Tanács korábban nem fordított elég figyelmet a kisebb településekre, de a zsúfolt városközpontokra sem. A központi könyvtárakban a szolgáltatások fajtáinak bővítésére ugyan dolgoztak ki tervet, de maguknak az épületeknek a bővítésére nem. A telkek kiválasztása sem volt sok esetben szerencsés. Ma már elkerülhetetlen az együttműködés a megyei tanács, a könyvtári szakemberek, a helyi tanácsok és a magánvállalkozók között. Így a kockázat terhe megoszlik, és valószínűbb, hogy a gazdaságosabb javaslatot fogadják el. Egyre inkább érdemes magánvállalkozókkal dolgoztatni, habár náluk rendszerint átadási gondok adódnak (határidő-eltolódások).

1988 februárjában konzultációs anyag készült a könyvtári szolgáltatások pénzügyi vonatkozásairól, és szakmai körökben élénk vitát váltott ki. Az elképzelések szerint külső szervezeteket is bevonnak majd a könyvtári fejlesztések anyagi erőforrásainak megteremtésébe, de ennek „hogyanja” még nem tisztázott (a szolgáltatást működtetik, vagy csak az épületet építik meg?).

Másik fontos kérdés a nyitvatartási idő szabályozása. Angliában az Oktatási és Tudományos Hivatal (1971) és a Könyvtári Tanácsadó Testület dolgozott ki szabványokat a nyitvatartási időről. Ezek a központi könyvtáraknak heti 60 órát írnak elő a sűrűn lakott központokban. A városi övezetekben elengedhetetlen az egyes könyvtárak nyitvatartásának összehangolása.

A teljes üzemben működő könyvtárakra megállapított kvóta legalább heti 30 óra. (Olyan településeken, ahol a lakosság meghaladja a négyezer főt.) A részidőben dolgozó egységek 15-30 órában állnak hetente olvasóik rendelkezésére az 1500-4000 lakosú településeken. A normatívák értelmében mozgókönyvtárat működtetnek abban az esetben, ha a lakosság lélekszáma 1500-nál kevesebb. A bibliobusznak legalább kéthetente el kell jutnia minden állomásra. Egy jármű akár 12 000 lakosú területet is elláthat, de a kérdéses vidék ennél általában ritkábban lakott.

A gazdasági életben tapasztalható hullámmások az utóbbi 8-9 évben számos könyvtárnál a nyitvatartási idő csökkentéséhez vezettek. A most érvényben lévő hertfordshire-i szolgáltatási terv olyan pótkeretet irányoz elő, amely két, jelenleg munkaszüneti napnak számító napon is nyitvatartást ír elő. Ebből az

összegeből oldják meg a szombat délutáni nyitvatartást 6 különösen fontosnak tartott könyvtárban is.

A könyvtári szakemberek Hertfordshire-ben is nagy gondot fordítanak a mozgássérültek, hátrányos helyzetűek ellátására. E kiemelt szolgáltatás javítására alapos programot dolgoztak ki. Jelenleg a megye területén 18 könyvtár teljes mértékben, 15 a személyzet segítségével, 12 részben elérhető a mozgássérültek számára, 4 pillanatnyilag még nem megközelíthető. A fejlesztést igénylő könyvtárakban a bejárat átalakítása és megfelelő kölcsönzőpultok beszerzése hoz majd előrelépést.

A tanulmányból kiemelhető, hogy az 1973-as IFLA-normatívák lényegében szabványként használatosak Hertfordshire-ben. Sikeresen alkalmazták országos szinten is a kidolgozott normatívákkal kiegészítve. A legszembevetőbb sajátosság, hogy a megyében csak 2200 fős népesség felett működtetnek könyvtárat. Ezzel kapcsolatban tudni kell, hogy Hertfordshire egyike a mozgókönyvtárakkal legjobban ellátott területeknek.

Az állományépítés helyzete

Az állomány állapotának jellemzőit, a fejlesztés lehetőségeit taglaló második tanulmány azzal a céllal készült, hogy összegyűjtse azokat a szakmailag fontos szabványokat, amelyek az állományépítésre, az állag megőrzésére vonatkoznak. A fő kérdés, hogyan lehet ezeket a szabványokat a mindennapi gyakorlatban felhasználni.

A téma legalapvetőbb szabványa a „Bourdillon-jelentés” (1962), amely a munkaspárti korszak terméke. A jelentés nagy szakértelemmel összeállított címlistát tartalmaz az akkori-ban megjelent kiadványok köréből kis és közepes nagyságú könyvtárak számára százezer fős népességig. A könyvtári adminisztráció megfelelő színvonalú és mennyiségű anyagot kívánt biztosítani a szolgáltató helyeknek, valamint meghatározni a működés feltételeit. A jelentés elkészítését megelőző felmérésekben, amelyek az akkori angol közművelődési könyvtárügy keresztmetszetét tárták fel, Hertfordshire is részt vett. A jelentésben felszínre hozott javaslatokat Anglia 1965-ben, a Skót Oktatási Hivatal 1969-ben, majd végül az IFLA 1973-ban nagy vonalakban elfogadta.

A szigetországban a legfrissebb szabvány az ún. „Skót Konvenció” (COSLA) 1986-ból,

amely ezer fős lakosság számára 380 kötetet ír elő (az adat a kölcsönzési „élő” állományra vonatkozik, a szabvány nem foglalkozik a speciális használói csoportok, a helytörténeti gyűjtemény, a közhasznú információ számára beszerzett vagy beszerzendő anyagokkal). Az említett 380 kötet megoszlása: 280 kötet ezer felnőtt lakosra, valamint száz gyermek és ifjúsági könyv szintén ezer lakosra.

A Skót Konvenció a jelenlegi legszínvonalasabb szabvány, 41 skót könyvtár tapasztalatainak összegyűjtéséből és értékeléséből született. Egységesítésének gondolatát támogatja a Könyvtári és Információs Szolgáltatások Tanácsa nevű intézmény is. A pozitív vonások mellett alapvető hiányosság, hogy sem a Bourdillon-jelentés, sem a Skót Konvenció nem ad támpontokat a teljes állományról. Az 1973-as IFLA-szabvány, amelyet a Könyvtári Tanácsadó Testület Anglia és Wales számára később adaptált, lényegében minimálisan két kötetet állapít meg egy lakosra, illetve négy kötetet kisebb települések esetében, de ugyanúgy kizárja a tárgyalásból a nem kifejezetten kölcsönzési célokat szolgáló dokumentumokat, mint az előző kettő.

A Bourdillon-szabványt a hetvenes évek elejéig hivatalosan használták, de ma már magas szakmai körökben (Könyvtári és Információs Szolgáltatások Tanácsa – LISC) anakronizmusnak minősítik, óvatosságra intik azokat, akik még most is kitartanak mellette. Az ellenzők legfőbb érve, hogy 1962 óta az országban kiadott könyvek száma megduplázódott, így a könyvtárba kerülő könyvek száma is nyilvánvalóan nőtt. Sokkal többreütbbek a szolgáltatások és számos új dokumentumfajta jelent meg. Végül, de nem utolsósorban a kereslet sem növekszik már a régi megszokott tempóban.

Feltétlenül említésre méltóak azok a helyi kezdeményezések, amelyek az állomány megbízható vizsgálatának módszereit kutatják. Kísérleteikben az alábbi faktorokkal dolgoznak: az állomány állapota, mennyisége, átlagéletkora, az utolsó használat időpontja; kölcsönzés, kérés, aktív használat (használói oldal); a könyvtár számára beszerezhető megjelent könyvanyag (potenciális könyvkinálat); helyviszonyok: szabad polc a bekerülő anyagok számára; kiválasztás, annak valószínűsége, hogy éppen az olvasói igényeket elégíti ki a beszerzett anyag.

Sajnos itt is mint minden vizsgálatban zavarólag hat a szubjektivitás. A kísérletekben

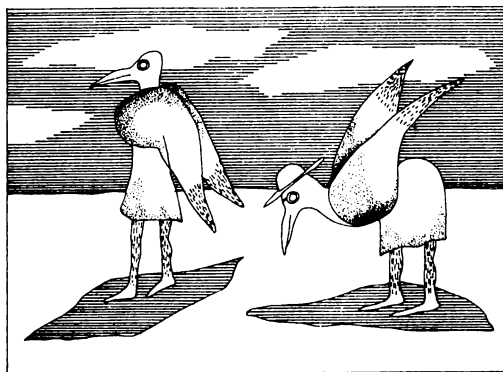
résztevők csak egy dologban tudtak meg-egyezni: hogy az összegyűlt anyagból nem lehet szabványt készíteni.

Egészen friss hír, hogy a Művészeti és Könyvtári Hivatal (OAL) elkészített egy útmutatót, amely országos szinten ad támpontokat a célokkal, a használattal és az állomány minőségével kapcsolatban. A tanulmány szerzője azt kérdezi, miként határozható meg az utóbbi, vagyis a minőség.

A felméréseket végzők sorából Hertfordshire sem marad ki. Az állomány nagysága a megyében 1987. március 31-én kétmillió kötet volt. 2,07 kötet jutott egy lakosra (helyi lakosság), de ha a napközben ott tartózkodók létszámát tekintjük, akkor csak 1,95 kötet. Tíz különféle könyvtárban 3150 kötet tesztelésével a szakemberek 14,7 éves cserélődési időszakot állapítottak meg. A könyveket a szabadpolcos állományból választották ki. A hitelességet rontja, hogy a teljes állomány 43 százaléka ki volt kölcsönözve (valószínűleg a legfrissebb dokumentumok). A teljes állomány átlagéletkorát becsléssel 5,3, a cserélődési időt pedig 10,6 évben állapították meg. A hertfordshire-i könyvtári szolgálat a jövőben növelni kívánja a minta nagyságát a hitelesebb kép érdekében. A statisztikából kiderül, hogy a beszerzés színvonala alacsonyabb a hasonló megyék átlagánál. Az állománygyarapításra fordítható összeg nagy része közvetlenül a könyvtárakhoz jut el, kisebbik hányadát központilag kezelik, belőle a speciális gyűjteményeket fejlesztik. Bizonyos pénzmennyiség visszatartása arra is lehetőséget nyújt, hogy a könyvtári szolgálat betekinthessen az egyes könyvtárakban folyó szerzeményezési gyakorlatba. A könyvtárak beszerzési kerete a népesség nagyságától és kölcsönzött kötetek számától függ. A könyvtár falain belül a helyi vezetőkre és kollégáikra van bízva annak eldöntése, hogy mire fordítják. Döntéseiket a közvetlenül megnyilvánuló olvasói érdeklődés (kívánságlista), a kiadványok ára, a beszerzés gazdaságossága befolyásolja. Nem elhanyagolható tényező a közösség jellege, és figyelembe kell venni az egyéni használói szokásokat is.

Az állományból való kivonási folyamatban az alábbi tényezőket tekintik lényegesnek: fizikai állapot, a könyv kora, az új kiadás hozzáférhetősége, kihasználtság, tartalom.

A hertfordshire-i gyakorlatban megfelelő hangsúlyt kap a gyermekkönyvtári munka. 1985 áprilisában példa értékű dokumentumot szerkesztettek a gyermekrészleg számára.

A dokumentumban található irányelvek ki-mondják, hogy a beszerzési keret legalább 15 százalékát a gyermekirodalom beszerzésére kell fordítani. A gyermekeket kísérő szülők számára összeállított gyűjteményekre, a pályaválasztással kapcsolatos irodalomra, a tizenéveseket és felnőtteket olvasásra szoktató anyagokra 2-3 százalék jut. Kívánatosnak tartják, hogy minden könyvtár az alábbi arányokra törekedjen: információt tartalmazó (ismeretterjesztő) könyvek 25-30, képeskönyvek kicsiknek 35-40, ifjúsági és puha kötésű könyvek kb. 35 százalék. A népszerű, sokat olvasott könyvek kicserélésére ajánlatos a keret kb. 50 százalékát fordítani. A felnőtt állományról hasonló irányelvek rendelkeznek. A helyes állománygyarapítási politika kialakításában fontos szerepet játszik az ellenőrzés, a tanácsadás és a szakfelügyelet. Ennek különböző fokozatai a mindennapi statisztikától a rendszeres magas szintű szakértői vizsgálatig terjednek. Évente 6-7 könyvtár ellenőrzése oldható meg. Ideális a 4 évenkénti vizsgálat lenne, ami egyben a szolgáltatások átszervezésével is járna.

Összefoglalásul elmondható, hogy Nagy-Britanniában jelenleg csak Skóciában van érvényben korszerű, kidolgozott szabvány, a többi kezdeményezés kimenetele még kétséges. Az általában elfogadott mutató a 2 kötet/fő és a 9 éves cserélődési ciklus. Hertfordshire-ben 309 ezer könyvet kellene 236 ezer újra cserélni, aminek költsége 1987-es árakkal kalkulálva az első évben 3,391 millió font, a további években mintegy 1,735 millió. Ha rendelkezésre állna az összeg, akkor sem lehetne egy év alatt az akciót lebonyolítani. Az 1987/88-as keret (1,236 millió) 13,2 éves cserélődést tesz csak lehetővé.

A hertfordshire-i tapasztalatok azt mutat-

ják, hogy a magas nivójú szabványok léte a könyvtári élet minden területén óriási segítséget jelent a színvonalas szolgáltatások, a működtetés biztosításában. Az IFLA műhelyben készülő irányelvek vagy szabványok min-

tául kell hogy szolgáljanak az egyes nemzeti könyvtári szabványok és jogszabályok létrehozásakor.

Nagy Ferenc

Peresztrojka, glasznosztj, demokrácia – vidéken

Szentmártonkáta (Pest m.) nem éppen kicsiny, elhanyagolható, jelentéktelen község. Sőt! Lakóinak száma tekintélyes, kulturális élete meggyezerte becsült kezdeményezésekről, érdekes és példamutató megoldásokról híres. Általános Művelődési Központjának közművelődési könyvtára kiválóan működik, szolgáltatásai keresettek és népszerűek a helység lakóinak körében. A könyvtár vezetője – természetesen (!?) nem azonos az ÁMK igazgatójával – kétségbeesett levéllel kereste fel szerkesztőségünket. *Könyvtárát a tanács meg kívánja szüntetni!* A tanácsnak ugyanis házra van szüksége (lásd tanácsháza), erre a célra szemelte hát ki magának a könyvtárat. Hogy ez a terv (döntés) nem csak kultúraellenes, hanem gazdaságtalan és egyenesen abszurd is, fényesen kiderül a könyvtár vezetőjének, *Kissné Pásztor Évának* a végrehajtó bizottság tagjaihoz intézett, hézagatlan logikájú leveléből. Hogy demokrácia- és közösségellenes, jól látható a könyvtár olvasóinak, a benne-köréje szerveződött Magvető Irodalmi Klub szépszámmú tagságának a végrehajtó bizottsághoz el-

küldött, aláírások hosszú sorával ellátott tiltakozó irásából; hogy ellenére van a közösség, község elemi érdekeinek, nyilvánvaló a Hazafi-as Népfront szentmártonkátai bizottsága elnökségének leveléből. Hogy ennek, mindennek ellenére mégis megszüntetik a könyvtárat – erősen valószínű. A könyvtárvezető szóbeli megbeszélésre irányuló kezdeményezéseit elhárították, nyomatékos kérését, hogy részt vehessen a kérdést tárgyaló vb-ülésen, nem teljesítették. Az ügy – eddig nagyon úgy látszik – megy a tanács által kijelölt, fent jellemzett síneken és irányban. Miként és hogyan lehetséges ez 1989 áprilisában? Nem tudjuk. Hogy mégis így van, igazolják az alant közölt dokumentumok. Hogy mi lesz végül is Szentmártonkátán? Majd meglátjuk.

*

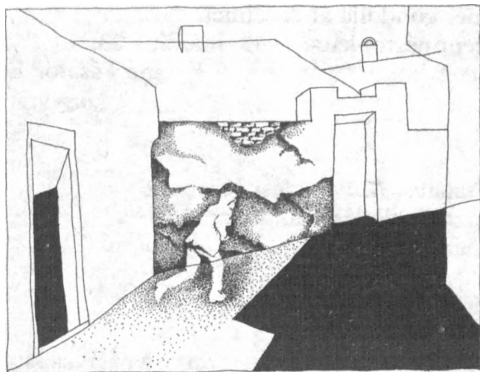
Községi Könyvtár
Szentmártonkáta

Önt, mint a Végrehajtó Bizottság tagját kezelem meg levelemmel!

A könyvtár áttelepítésének terve villámcsapásként ért, hiszen az 1988. szeptember 20-i vb-ülésen született határozat értelmében a közművelődési könyvtár működési feltételeinek javításában bízhattunk és nem is gondoltunk a könyvtár megszüntetésének tervére.

A megszüntetés szó használata a községi könyvtár szempontjából nem túlzás, mert a községi közművelődési könyvtár feltételeinek csak az az intézmény felel meg, amely mindenki számára hozzáférhető.

Az iskola harmadik szintjére történő telepítéssel az idősebb és mozgásukban kicsit is korlátozott olvasókat eleve kizárjuk a használók

köréből. A hozzáférhetőség feltétele az is, hogy a nyitvatartási idő egy része a dolgozó rétegek szabadidejére, vagyis esti órákra és szombatra essen. Ez egyrészt az iskola vagyonvédelme, másrészt a fűtés költségei miatt nem lesz megoldható még az iskolaidő alatt sem. De gondolni kell a téli és nyári szünet idején is fűtésre, vagyonvédelemre, akkor ugyanis csak a tetőtérben elhelyezett könyvtár működik.

Természetesen Önök elfogadhatják azt a javaslatot, hogy a könyvtár *csak* a tanév ideje alatt működjék, de ebben az esetben nem a közművelődési könyvtár működési rendjének változtatásáról döntenek, hanem annak *megszüntetéséről*.

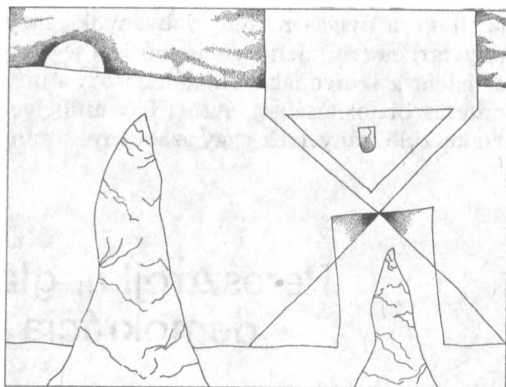
Az iskola harmadik szintje kiállítási helyiségnek készült, és az ott megkezdett, közílést formáló közművelődési tevékenység nagyon értékes, térségünkben egyedülálló. Ennek megszüntetése az egész községnek veszteség.

Az eredetileg 6 tantermes iskolában most 9 osztály, a következő évben 10 osztály tanul majd. Ha most a könyvtár ebbe az épületbe kerül, a könyvtár és az oktatási terület fejlesztését egyaránt lehetetlenné tesszük.

Tudom és átérzem a Községi Tanács elhelyezésének feszítő gondját. Megértem a község vezetőit, hogy ezt is szeretnék megoldani. De milyen áron? Kérem, hogy azt az árat forintban is számolják ki! Kérjenek hiteles felmérésen alapuló költségvetést arról, hogy mibe kerül: 1. az iskola harmadik szintjén a fűtést biztosító berendezések kiépítése (ilyen most itt nincs!); 2. a világítás átszerelése (a jelenlegi könyvtári szempontból alkalmatlan); 3. az első és második szint vagyonvédelmi rácsokkal történő lezárása; 4. a téli és tavaszi szünetben és az esti órákban a harmadik szint külön fűtésének megoldása, vagy az egész épület folyamatos fűtése; 5. annak az épületnek átalakítása hivatali célokra, amelyben most a könyvtár működik.

A könyvtári terhelésnek különleges előírásai vannak épületstatikai szempontból. Szakértői véleménytől ebben az esetben nem tekinthetnek el! Mindezen költségráfordítás, az iskola épületének esztétikai tönkretétele nem eredményez mást, csak egy továbbra is megoldásra váró gondot, mert egy épület harmadik szintje nem alkalmas közművelődési-közösségi funkcióra az egész község szempontjából.

Lehet, hogy a Községi Tanács gondoljai megoldódnak, de szabad-e ezt olyan áron megoldani, ami egy szellemi falurombolással egyenértékű.

Most, amikor végre már mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a társadalmi-gazdasági haladás megoldhatatlan a kiművelt emberfők nélkül, Szentmártonkátán sem hiheti senki, hogy a könyvtár optimális elhelyezése kevésbé fontos, mint a tanácsolás; nap mint nap arról kapunk hírt, hogy az országban hivatali helyiségeket adnak át közösségi használatra, itt a fordítottja történhet; egyre kevesebben tudják megvásárolni a munkájukhoz, a közeleti tájékozódásukhoz, a művelődésükhöz szükséges könyveket, folyóiratokat, most tennék lehetetlenné az emberek számára a könyvtárhasználatot. Az emberek művelődéshez való joga állampolgári jog. A joggyakorlás feltételeinek biztosítása egy település vezetői részéről nem kegy, de kötelesség.

Én, mint ennek a településnek elhivatott, a közművelődésért felelős vezetője, el vagyok szánva arra, hogy amit több évtizedes munkával építettünk fel, értünk el községünkben – minden eszközzel védem. Teszem ezt azért, mert érzem, hogy ezt tennem erkölcsi parancs és kötelesség.

Köszönöm türelmét és kérem, hogy döntésénél gondolja át érveimet.

Szentmártonkátá, 1989. március 23.

Kissné Pásztor Éva
könyvtáros

Általános Művelődési Központ
Közművelődési Könyvtár
Szentmártonkátá

Tisztelt VB-tag!

A könyvtár áttelepítési terve a Mátyás király

téri lapostetejű iskolai épületbe sajnos sem könyvtári, sem iskolai szempontból nem kedvezőbb a korábbi változatnál.

Elsősorban az iskola szempontjából hátrányos ez a terv. A könyvtár odaköltöztetésével hat osztály tornaterem-használatának lehetősége szűnne meg. Ismét növekvő gyermeklétszám esetén csak a váltott műszak újbóli visszaállításával lehetne újabb osztályt indítani. (Ki meri felelősséggel most a demográfiai változást előrejelezni?)

Könyvtári szempontból meg kell ismételniünk, hogy jelenlegi helyiségünk könyvtári célra épült (72 m²), és 5 éve – a növekvő könyvtárhasználati igényt elismerve – a Magyar Szocialista Munkáspárt helyi bizottsága lehetővé tette a mellette lévő tanácsterem állandó használatát is.

Igaz, hogy a szorító gazdasági tényezők átgondolt gazdálkodásra kényszerítik a pártbizottságot is, de megengedhető-e, hogy éppen a közművelődés kárára keressenek megoldást?

Mérlegelni kell tehát, hogy az egész község szempontjából megérné-e a községi tanács épületét megoldani úgy, hogy 1. megszűnjön, tönkremenjen egy jól működő közművelődési könyvtár, 2. gátolni a Mátyás király téri iskola jelenlegi működését és lehetetlenné tenni az esetleg szükséges új első osztályok beindítását.

Mérlegelni kell továbbá, hogy 1. a jelenlegi könyvtár- és pártépület átalakítása, *bővítése* tanácsház céljára mennyivel kerülne kevesebbe, mint egy újnak a megépítése, 2. ha a tanácsháza felújítására szánt összeg az iskolához kerülne, miből jutna a jelenlegi könyvtár- és pártépület átalakítására, bővítésére. A lakosságnak nem lehet közömbös, hogy honnan, minek a

kárára gazdálkodná ki a tanács ezt a pénzt? 3. elegendő-e az a másfél millió forint az új iskolában folyó építkezés befejezésére?

Kérem, hogy a kérdések pontos, kimerítő válasza, és az átalakítások hiteles költségvetésének ismeretében döntsenek!!!

És végül mérlegeljék javaslatomat: szüleszen határozat arról, hogy a könyvtár maradjon a jelenlegi helyén és a már 5 éve közösen használt tanácskozótermet is kapja meg tartós használatra, így legalább az iskola és a könyvtár gondja nem terheli majd az elkövetkező évtizedekben a községet.

Szentmártonkát, 1989. április 10.

Kissné Pásztor Éva
könyvtárvezető

T. Végrehajtó Bizottság!

Mi, a Magvető Irodalmi Klub tagjai megrökönyödve vettük tudomásul a Községi Tanács ama szándékát, miszerint a könyvtárat az új iskola tetőterébe, a galériára és az ott lévő folyosóra szándékozik kitelepíteni.

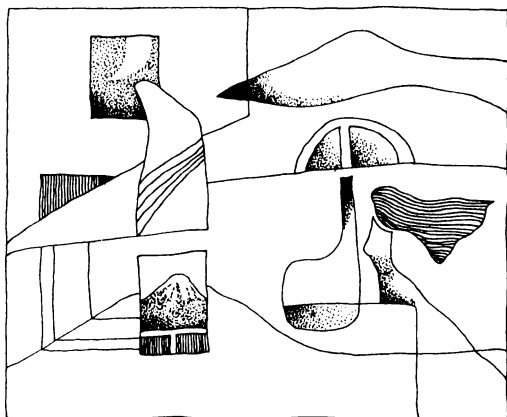
Azt hisszük, hogy a klub több mint húszéves munkája, múltja, többszörös Kiváló és Aranykoszorúsan Kiváló kitüntetései, valamint a rengeteg elismerés, amit működésünk alatt kaptunk, felhatalmaz minket arra, hogy a könyvtár kitelepítése ellen tiltakozzunk.

Ezt tesszük azért is, mert ez a döntés a Magvető Irodalmi Klub működésének végét is jelentené. Ez a klub ugyanis a könyvtárhoz kötődik úgy helyiségileg mint időpontilag és környezetileg is. Ez nyitott klub, ami azt jelenti, hogy nemcsak az értelmiségiek, hanem a társadalom más rétegei is látogatják (pl. segéd munkások, szakmunkások), hogy szabadidejüket hasznosan, eredményesen és főleg kulturált környezetben tölthessék el.

A klub minden egyes tagja dolgozó ember, aki munkája után este 8 órakor ér rá arra, hogy a szabadidejét egy kis közösségben, művelt körülmények között kihasználja.

Az új iskola sem helyiségileg, sem időpontilag nem teszi lehetővé a klub további munkáját, és így egy országos hírű és múltú közösség 20 éves múltját semmisíti meg egy hibás döntés.

Ennek a társaságnak a tagjai igen sokat tettek már azért, hogy a könyvtár és környezete szép és tiszta legyen, az iskolás gyerekek is játszhassanak az udvarán és magában a könyv-

tár helyiségében is. Annak idején egy 37 négyzetméteres kis könyvtárhelyiségből indult ennek a klubnak az élete. Igen szorosan, de boldog körülmények között művelődhettünk több évig. Amikor már realissá vált az új könyvtár megépítése, teljes erőből támogattuk az építkezést. Késő estig töltöttük a homokot az alapba, több napon keresztül festettük a rozsdamarta kerítést (többször is), majd amikor elkészült az új épület, az udvarát is rendbetettük. Eltakarítottuk az építési törmelékot, felástuk az egész udvart és befűvesítettük, pingpongasztalt készítettünk saját erőnkéből, minden évben gyomláltunk és rendben tartottuk az udvart stb., és mindezt nemcsak a mi érdekeinkért, hanem a faluért, a falu fiatalságáért is tettük.

Nem hisszük, hogy nem lehetne más megoldást találni. Ma, amikor a demokrácia kiszélesítése van napirenden, a művelődéshez való jog korlátozása a demokrácia szűkítését jelentené. Úgy gondoljuk, hogy egy nagy múltú könyvtár tönkretétele nélkül is tudnak – ha akarnak – megfelelő körülményeket teremteni a tanácsi munkának.

Ezért tiltakozunk a könyvtár kitelepítése ellen, és aláírásunkkal kívánunk súlyt adni annak, hogy a tisztelt Végrehajtó Bizottság szá-

munkra és az egész község számára kedvező módon hozza meg döntését.

Utólag értesültünk arról, hogy a Mátyás király téri iskola lapostetejű épületébe szándékozzák a könyvtárat kitelepíteni. Tiltakozunk az ellen, hogy a könyvtárat bárhová is elmozdítsák!

Szentmártonkátá, 1989. március 22.

Hazafias Népfrent Elnöksége
Szentmártonkátá

A szentmártonkátai HNF Községi Elnöksége nem ért egyet a könyvtár jelenlegi helyéről az új iskola padlásterébe történő áttelepítésével, mert az egyenlő lenne a könyvtár megszüntetésével. Támogatja a könyvtár vezetőjének a Községi Végrehajtó Bizottsághoz felterjesztett véleményét, melyben megindokolja, miért nem ért egyet az áthelyezéssel.

Egyben az Elnökség nyilatkozik arról is, hogy az áttelepítési terv megszüntetné az iskolagaléria most indult tevékenységét is, s ez az egész község közművelődési érdekeit is sértené. Javasolja, hogy a könyvtár maradjon a jelenlegi helyén.

Szentmártonkátá, 1989. március 31.

Lapozgató

Új művelődéspolitiká felé címmel jelent meg *Radics Katalin* cikke a *Társadalmi Szemle* 1988/12-es számában. A cikk lényegében összefoglalás, amely áttekinti a Központi Bizottság által a pártértekezletet követő feladattervben megfogalmazott tennivalókat és az indokolt körülményeket, különös tekintettel a megváltozott magyarországi politikai helyzetre, amely új művelődéspolitikát tesz szükségessé.

Az írásból kitetszik, hogy a magyar társadalom iskolázottsági szintje az előttünk álló feladatoknak nem megfelelő, a szabadidő-felhasználás elsősorban anyagi dolgok megszerzésére fordítódik, s nem szellemi értékekéire, elégtelen a magasan kvalifikált munka meg-

becsülése, az oktatás pedig nem képes ellátni a több évtizedre előre való felkészítés feladatát. Az érettségizettek, a felsőfokú végzettségűek és az egyéb szakképesítettek arányát egyaránt növelni kell, s az egészségi, szociális, etnikai vagy földrajzi szempontból nehezebb helyzetben levők művelődését is segíteni szükséges. Ugyanakkor a reformhoz hozzátartozik az intézményrendszer átalakítása, valamint az ideológiai motivációjú döntések visszaszorítása a társadalmi és gazdasági igényeknek megfelelőekkel szemben. A művészet és a tudomány felülről való irányítása, mint koncepció, egyértelműen tarthatatlannak bizonyult, s a továbbiakban a cél – sommás megfogalmazásban – „a műveltség közkinccsé tétele”. (A. R.)

Kedves Tilhof Endre!

Olvastuk félhasábos, szellemes, derűs hangú „levélféléjét”, melyet a TÉKA Könyvtárellátójához intézett (*Könyvtáros*, 1989. 3. sz.). Bocsnatáért esedezünk, de válaszlevélfélénk nélkülözni fogja az Ön kifinomult könnyedségét, szarkasztikus humorát. Földhözragadt tárgyszerűségünk abból fakad, hogy sok éves munkálkodásunk során, melyet a magyar könyvtárügy periferiáján, embertelenül nehéz körülmények között, a magyar könyvtárügy érdekében folytattunk, elveszítettük humorérzékünket.

1. A könyvtárellátási szerződés feltételeit – a vállalásokat és kötelezettségeket – a magyar könyvtárosok vezetőivel konzultálva állítottuk össze. Öntől azért kértük gondos tanulmányozását, mert a szerződés megkötéséhez és a benne foglaltak elismeréséhez az Ön aláírása feltétlenül szükséges volt. A könyvtárak pénzét nem 7–8 százalékos kamattal fiztatjuk az Ön által jelzett 15 százalékos pénzromlás mellett, hanem 8 százalékos egész évre szóló kedvezményrel, amely éves szinten 16 százalékos kamatnak felel meg. (Ennek a bonyolult számításnak a titkaiba csekély honoráriumért bármelyik első éves közgazdászhallgató bevezetheti Önt.) Ez egyébként nem kényszer. Az

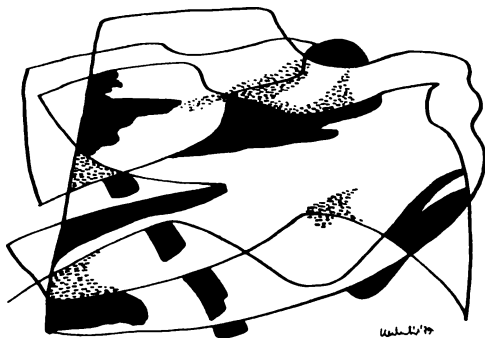
intézmény pénzét Ön ott fiztatja, ahol akarja, ahol a jogszabályok azt megengedik.

2. Valóban évek óta foglalkozunk hangzóanyag, sőt videofilm forgalmazásával. Ezek előfizetése ugyanolyan jó magyar forintokból gyűlik össze, mint a könyvre befizetett összegek. Éppen ezért – hasonlóan a könyvbeszerzésre átutalt összegekhez – elszámoltuk a 8, illetve a 7 százalékos kamatot (1989-től).

3. Az évek óta számlánkon levő pénzek után nem adunk percentet? Eddig is gyakorlat volt, hogy az éves szerződött összegben felül az év végén átutalt vagy „átmentett” pénzek után 1 százalékos jóváírást (utalvány) adtunk. Ez év januártól az ilyen forintok után – amennyiben a könyvtárnak nem volt tartozása december 31-én – a 8 százalékos kamatot elszámoltuk. Szűkös anyagi viszonyok miatt igen sok könyvtár hónapokig fizetéseképtelen volt, de mi hiteleztünk nekik, és nem számoltunk fel késedelmi kamatot. Tehát nemcsak őriztük és átmentettük a könyvtári pénzeket, de segítünk is vele a bajba jutott intézményeken.

Némileg restelkedve valljuk be, hogy valóban jó eredménnyel zártuk a múlt esztendőt. Ebből a nyereségből ki tudtuk fizetni a bérbruttósítást millióit, a 9 százalékos bérfejlesztést, sőt nyereséget is fizettünk dolgozóinknak, akik mindezt jól honorálták: szaknyelven szólván, a magyar könyvszakma legjobb „fluktuációs rátáját” produkálták, magyarán – hűségesek maradtak a könyvtárellátáshoz, tették a dolgukat. Ennek a vállalatnak meg kell keresnie, amit bérre, adóra, postaköltségre, csomagolóanyagokra elkölt.

A magyar közgyűjtemények dolgozói negyven százalékos bérfejlesztést kapnak kormányzati döntések alapján. A mi adónk is fedezetet ad ehhez. Mi sajnos nem kapunk állami támogatást, pedig ennek terhére boldogan adnánk nagyobb kedvezményt, olcsóbb, netán ingyenes szolgáltatásokat.

Nyereségünk csak részben ered a könyvtári ellátás forrintjaiból. Saját könyvkiadásunk, a *Burda* kiadása és ingatlanok kényszerű eladása volt nyereségünk alapja.

Azt írja: „Szeretlek TÉKA Anyánk!” Mi is elmondhatjuk a költővel: „Szeretném, ha szeretnének!” Jól esik *Tilhof Endre* szeretete is, de elsősorban korrekt üzleti kapcsolatokra tartunk igényt.

Mindebből talán kiderül, nem élünk vissza a könyvtárak bizalmával. Nem kívánunk visszaélni azzal sem, hogy a magyar könyvtárak

nem pártolhatnak át másik, a pénzük értékét is megőrző könyvtárellátóhoz.

Utószó helyett: *Tilhof Endrének* a *Könyvtárosban* közölt levelére (1989/3. sz.) írott válaszom rövidített változatának közlésére kértem a szerkesztőséget. Köszönet, hogy helyt adott ennek. Egy megjegyzéssel kell kiegészítenem a fenti levelet. *Tilhof Endre* kedves, személyes hangú levelében írta meg nekem dühödt hangú reagálásomra higgadt és nagyon tisztességes válaszát. Jó érzéssel olvastam, és visszatért hitem az emberben.

Drucker Tibor

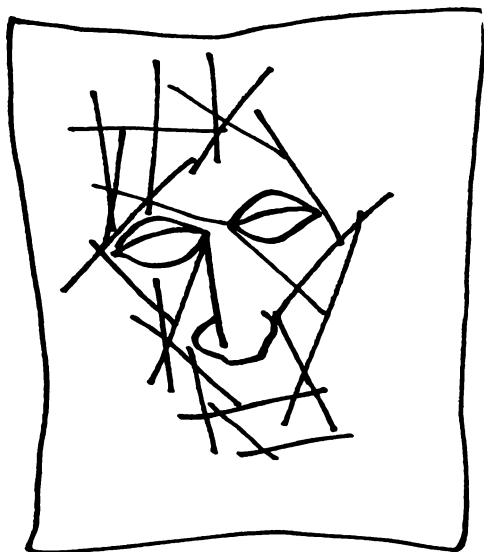
Jó lenne? Jó!

A *Könyvtáros* 1989/2. számában *Kovács Lászlóné Könyvtárellátás külföldön* címmel a következőket írta: „Az 1988. május 19-én és 20-án tartott oslói megbeszélés jegyzőkönyvének tanúsága szerint a tagok sajnálkozásukat fejezték ki azért, hogy Magyarországról senki sem képviselte a Könyvértékesítő Vállalatot.

Mehlin úr, a svédországi könyvtárellátó munkatársa korábban találkozott a Könyvért egyik képviselőjével, és a tőle hallottak alapján úgy ítélte meg, hogy a magyarországi könyvtárellátás magas színvonala miatt jó lenne, ha Magyarország aktív ROTNAC taggá válna.”

Szíves tájékoztatásul szeretnénk az alábbiakat közölni: *Mehlin* úr, a Btj (Bibliotheksjonst) igazgatója nem csupán szóban tájékozódott a TÉKA munkájáról. 1986 júniusában látogatást tett Magyarországon a TÉKÁ-nál, ahol *Drucker Tibor* igazgató mutatta be neki a vállalat tevékenységét. Leveléből – amelynek tanúsága szerint nagyra értékelte mindazt, amit látott és tapasztalt – idézünk: „Köszönöm a kedves fogadtatást, az ottlétem alatti kedélyes és konstruktív beszélgetéseket. Különösen érdekes volt a látogatás a Könyvértnél, amely kitűnő példát mutatott arra, miképp lehet kialakítani egy komplett könyvtári szolgáltatási rendszert. Imponáló volt látni, hogy egy régi gyárépületet miképpen változtattak át könyvtérre, nyomdai munkára, számítógépes feldolgozásra, könyvkereskedésre és egyebekre alkalmas funkcionális egységekké.”

Elvileg már tagjai vagyunk a ROTNAC-nak (Round Table of National Centres for Library Services – a nemzeti központok könyvtári szolgálatainak kerekasztala), és ennek bizonyossága, hogy a művelődési kormányzat hozzájárulásával 1989. június 1–2-án Budapesten látjuk vendégül az ez évi ROTNAC konferenciát, amelyről részletes tájékoztatást adunk a *Könyvtáros* következő számában. (D. T.)

Mehlin úr.

M. Thatcher miniszterelnök és V. Korotics, az *Ogonyok* főszerkesztője

Miniszterelnöki nyilatkozat a demokráciáról és a könyvtárakról

A lexikon „könyvtár” címszava – egyebek között – az alábbi információkat közli: „Újabban, a múlt század közepe óta nagy változás állott elő a könyvtári politikában, mely Észak-Amerikából és Angliából eredt, ti. a könyvtárakat a nemzeti művelődés épp oly eszközeivé tették, mint az iskolát. Ezt azzal érték el, hogy Angliában az Ewart-törvény által (1850) és Észak-Amerikában Quincy Josiah kezdeményezésére (1847) községi stb. könyvtárak állítására külön pótdót rendeltek. Ennek hatása majdnem csodával határos lett s e két ország szó szerint be van hálózva mindenfajta közművelődési könyvtárakkal.” Az idézet forrása a Révai Nagy Lexikona (12. kötet), megjelent 1915-ben.

Ezek után lássuk, mit mond ma az angol miniszterelnök: „A demokrácia nem azt jelenti, hogy javakat szerzünk magunknak. A demokráciát az határozza meg, mit tudunk

együttesen csinálni magunk és az ország számára, hisz mi felelősek vagyunk mind családjunkért, mind pedig hazánkért. Hasonlóan az országhoz, mely a jólétet növelve felelős minden cselekedetért, minden család, miközben arra törekszik, hogy anyagi helyzetén javítson, fokozott gondosságot tanúsít cselekedeteiben. Felmerül, például, az a kívánság, hogy gyermekeinket jó iskolába járassuk, az erre való pénzt viszont vagy adók útján lehet biztosítani, vagy oly módon, hogy a családok hajlandók a saját költségvetésük terhére az iskola fenntartására áldozatot vállalni.

Ugyanaz történik, ha jó kórházat szeretnének a kerületben. Az emberek fokozatosan megértik, hogy a jó minőségű élet nem csupán kitartó munkát jelent, hanem, tegyük fel, azt is, hogy a kerületben közművelődési könyvtár legyen; ennek könyvei mindenki számára hozzáférhetőek, és ismeretekkel szolgálva új lehe-

tőségeket tárnak az emberek elé. A demokrácia fő tényezője voltaképpen annak lehetősége, hogy foglalkozhassunk önmagunk tökéletesítésével, megszerezhessük, mondjuk, a mérnöki diplomát, megismerhessük a világ számos kincsét, az irodalom és a művészet halhatatlan remekműveit.

Innen származik az emberek törekvése, hogy kerületükben jó könyvtárat nyissanak. Ezután érdeklődés támadhat távoli utazások iránt, a nagyvilág megismerése céljából – minek hatására felébred bennük a honpolgári szellem, a hazaszeretet. Abban az országban, ahol az emberek felelősségtudattal tevékenykednek, olyan társadalom alakul ki, melyet általános felelősségérzet irányít, annak tudata, hogy a valódi jólét csak a fogyasztók igényei-

nek kielégítése, a felkinált áruk minőségének javítása útján biztosítható.”

Thatcher terjedelmes interjúja a szovjet peresztrojka híres orgánumban, az *Ogonyok* című lapban valamivel M. Gorbacsov április eleji angliai látogatása előtt jelent meg (1989/11. sz.). Szerencsés az az ország, közelebbről annak miniszterelnöke, s nem kevésbé könyvtárügye, ahol másfélszáz éves hagyományok tárházából lehet meríteni. Olyan természetességgel, mely csak a valódi, a megélt, tehát élő igazságoknak lehet sajátja. Gondolkodjunk mi is ehhez hasonlóan demokráciáról, könyvtárról, a kettő összefüggéséről, hátha ezzel egy majdani hazai miniszterelnöki nyilatkozathoz is adalékkal szolgálhatunk. (*p-er*)

Perszonália

Huber Kálmánné (1935–1989)

Mi a jobb? A váratlan halál, vagy a hosszú, reménytelen, gyötrelmekkel terhes, lassú haldoklás? Válasz nincs rá. Ha mégis felelni próbálunk a kérdésre, mi, valamennyien, haldokló vagy éppen gyászoló, igen sokféle lehet a véleményünk. Egy bizonyos: ha valakit olyan közösségből ragad ki a Végzet, amelybe már szinte szervesen beleépült, a közösség minden tagja szorongva várja a híreket róla, s azok hol feketék, hol kissé derűsebbek, az aggodást érte igen nehéz elviselni.

Még nehezebb akkor, ha egy idő múlva a gyógyulás látszatával néhány napra ismét megjelenik a munkahelyén. Aztán a világosságra megint rászakad az éjszaka, és nem jön már többé hajnal.

Szokványos, de soha meg nem szokható gondolat, a toll akaratlanul veti papírra e sorokat, amikor könyvtárunk igen értékes, tevékeny, régi dolgo-

zójának halálát jelentjük be, s búcsúzunk tőle szomorú szívvel, immár utoljára.

Huber Kálmánné Bobánovits Valéria hagyott itt minket idő előtt. Ő volt az, akinek közeledő halálát régóta tudtuk, de soha nem hittük el. Könyvtárosként 1960 óta dolgozott, utoljára a gyűjteményszervező osztály vezetője volt. Egyik szakfelügyelője a baranyai könyvtáraknak, rendszeres előadója tanfolyamoknak és továbbképzéseknek, két cikluson át az MKE Baranya megyei szerve-

zetének elnöke. Jelentős szerepe volt az új bibliográfiai szabványok előkészítésében, illetve létrehozásában. Ugyanakkor az MTA Pécsi Akadémiai Bizottsága irodalomtörténeti csoportjának tagjaként több tudományos munkája jelent meg, elsősorban sajtótörténeti jellegűek, valamennyi hézagpótló helyismereti kiadvány. Munkáját minden területen kiterveletes pontosság, fáradságot nem ismerő buzgalom, türelmes pedagógiai érzék és – ha ilyenkor furcsa is emlegetni – csendes humor jellemezte. Férjével és két gyermekével szép családi életet élt.

A Baranya Megyei Könyvtár sokáig érezni fogja hiányát, de bizik a költő szavaiban: „Ha másokkal fölétetem, / akkor lesz élő életem.”

Huber Kálmánné, Kedves Vali, a Te életed minden bizozonnyal „élő” lesz. Isten Velled! (-)

Életréport

Portrészlet Könczöl Imréről

Könczöl Imre a várpalotai könyvtár éléről ment nyugdíjba 1980-ban. A múlt év végén töltötte be 70. évét. Életréportja a magyar művelődéstörténet e századi vázlata is egyben – ez az írás néhány epizódot elevenít fel ebből a pályaképből.

Elképzelem magamnak Könczöl Imrét a diákok, nyílt tekintetű, büszkén felvetett fejű fiúnak, aki értékes, szép gondolataival vonja magára társai figyelmét. Ilyen lehetett az 1930-as évek végén, amikor saját versét mondta el a református egyház ösztöndíjasaként a Nagykőrösi Tanítóképzőben, azon a Mikulás-estén, amely egyben Horthy Miklós névnapjának ünnepe is volt – de a vers nem a szegény diák háláját fejezte ki, hanem a forradalmi gondolkodású parasztfiatal öntudatos bírálatát. Skandalum volt ez, és hogy nem lett komoly következménye, az az alma mater haladó szellemiségének köszönhető. Ennek az internátusnak a demokratizmusa nemcsak eltűrte a parasztfiatalok politizálását, de biztatta is őket erre. A nagykőrösi kollégium határozta meg a későbbiekben Könczöl Imre életútját. Itt szerzett tudást és társadalmi ismereteket a hatholdas fülei parasztcsalád kiemelkedő képességű gyermeke, itt kapcsolódott be a magyar református diákok Soli Deo Gloria nevet viselő szövetségébe. Az SDG a református egyház szervezésében jött létre, eleinte a teológiai önképzés volt a célja, később széles körű diákmozgalommá fejlődött, amely parasztfiatali találkozókat szervezett, ezek keretében, így Szárszón is a népi írókkal és politikusokkal is megismerkedhettek a fiatalok. Teret adott a tehetséges ifjaknak, akik közül később többen eljutottak a Márciusi Frontig, néhányan a marxizmusig is. Könczöl Imrere hamarosan felfigyelt Erdei Ferenc és Szabó Dezső is. A húszéves fiú írásai megjelentek a Szabad

Szóban, a Keresztyén Ifjúság Lapjában – így rá esett a választás, ő lett az elnöke az 1940-es szárszói parasztfiatali konferenciának. Veres Péter így írt a konferenciáról Diákok és parasztlak című cikkében: „Az utóbbi években sokszor és sok helyen találkoztam az értelmiségi ifjúság különböző csoportjaival. De a legkedvesebb élményem mégis a Soli Deo Gloria szövetség tavaly nyári balatonszárszói találkozója volt. Nem a konferencia volt a meglepetés, nem az előadások és hozzászólások voltak kivételesek, hanem az a felszabadult testvéri érzés volt új és szokatlan, ami ezeket a fiúkat és lányokat egyformán áthatotta. Ének, nótá,

játék és tanulás váltogatták egymást. Valóságos szellemi fürdő volt ez a néhány nap, és a hatása meg is látszott mindannyiunkon... úgy éltek és úgy viselkedtek, mint a szellem és a jóság katonái.”

A jó képességű parasztfiatalokat fölfedezték a népfőiskolák is. A veszprémi *Könczöl Imre* előadásokat tartott az irodalomról. Enyingen tanított akkor, esténként az agrárszocialista népkörben a cselédsorból épp kikerült gazdákkal politizált. Így kezdte megszervezni vidéken a Nemzeti Parasztpártot.

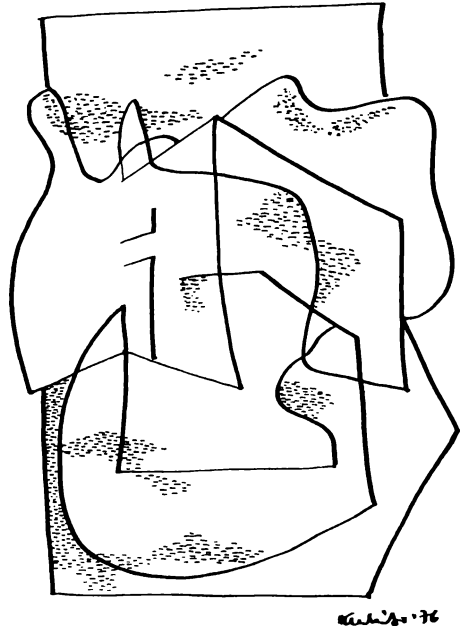
Csak visszaemlékezésünkől marad ki, de a valóságból sajnos nem, a háború. Onnan viszont érve ismét a politikai élet vonzásába kerül.

Elképzelem magam előtt Könczöl Imrét mint a földosztó bizottság miniszteri biztosát, és ebben a funkciójában is határozottnak, igazságosnak vélem az akkori fiatal politikust, aki a megbízatása mellett Győr és Veszprém megyei parasztpárti gyűlések szervezője, a *Győri Szabad Szó* szerkesztője volt. Első vezércikkének címe: Arccal a munka, a tudás, és a becsület felé!

A politikai pályát hivatástudattal vállaló ifjú képes csak annyi mindent tervezni, mint ő akkoriban: részt vett a magyar köznevelés átvezetésében, az analfabetizmus felszámolásában, a pedagógus szakszervezet kialakításában stb. 1947 után kiéleződtek a pártharcok, *Könczöl Imre* és a parasztpárt kapcsolata is megszakadt. Ő ekkorra már marxista, és a kommunista párt tagja lett, s munkahelye az 1945 után létesült Szabadművelődési Felügyelőség veszprémi szervezete, főnöke *Páldy Róbert* volt.

A szabadművelődés mint a népművelés új formája a felszabadulás után jött létre. Programján szerepelt a népi kultúrához való szoros kapcsolódás az irodalomban, zenében, színművészetben. A Szabadművelődési Felügyelőség kezdte a pedagógusok csoportos továbbképzését is. Előadásokat tartottak, önképzőköroket szerveztek. Könyvtártörténetünknek jelentős korszaka volt ez, amikor a háborúban elpusztult falusi olvasóköroket könyvanyagát megpróbálták pótolni a „vándorládákban” szállított 100–200 könyvvel. 1948 után azonban a színvonalas szellemiséget kiszorította a „csasztuskairódalom”.

Könczöl Imre Pápan élt, már családja is volt, amikor 1948 júniusában távirattal a pártközpontba rendelték. Még táskát sem vitt magával, azt hitte, csak eligazításra hívják be, de rövidesen kiderült, az lett az új munkahelye, őt

tették meg a Népművelési Bizottság titkárává. Munkaköréhez tartozott a Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság irányítása, fel kellett mérnie a könyvtárak helyzetét – így közelített pályája a később hivatással vállalt könyvtárosághoz. Ezt meggyorsította az akkori politikai légkör: a párton belüli bizalmatlanságban gyanússá vált az egykori parasztpárti aktivista. Amikor a könyvtárakból ki kellett volna vonni a „megbízhatatlan” írók műveit – köztük *Gárdonyi*, *Kodolányi*, *Reményik Sándor*, *Hemingway*, *Fallada*, *Sienkiewicz* könyveit –, ezeknek az utasításoknak a kiadását *Könczöl Imre* már nem vállalta. A Fejér Megyei Könyvtár igazgatójaként a végrehajtás gondja nehezedett rá a következő években.

Politizáló könyvtáros volt az új igazgató; hitvallása, hogy a könyvtár legyen a szellemi élet központja is, így nemcsak összefogta és irányította a megye könyvtárügyét, nemcsak a munkatársak továbbképzését vezette, hanem előadásokat is tartott, lapot szerkesztett, írt.

A Vörösmarty Irodalmi Társaság titkáráként 1956 szeptemberében írt cikke 1956. október 23-án jelent meg...

Elképzelem Könczöl Imrét a vizsgálati fogság földalatti kazamatájában. A cella sötét, ablaktalan, szűk – négy lépés előre, négy vissza –, közben verseket mormol, közismerten jó me-

móriája a megmentője önértetének és önbecsülésének. Bírószági tárgyalásra a vizsgálati fogság így eltöltött 223 napja után került sor! Vádpont lett október 23-i cikke mellett a fehérvári tüntetők lecsendesítésére mondott beszéde (pedig ez inkább dicséretet érdemelt volna), és az, hogy ismerte *Nagy Imrét* is, csak súlyosbította helyzetét. Az ítélet három évi börtön lett, amelyet a Legfelsőbb Bíróság egy évre mérsékelte.

Mikor 1958 augusztusában kiszabadult, előlről kellett kezdenie mindent. Negyvenéves volt, tele tudással, jó és rossz tapasztalatokkal, kiváló szervezőkészséggel. Ez segítette álláshoz, biztosítási ügynökként kereste meg a kenyerét. 1962-ig élt így, amikor a Veszprém Megyei Könyvtár igazgatója, *Varga Béla* melléállt, és visszasegítette a pályára, a Várpalotai Városi Könyvtár élére, amely rövidesen a környék szellemi műhelyévé vált. *Könczöl Imre* helyismereti kutatásaival és előadásaival, könyveivel tudatosította a helyiekben, hogy városuknak milyen kapcsolata volt *Petőfivel*, *Krúdyval*. A munkásváros szívesen látta az élő költőket, művészeket is: *Tersánszky*, *Veres Péter*, *Básti Lajos* léptek fel nagyszámú közönség

előtt; a könyvtárban önképzőkör működött, fiatal költők kaptak teret. Közben a könyvtár is gyarapodott, kiváló könyvanyaga gyűjtésének az volt az alapelve, amit még Nagyköőrösről hozott magával az igazgató: az alkotói szellem megbecsülése.

Elképzelni csak abban a minőségében nem tudom Könczöl Imrét, amilyenben most van, nyugdíjasként. 1980 óta az, és mint mondta, sértődött a művelődés mai helyzete miatt.

Megbántottsága ellenére ma is tevékeny: nemrég jelent meg Várpalota rövid története című könyve, folytatja helytörténeti kutatásait, TIT-előadásokat tart, ő a székesfehérvári Vörösmarty Társaság díszelnöke. Nyugdíja hétezer forint. Napi 2–3 csomag cigarettát szív el, pihenni Lovasra jár, a szőlőjébe. Legkisebb fia most érettségizik.

Várpalotán mindenki ismeri, szereti. Ha találkoznak vele, tisztelettel köszöntik, mert tudják: személyében a magyar művelődésügy fél évszázadának egyik tanúját, alakítóját becsülhetik.

Turainé Matzkó Emma

Olvastuk,

hogyan ezentúl a nemzeti könyvtárak sem tekinthetők többé mostohagyereknek: végre nekik is lesz szakfolyóiratuk. A hézagpótló kiadvány címe: *Alexandria*. Számos folyóirat foglalkozott a szakkönyvtárak és az informatika szervezeti és vezetési-igazgatási kérdéseivel, de eddig még nem akadt olyan, amelyik figyelmét a nemzeti könyvtárak és ezek nemzetközi együttműködésének problémáira összpontosította volna.

Az *Alexandria* részletesen beszámol majd a legújabb elméleti és gyakorlati módszerek alkalmazásáról, a nemzeti könyvtárak könyvtárpolitikai tevékenységéről és gyakorlati munkájáról. A folyóirat minden évben részletes beszámolót tesz közzé a világ nemzeti könyvtárainak helyzetéről és eredményeiről.

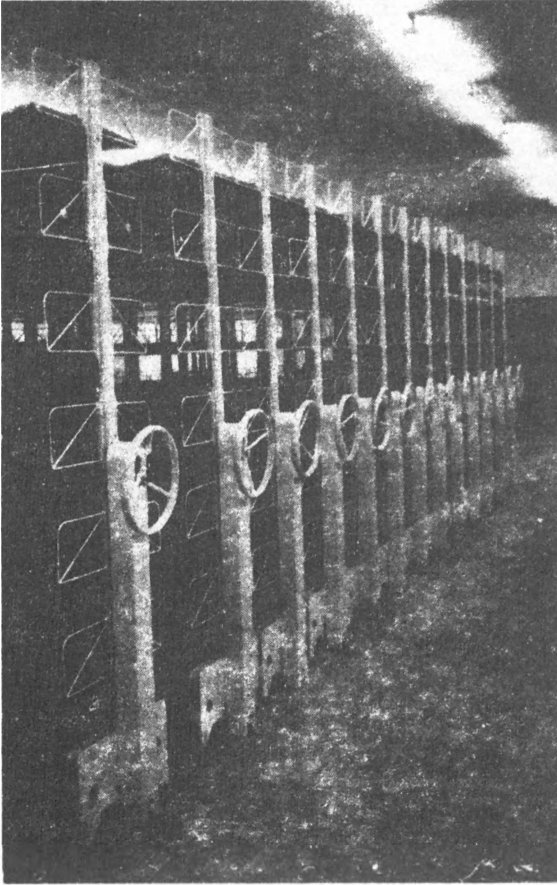
Az új kiadvány nélkülözhetetlen minden könyvtáros és informatikus számára, de különösen nagy haszonnal forgathatják azok, akik a nemzeti és a nagy szakkönyvtárakban dol-

goznak, illetve a könyvtári tervezés, együttműködés és fejlesztés kérdéseivel foglalkoznak. Az idén három szám jelenik meg, az első áprilisban. Az előfizetési díj – postaköltséggel együtt – 75 font.

Az 1989. évi számok tervezett tematikájában az alábbi cikkek szerepelnek: együttműködés a mikrofilmezés, valamint a könyvrestaurálás és konzerválás terén, „elektronikus kiadványok” a nemzeti könyvtárakban, nemzeti bibliográfiai szolgáltatások stb. Minden számban részletes ismertetés foglalkozik egy-egy nemzeti könyvtárral.

A szerkesztőbizottság tanácsadó testületének magyar tagja is van: *dr. Rózsa György*, az MTA könyvtárának főigazgatója. A folyóirat megrendelhető az alábbi címen: *Subscription Department, Gower Publishing Company Limited, Gower House, Croft Road, Aldershot, Hants., GU11 3HR England. (P. E.)*

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

**MERABONA
és
TÉKA
típusú bútorainkat,
melyek
IRINGÓ
alvázra szerelve
tömörraktárak
berendezésére is
alkalmasak**

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

**Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:
CAVALLONI GYÖNGYI**

Budapest XXII., Csap u. 14/a. 1222

Telefonüzenet: 663-226

Hazánk első népkönyvtára alapításának negyvenedik, az olvasó népi mozgalom meghirdetésének huszadik évfordulója alkalmából emlékünnepeket rendezett a HNF Országos Tanácsa, valamint Fejér megyei és mezőszentgyörgyi bizottsága, a Lepsényi Nagyközségi Közös Tanács, a mezőszentgyörgyi Alkotmány Tsz., az Eötvös Károly Megyei Könyvtár és a Vörösmarty Megyei Könyvtár Mezőszentgyörgyön. Az ünnepségen beszédet mondott *Pozsgay Imre* államminiszter, az MSZMP PB tagja. Az emlékünnepekről részletes beszámolót lapunk következő száma fog közölni. *Pozsgay Imre* beszédét teljes terjedelmében publikálni fogjuk.

Pozsgay Imre államminiszter, az MSZMP PB tagja a Nógrád megyei pártbizottságon tartott fórum után meglátogatta a Balassi Bálint Megyei Könyvtárat és felavatta az új könyvtár nagyszerű képzőművészeti fődíszét, *Péterfy Gizella Jelenések Balassiról* című domborművét.

Munkaértekezletet tartott az Állami Gorkij Könyvtár a nemzetiségi könyv- és könyvtárrelátásban érintett vezetők, bázis-

könyvtárosok és olvasótábori aktivisták számára a Hazaifias Népfront gárdonyi továbbképzési központjában. *Dr. Stark Ferenc*, a Művelődési Minisztérium nemzetiségi önálló osztályának vezetője Nemzetiségi politika '89 címmel, *dr. Baka András*, az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa A nemzetiségi jogi szabályozás változásai és a nemzetiségi törvény koncepciója címmel tartott előadást, *Kimpián Péter*, a tévé szegedi körzeti stúdiója román adásának munkatársa a nemzetiségi tömegtájékoztatás kérdéseiről beszélt. Kerekasztal-beszélgetést vezetett a nemzetiségi szövetségek mai helyzetéről *Mándity Marin*, a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének főtájkára. Kongresszus után címen tartott előadást, majd vezette az ezt követő vitát *Mihaiescu György*, a Tankönyvkiadó főszerkesztőhelyettese. Munkabeszélgetés volt az 1988-as táborok értékeléséről és az 1989-es tervekről *Nemzetiségi olvasótáborok – hogyan tovább?* címmel, meghirdették az olvasómozgalmi propagandaeszközök tervpályázatát, beszámolók hangzottak el a hálózati munka gyakorlatáról és aktuális kérdésekről. A nagyjelentőségű tanácskozásról következő számunkban az ÁGK nemzetiségi

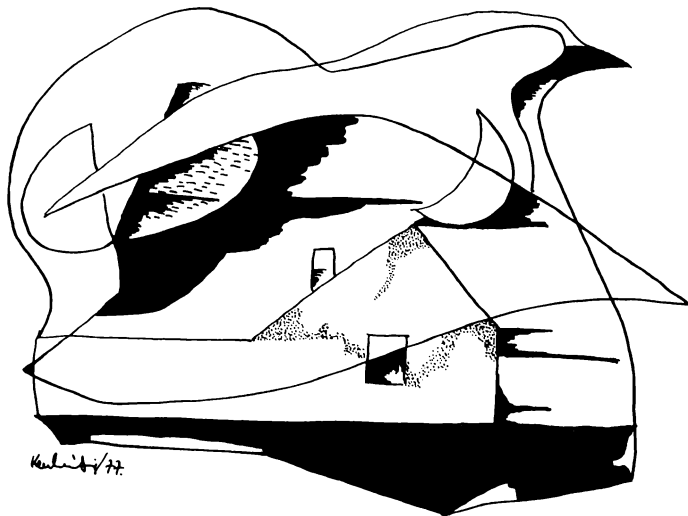
osztályának vezetője, *Stumpf Benedek András* fog hosszabb, értékelő beszámolót írni.

Az ISDS (International Serials Data System) nemzetközi központjának új igazgatójává *Mme Suzanne Santiagó* nevezték ki. Korábban a „Cercle de la Librairie”, a kiadókat, könyvkereskedőket és nyomdákat összefogó egyesület bibliográfiai szolgálatának vezetője volt, majd a bibliográfiai adatbank igazgatójaként tevékenykedett, és részt vett több nemzetközi információs és szabványosítási kérdésekkel foglalkozó bizottság munkájában is. *Mme Christine Deschamps*-ot, az előző igazgatót más, fontos munkakör betöltésére kérték fel Franciaországban.

Az ISDS központok igazgatói 1988. október 11. és 14. között, Oslóban tartották 14. konferenciájukat, vendéglátójuk természetesen a norvégiai nemzeti ISDS központ volt.

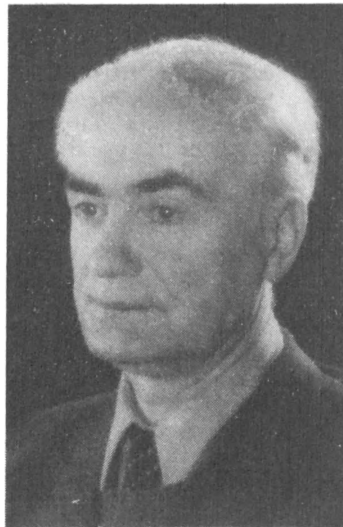
Az üléseken változatos programot, számos témát vitattak meg, a résztvevő igazgatók bemutatták saját központjukat, ismertették tevékenységét, így fény derült a nemzeti központok működési elvei és feltételei közötti különbségekre.

Az értekezleten úgy döntöttek, hogy ezután minden évben egy-egy meghatározott, központi témát tűznek az összejövetel napirendjére. Legközelebb a „kiadókkal való kapcsolat” lesz ez a téma, és a konferenciára megfigyelőként meghívják a kiadókat is. Az igazgatók 15. konferenciájára 1989 októberében, Párizsban kerül majd sor.

100 éve született Dienes László

A magyar könyvtártörténet kiemelkedő személyiségének, Szabó Ervin nagy tanítványának, Dienes Lászlónak 100. születésnapját megünneplendő, emlékülést rendezett 1989. március 22-én a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete társadalomtudományi szekciója, valamint könyv- és könyvtártörténeti bizottsága. Az emlékülés címe: *Mit mond a ma fiatal könyvtárosainak Dienes László?* Az ülésen, stílszerűen, valóban fiatalok szóltak arról, mit hasznosíthatnak, mit tartanak ma is időszerűnek a dienesi életmüből. Az előadással szereplők – *Bencsikné Kucska Zsuzsa, Hullán Zsuzsa és dr. Tóth Róbert*, valamennyien az FSZEK munkatársai – láthatóan nem pusztán az ünnepség kedvéért olvasták újra Dienes valóban korszakalkotónak tekinthető írásait. Léptenyomon olyan passzusokra akadtak a réges-régi írásokban, amelyek érvényesek ma is, amelyeknek megállapításai nemcsak „megjósolták” a mai, igazán „úttörő” FSZEK-s koncepciókat, de itt-ott túl is mutatnak rajtuk. Éppen azért volt igazán tanulságos ez az emlékülés, mert nem tiszteletkörtöket akartak leróni az előadók, hanem valóban azt keresték, amit a cím is sugallt: mit mond nekünk Dienes ma? A szokásos emléküléseknél lé-

nyegesen gazdagabb tartalmú összejövétel anyagát úgy is tekinthetjük, mint hozzászólást mai, elevenbe vágó problémáinkhoz.

Az ülés bevezetőjeként Kiss Jenő tartott rövid beszédet, a szót azonban azonnal átadta a legilletékesebbeknek, az FSZEK fiatal dolgozóinak. A továbbiakban az ő előadásai cikkesített változatait közöljük, némileg módosítva a sorrenden. *Dr. Tóth Róbert* – aki utoljára került sorra – nálunk az első, mivel ő Dienes életrajzát, a rá vonatkozó alapinformációkat állította beszéde középpontjába. Őt követik a meszt egy-egy speciális területen „faggató” előadások, *Hullán*

Zsuzsáé, aki a közművelődési könyvtári koncepciók után érdeklődik és *Bencsikné Kucska Zsuzsáé*, aki mint gyermekkönyvtáros tallózott az életmübén.

Nyilván nem véletlen, mélyebb szükségszerűség az oka, hogy újabb keletű gondjaink, könyvtárügyi bajaink közepette egyre gyakrabban fordulunk azokhoz, azoknál keressük a panaceát, akik nem is ismerhették a ma feszítő problémáit, az új kérdéseket, a régiekhez. *Fitz József*hez például (*Könyvtáros*, 1987/10., 11., 12. sz.), vagy most *Dienes László*hoz. Ahhoz a Dieneshez, akit biz meglehetősen ledorongoltak, nem éppen dicséretekkel illettek mondjuk az I. Országos Könyvtáros Konferencia alkalmából (*Könyvbarát*, 1952/12. sz.). Ilyesmiket kellett hallatnia, nyilvánvaló igazsága tudatában: „Én ebben nem értek egyet. Nekem az a véleményem, hogy az legyen a feladatunk, hogy azokat az olvasókat is bevonjuk az olvasók táborába, akik még nem olvasnak. Nem kell attól félni, hogy ez a minőség rovására fog menni. Addig, amíg nem tudjuk megoldani azt a kérdést, hogy megfelelő számú könyvtári alkalmazott álljon rendelkezésre, pótlásképpen a tömeges agitációt kell erre felhasználni...”, „Dienes elvtárs nem bírálta a *Könyvbarátot*. Nem akarja

megjavítani talán? Dienes elvtárs azt ajánlotta, hogy a tudományos könyvtárak dolgozói részére indítsanak egy külön folyóiratot. Dienes elvtárs valóban úgy véli, hogy a Könyvbarát, úgy, ahogy van, ilyen rosszan is jó lesz továbbra is a népkönyvtárosoknak és az üzemi könyvtárosoknak? Csak az a fontos, hogy a tudományos könyvtárosoknak külön folyó-

iratuk legyen? ... Dienes elvtárs – legalábbis a könyvtárosok folyóirata terén – szeretné szétbontani ezt az egységet. Úgy gondolom, hogy ez helytelen lenne”, „Dienes elvtárs... helytelenül, szembeállította egymással az olvasók számának szaporítását és az olvasókkal való »minőségi« foglalkozást. A Konferencia több felszólalója fellépett ez ellen a

nézet ellen...”. Ma, most, és éppen a legfiatalabbak szájából egészen mást hallunk. Az ő olvasatukban Dienesnek mondanója van még a többfedelű könyvtárak kérdéskörében is. Idézeteik, utalásaik perdöntőek. Jóvóltukból a mi szemünk is felnyílhat: bizonyos dolgok, alapigazságok már kimondattak, magyarul és nekünk mondatnak. Nem vettük észre.

Dienes László életútja

Dienes László ahhoz a nemzedékhez tartozott, amely *Szabó Ervin* mellett nőtt fel tanítványként, munkatársként. Ez a munkatársi, tanítványi viszony életre szólóan meghatározta *Dienes László* munkásságát, éppúgy, mint *Braun Róbert*t, *Madzsar József*t, *Kőhalmi Béláét* és másokét.

Dienes László 1889. március 27-én Tokajban született, régi nemesi családból. A debreceni református gimnáziumban tanult. 1907-ben került Budapestre, ahol a jogi fakultásra iratkozott be, ugyanakkor csatlakozott a szocialista diákok szervezetéhez, a Galilei Körhöz. Ekkoriban figyelt fel rá *Szabó Ervin*, és a vezetése alatt álló Fővárosi Könyvtárba hívta. 1909-ben még csak ideiglenesen dolgozott itt, ugyanezen év nyarán ugyanis egy évre Párizsba utazott tanulmányai folytatására. 1910-ben tért haza Budapestre, és 1910. október 21-én került véglegesen a Fővárosi Könyvtár állományába. A következő évben, 1911-ben készült el doktori disszertációja „A közgazdaságtan módszeréről” címmel. Ugyanebben az évben jelent meg első jelentős publikációja a *Népművelés* című folyóiratban: a „Centralizáció a könyvtárügy terén”. Még egy esztendő párizsi tanulás után, 1912 szeptemberétől dolgozott megint a Fővárosi Könyvtárban. 1913–1914-ben a Fővárosi Könyvtár központi nyilvános szolgálatának helyettes vezetője volt *Braun Róbert* mellett. 1914 derekán a katonának behívott *Braun Róbert* helyét a társadalomtudományi központ nyilvános szolgálatáéln *Dienes László* vette át osztályvezetői beosztásban. 1915-től az 1912–1914 között létre-

hozott kerületi könyvtárhálózatot irányította. 1916-ban jelent meg a *Könyvtári Füzetek* első számaként – *Szabó Ervin* előszavával – könyvtártudományi műve, „Walter Hofmann könyvtári törekvései” címmel. Háborúellenességének több cikkben is hangot adott, így a *Könyvtári Szemle* és a *Huszadik Század* című folyóiratok lapjain is.

A forradalmak sodrában

1918. október 31-én *Dienes László* részt vett az őszirózsás forradalomban. 1918 novemberétől gyakorlatilag, 1919. január 1-jétől hivatalosan is a könyvtár vezetője. 1919. február 20-a után igazgatói szobája az illegalitásba kényszerült Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik „konspirációs” központja lett. Március 21-e után a főváros egyik népbiztosa *Vincze Sándor* és *Preusz Mór* mellett. 1919. március 29-én *Dienes László* indítványára a Fővárosi Könyvtárat „a budapesti könyvtárügy újjászervezőjének emlékére *Szabó Ervin* könyvtárnak” nevezték el.

1919. március 30-án *Dienes László*t a könyvtári ügyek országos megbízottjává nevezték ki, helyettese *Kőhalmi Béla* lett. A Közoktatásügyi Népbiztosság az egész ország tudományos és közművelődési könyvtárügyének központosított ellátása és irányítása céljából Országos Könyvtárügyi Tanács, és ennek segéd-szervéül az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet felállítását rendelte el. Az Országos Könyvtárügyi Tanács megalakulásáig ennek hatáskörét a könyvtárügyi megbízottak-

ra ruházták. Dienes és Kőhalmi két hónapos könyvtárosképző tanfolyamot szerveztek, „lépéseket tettek a tudományos könyvtárak körüli anarchia kiküszöbölésére. Ezt a kérdést országosan kívánták rendezni.” Célkitűzésük volt: „a fővárosban és a nagyobb vidéki központokban kiépítendő egységes szakkönyvtár-rendszer kialakítása. Ennek keretében fontos szerepet kívántak juttatni a fővárosi könyvtár társadalomtudományi központjának.” A Szabó Ervin által létrehozott társadalomtudományi központot (szakkönyvtárát) „a kontinens legnagyobb szocialista könyvtárává” kívánták tenni. A központ számára megfelelő, nagy épületet kerestek, ahol együvé kerültek volna a képviselőház vele félig már egyesített könyvtára, a volt Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtára és a megszűnt érdekképviseletek könyvtárai. Első gyakorlati lépésként létrehozták a „Magyar Közgazdasági Könyvtár és Archivum”-ot.

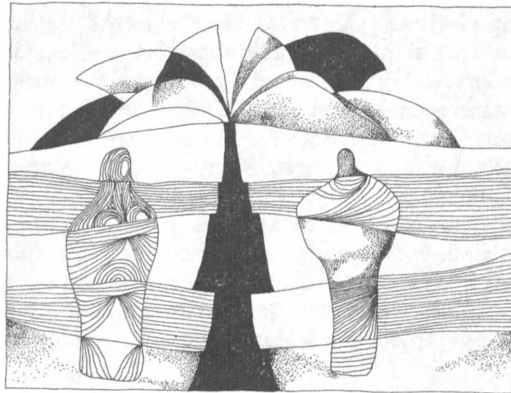
Meg kell jegyeznünk, hogy a Magyar Tanácsköztársaság utolsó előtti napján (július 30-án) kapta meg a Fővárosi Könyvtár a volt Hazai Bank Erzsébet (ma Engels) téri palotáját.

„A Magyarországi Tanácsköztársaság az ország lakosságának könyvvvel s a könyvhöz vezető segédesszközökkel (bibliográfiák, katalógusok stb.) való ellátását állami feladatnak tekinti. Ezért tehát köztulajdonba és kezelésbe vesz minden tudományos és közművelődési könyvtárat, amennyiben az a hivatali kézikönyvtár kereteit túlhaladja...” Így szólt a Közoktatásügyi Népbiztosság 22. K. N. számú rendeletének 1. paragrafusára.

A Közoktatásügyi Népbiztosság 24. K. N. számú rendeletének első paragrafusára pedig úgy rendelkezett, hogy a „megszűnt vagy felszámolás állapotában levő egyesületek (intézmények, társaságok) könyvtárát és archívumát, a hozzájuk tartozó állványokkal és egyéb berendezési tárgyakkal együtt, a Közoktatásügyi Népbiztosság köztulajdonba veszi”.

A fent említett rendelet tette lehetővé jogilag, hogy első lépésként egyesítsék, vagyis a Fővárosi Könyvtáron kívül összevonják a szóba kerülhető könyvtárakat. A második lépés lett volna a tudományos jellegű érdekképviseleti szakkönyvtárak egyesítése a Fővárosi Könyvtárral.

Dienes László mint könyvtárügyi megbízott és helyettese *Kőhalmi Béla* egy hónappal a két rendelet megjelenése előtt (1919. április 5-én) konferenciát rendezett az illetékes könyvtárak,

illetve gyűjtemények vezetőinek. Ezen a tanácskozáson Dienesék elhatározták, hogy az alább felsorolt könyvtárak a volt Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Könyvtárának helyiségeiben (VI. kerület, Szemere utca 6. sz.) egyesítendőek: a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara; az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés (OMKE); a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének (GYOSZ); a Vasművesek és Gépgyárosok; a Magyar Vegyészeti Gyárosok Országos Egyesületének könyvtárai, továbbá az Országos Ipartestület, valamint a Budapesti Kereskedelmi Testület könyvtára. E nagy érdekképviseleti intézmények könyvtáran kívül még több kisebb könyvtárat találtak alkalmasnak az egyesítésre Dienesék. Így az Országos Malomegyesület; a Fővárosi Kereskedők Egyesülete; a Pesti Lloyd Társulat; a Magyar Kereskedelmi Csarnok és a nagy bankok szakkönyvtárait.

Nem kerültek a „Magyar Közgazdasági Könyvtár és Archivum” állományába a jobban kezelt érdekképviseleti könyvtárak, mivel ezeket a Szociális Termelés Népbiztosságának osztályai vették át. Így például a Szociális Termelés Népbiztosságának cukoripari osztálya a cukorgyárak érdekképviseleti könyvtárát, a malomipari osztály a fővárosi malomegyesület könyvtárát kapta meg.

A „Magyar Közgazdasági Könyvtár és Archivum” funkciójáról *Kőhalmi Béla* „A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye” című, 1959-ben megjelent művében a következőket állapítja meg: „1. a közgazdasági tudományos kutatás szolgálata, 2. tájékoztató szolgálat szervezése, 3. a közgazdasági szakoktatás segítése. Éppen ezért indokoltnak találtuk, hogy a kereskedelmi oktatás intézeteinek, így a Gazdasági Főiskolának, a Budapesti Kereskedelmi

Akadémiának a könyvtára, továbbá a Keleti Kereskedelmi Akadémia könyvtára külön működjék. És megtartsa önállóságát a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára is.”

A „Magyar Közgazdasági Könyvtár és Archivum” igazgatójává dr. Varró Istvánt nevezték ki.

A közgazdaságtudományi szakkönyvtár létrehozása a tudományos szakkönyvtárak központosításának egyetlen – a gyakorlatban is megvalósult – eredménye volt a Magyar Tanácsköztársaság idején. 1919 márciusában a *Dienes László* által készített „Az országos könyvtárügy rendezésének általános alapelvei” című tervezetben egy olyan összkatalógus felállítása szerepelt, amely tartalmazta volna a budapesti tudományos és szakkönyvtárak dokumentumállományának cédulaanyagát „egységes rendszerű katalógusban”.

Epilógus

Dienes László 1919. augusztus 1-je után bújosni, majd emigrációba kényszerült. Élt Ausztriában, Romániában – itt alapította a *Korunk* című folyóiratot, melyet 1926 februárjától 1931 augusztusáig szerkesztett –, Németországban, 1931-től a Szovjetunióban. 1945 decemberében tért haza. 1946 januárjában a Fővárosi Könyvtár igazgatója. Nevéhez fűződik az ország és a főváros első szovjet könyvtárának létrehozása, amely a központ osztályaként működött 1957-ig, ekkor beolvadt az Állami Gorkij Könyvtárba. Igazgatósága alatt jött létre a központ önálló bibliográfiai osztálya is.

Könyvtárigazgatói tevékenysége mellett el-

látta még a budapesti tudományegyetem jogi karán a közgazdaságtani tanszék tanszékvezető egyetemi tanára tisztét is.

Biográfusa, *Remete László* méltán állapította meg róla 1964-ben, hogy „Könyvtárosi tevékenységében sem szorítkozott arra, hogy a reábizott intézmény fejlődését segítse. Hallatta szavát országos jelentőségű kérdésekben is. E szempontból egyik legjelentősebb írása »Állítsuk tudományos könyvtárainkat a szocialista építés szolgálatába« címen 1950-ben jelent meg. Cikkét kétszer is közölték. Ebben leplezetlenül feltárta a tudományos könyvtárrendszerünk körüli anarchiát, amely még a felszabadulást követő ötödik évben is fennállt.»

Idézett cikkében *Dienes László* leszögezte, hogy a legelső feladat a „tudományos könyvtáraink gyűjtési körének olyan tervszerű elhatárolása, amely minden jogos igény kielégítését lehetővé teszi s egyben kiküszöböli a párhuzamos, felesleges gyűjteményeket. Profilírozni kell tudományos könyvtárainkat, kijelölni minden tudomány, minden szakma számára egy alapkönyvtárat, amelynek lényeges feladata ezen tudomány, ezen szakma kutatási anyagának gyűjtése. Ezekből az alapkönyvtárakból kell kiépíteni egy olyan tudományos könyvtárhálózatot, amely minden tudományos igénynek a legmagasabb követelményekkel mérve is eleget tud majd tenni. Csak ilyen alapon lehet a tudományos és szakmai dokumentációt is komolyan felépíteni.”

Dienes László, a csendes beszédű, szűkszavú ember, aki érzékenyen és progresszíven reagált kora társadalmi, politikai és szakmai kérdéseire, 1953. április 5-én hunyt el.

Dr. Tóth Róbert

Dienes László munkásságának időszerűsége

Dienes László könyvtárpolitikai elképzeléseit leginkább *Walter Hofmann*-nal történt levelezéséből ismerhetjük meg. A magyar könyvtártudós azonban nagy német partnerénél sokkal célszerűbben, széleslátóköriően, túlzásoktól mentesebben fogalmazta meg a népkönyvtár, a mai közművelődési könyvtár feladatait. Szerinte a modern népkönyvtár célja nem az, hogy játékonysági intézmény-

ként az alsóbb néprétegek – szellemileg kiskorúak – ártatlan szórakozását és elemi képzését szolgálja, s nem is az, hogy egy szűk körű elit igényeit kielégítse. A népkönyvtár a potenciális használók minden rétegének és csoportjának szánt művelődési intézmény. Ebből a nyitottságból következik a közművelődési könyvtár szerepének sokszínűsége is.

A közművelődési könyvtár funkciói

Különösen időszerű gondolat, hogy a nyilvános könyvtárnak politikai pártoktól függetlenül kell működni. Állományában fontos helyen állnak a sajtótermékek, a jogi, politikai, közgazdasági dokumentumok, amelyek az állampolgárt mint állampolgárt nevelik, a mai (mindenkori) valóságot ismertetik meg vele, a politikai öntudatot erősítik, állásfoglalásra, teljesebb véleményalkotásra készítetnek. Ez a gondolat különösen időszerű ma, amikor a szamizdat kiadványok, eddig a központi könyvtár zárolt anyagaiként kezelt dokumentumok helybenolvasásra felszabadultak. Érvényes a többrétű tájékoztatás feladata és megvalósítása a hálózat fő- és fiókkönyvtáira is. Hiszen ha nem gyűjtik, és nem bocsátják rendelkezésre az alternatív, a különböző nézőpontú politikai szervezetek lapjait, olvasóikat fosztják meg a teljes igényű demokratikus, objektív tájékoztatástól. Kevésbé lényeges technikai kérdésnek tűnik, de nem az, hogy a kölcsönzési rendszert úgy kell kialakítani, hogy az egyszerű, gyors és áttekinthető legyen, minden használó egyénileg is tudja kezelni.

A közművelődési könyvtár jelenleg is, akár csak a múltban, fontos szociálpedagógiai szerepkört tölt be, népművelői feladatot lát el a maga sajátos eszközeivel. Feladatai, hagyományos funkciói között jelenleg hangsúlyeltolódás vehető észre.

Dienes – Hofmann arisztokratizmusával szemben – lényegesnek tartja, hogy a könyvnyebb műfaj is jócskán teret kapjon a gyűjteményekben. Szavai ma is helytállóak, kivált az FSZEK főkönyvtárának, könyvtárainak, fiókkönyvtárainak tekintetében. Ezeknek ugyanis helytelen volna csak az értékes műveket gyűjteniük, kirekesztve ezzel az olvasók széles táborát, azokat, akik épp csak valami olvasni-ért jönnék hozzánk. „A minőségi határ meghúzása igen nehéz, ne száműzettségé megsem a szórakoztató, az egyszerű, a durva, az erőteljes, sőt az ártatlanul könnyű műfaj se. Ne élvezzen viszont előnyöket a beszerzésben a sekély, az érzésferdítő, a »semmi csak betű« irodalom.” „Fennáll a veszély, hogy enélkül a könyvtár eleve lemond az olvasók igen nagy hányadáról, akik kizárólag egész és félponyvát szeretnének olvasni, s ezáltal megszűnik mindenkihez szóló lenni.” Az ilyen jellegű művekkel történik az érdeklődők becsalogatása, ám a mindenáron való kiszolgálás, a gyengébb igények vég nélküli kielégítése ma is elkerülendő.

Hiszen kell, hogy legyen választék a számszerűleg ugyan kevesebb, de egyéni érdeklődésre számot tartó könyvekből is. Kisebb mértékben is nehéz megtartani a hagyományos értékmezőző funkciót, hiszen az általános kavalkádban, értékválságban a könnyű műfajt, a bestsellert éltetik. Az állami dotáció, a közpénzek is ide vándorolnak, ez méregdrágán is elkel, háttérbe szorítva az értékesebb, olcsóbb kiadványokat.

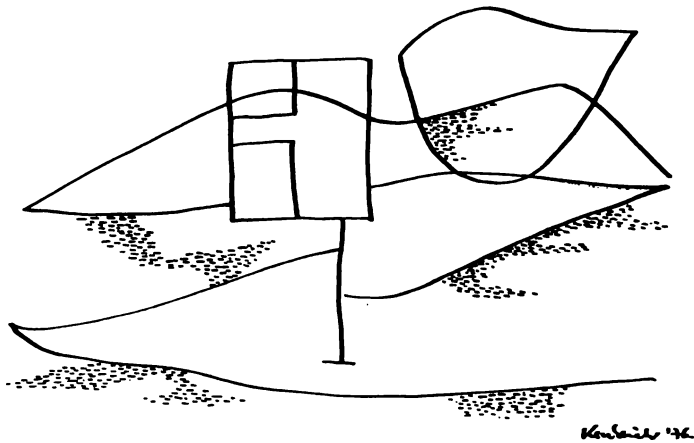
Walter Hofmann könyvtári törekvései című írásában Dienes hangsúlyozza, hogy hiba volna a különféle kérések és a kérőnek a társadalmi hierarchiában elfoglalt helye között automatikus párhuzamot vonni. Kiemelve, főképp a szépirodalom ajánlásánál, hogy a lelki finomság nem rétegspecifikus jelenség, e téren elmosódnak a társadalmi osztálykülönbségek, a személység kerül előtérbe. A társadalom változó és megújuló egyéniségekből áll, az olvasótábor sokszínűsége miatt kell változtatásnak lennie a kínálatnak. A könyvtáros feladata a megfelelő művek beszerzése, e meghatározó ténykedés után a könyvnek az olvasóhoz való közvetítése, oly módon, hogy a lehető legkisebb erőfeszítéssel a legnagyobb teljesítményt érje el.

A mai kor közművelődési könyvtárának, mely az utóbbi húsz évben is lényegében könyv- és folyóiratközpontú maradt, az új dokumentumhordozók megjelenése kihívást jelentett. A kor kívánalmainak igyekszik megfelelni a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is, hiszen kb. tizenöt éve gyűjti a hanglemezeket, hangkazettákat, a legutóbbi években a videokazettákat is, és tervezi számítógépes programok gyűjtését. E médiatípusok nemcsak kiegészítői, hanem egy bizonyos mértékig „versenytársai” is a könyvnek, már jó ideje igen élénk érdeklődés mutatkozik irántuk.

Olvasók és szolgáltatások Hálózatszervezés

Az igények megismerésének többféle útja van. A *Dienes László* idejében divott, ún. indikátor-módszer, az olvasó kikérdezése és befolyásolása közvetlen ráhatással mára jelentősen vesztett értékéből. A szabadpolcos rendszer elterjedése új könyvtárhasználói szokásokat hozott, nagyobb önállóságot a választásban, előnye a tudományos gyűjteményekben is érezhető.

A régmúltban minden érdeklődő kénytelen volt a könyvtárhoz fordulni, és jó lenne, ha

a kölcsönzés középpontjában, a tájékoztatásban ma sem egy apparátus, egy személytelen tisztviselő állna, hanem egy segítőkész, rugalmas gondolkodású, átfogó tudású szakember. Dienes munkamegosztásra vonatkozó elve lényegében ma is érvényes, minden dolgozónak a neki leginkább megfelelő munkakört kell ellátnia, a lehetséges hibák elkerülése végett ez a leggazdaságosabb megoldás. Természetesen a merev túlzások itt is szükségtelenek, hisz mindenkinek át kell látnia a teljes munkaszervezetet.

A kérés teljesítése a legrövidebb módon: társadalmi kötelesség. A könyvtári statisztikában ma is fontos mutató a kikölcsönzött kötetek száma, pedig ez önmagában nem elégséges mértéke a könyvtár teljesítményének. Igaza volt Dienesnek, amikor azt javasolta, hogy az olvasószolgálat elbírálásánál, a munka sikerességének megítélésakor a látogatók számának kell mérvadóknak lennie, hiszen a nagy könyvforgalom korántsem azonos a valóban eredményes munkával.

Az olvasólétszám előirányzott terve ellen, melyet a Népművelődési Minisztérium hozott 1918-ban, Dienes 1919-ben a magyar könyvtárosok első országos konferenciáján szólalt fel. Kifejtette, hogy a voluntarista törekvést, az olvasók számának negyvenezerről nyolcvanezerre való emelését sikerült ugyan megvalósítani a Fővárosi Könyvtárnak, minőségi szolgáltatást viszont ilyen arányú leterheltség mellett nem tudott nyújtani.

Napjainkban talán már nincsenek ilyen hátrazott és számszerűen eltúlzott „követelések” az olvasók számát illetően. Mégis ügyelni kell arra, hogy a „mennyiség” ne menjen az

olvasáskultúra, az olvasókkal való foglalkozás rovására.

A centralizáció a könyvtárügy terén című írásában Dienes arra ad választ, milyen az a szervezeti forma, amelynek keretében a közművelődési könyvtár a leginkább betöltheti funkcióit. Két lehetőséget mutat be, a központi, centralizált és a nem központi, decentralizált felépítést. Ez utóbbi nem más, mint apró könyvtárak halmaza. A centralizált könyvtári szervezetet tartja jobbnak. Azt tapasztalta, hogy a nagyüzem olcsóbb mint a kisüzem, „hivatva van elnyomni és helyettesíteni az utóbbit”. Konceptiója szerint a hálózati központ vásárolná meg a kisebb egységek számára a könyvet. A könyvek kölcsönzése központi könyvtárakból történne, elkerülhetők a párhuzamos gyűjtések, a széles választékból minden könyvtár a saját olvasóinak kölcsönözne. Az olvasók – miként ma is – minden könyvtárban az összes többi anyagát is használhatják. Minderre ebben az időben az amerikaiak mutattak példát.

A másik ok, amely miatt Dienes ezt a szisztémát támogatta az, hogy kevesebb anyagi áldozatot jelent a központi hivatali szervezet fenntartása, mint egy szétszórt, sok helyiséget igénylő s a felügyeletet megnehezítő szervezeté. A könyvek egységes elhelyezése és rendben tartása olcsóbb, mint „5-6 helyen szétszórt, apró könyvtárakká felszeletelt elrendezése, mely sokkal több embernek a munkáját fogja igénybe venni, anélkül, hogy az eredmény minőségben ezáltal nyerne”. Az akkori német gyakorlat is ezt igazolta. A mai, kiterjedt könyvtári hálózatok létrejöttével a munkamegosztás ily módon már nem valósítható meg, de

az alap gondolat mindmáig érvényes. Megvalósult a központi katalógus, a hálózati egységek bejelentik, milyen dokumentumból mikor és mennyit vásároltak. Áttekinthető így egy hálózat állománya, a keresett műről lelőhelyjegyzék adható ki. Az FSZEK esetében az alapelv érvényesítéséről, „működéséről” a KESZ gondoskodik.

Dienes – az amerikai minta alapján – nálunk is ún. reference library megvalósítását tűzte ki célul, mely a város középpontjában áll, egyúttal a legnagyobb könyvraktár s a „helyi szükségletnek megfelelően felszerelt fiókok, kölcsönző állomások irányító szerve is”. A pénzösszeg legcélszerűbb felhasználása érdekében Dienes javasolta azt, hogy a központ vezetősége ossza fel a tudományok és az irodalom egész területét a központ és a fiókok között. Ezek azután a kijelölt irányba specializálódnak később, persze általános jellegük megőrzése mellett, összeköttetésben maradva az állományt felfrissítő központtal és a többi hálózati egységgel. Elméleti és gyakorlati példával ismét a német és az amerikai könyvtárügy szolgált (Berlin, Chicago, Boston, New York).

Dienes Lászlónak a *Szocialista társadalom-építés és könyvtárügy* című tanulmányában leírtak mára már jórészt megvalósultak. Létrejöttek a különféle könyvtári hálózatok, a tervszerű, központosított könyvellátás is. Az egyes

könyvtári hálózatok ma egységes szervezetet alkotnak, melyben az egyes könyvtártípusok megőrzik feladatkörüket és egymás tevékenységét szervesen kiegészítik. A differenciálódás, a különbözőség nem jelentheti egyúttal az elkülönülést is. Azonos kölcsönzési rendszer kiépítésével, csaknem azonos szolgáltatásokkal, egymást kiegészítő nyitvatartási idő bevezetésével, könyvtárközi kölcsönzéssel az átmenet megkönnyíthető. A könyvtárak profiljának határozott kialakítása révén megvalósul az egységes könyvbeszerzési politika, így a párhuzamos gyűjtés vagy egy-egy ismeretterület elhanyagolása elkerülhető. Az azonos munkafolyamatok száma az esetek nagy többségében elenyésző, hiszen egységes a címfelvétel, az osztályozási rendszer, a katalóguslapok előállítása és a könyvrendelés is.

*

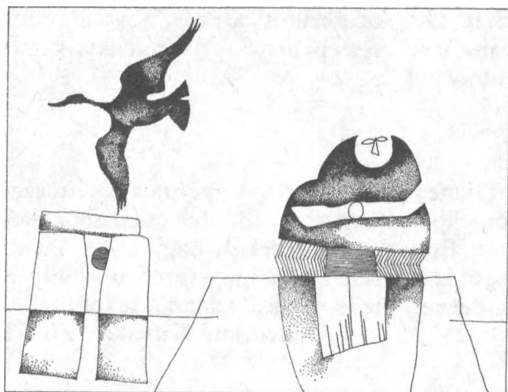
Mint az eddigiekből kiderült, sajátos párhuzamot látok a Dienes két művében vázoltak és a mai Szabó Ervin Könyvtár hálózatának működése között. Fényes bizonyosága ez annak, hogy Dienesnek ma is van mondanivalója számunkra, mai gyakorlatunk – mutatis mutandis – az ő elveit (is) követve alakult ki.

Hullán Zsuzsa

Egy életmű tanulságai gyermekkönyvtárosok számára

Dienes László egész életében kapcsolatban állt a gyerekekkel, az ifjúsággal, a tanítással. Könyvtári írásaiban is igen sokat foglalkozik velük. Ezekből az írásokból idézem fel a számomra legértékesebbeket, legkedvesebbeket, hiszen sok ötletük, gondolatuk akár a mai helyzetről is szólhatna, akár ma is megvalósítható lenne. Így ír például a Fiókközpont működéséről 1915-ben: „Előrehaladottabb stádiumban van azonban a fiókok ifjúsági műveinek közös katalógusa. Ugyanis tekintettel arra, hogy a magyar ifjúsági irodalom úgyis kevés s kerületenként a gyerekek könyvszükséglete minőségben nem igen különbözik, elhatároztuk, hogy az ifjúsági irodalom katalógusát nem

adjuk ki ezután fiókonként külön, hanem közös katalógust készítünk az összes fiókok számára, melybe minden jó magyar ifjúsági munkát felveszünk. Ez ilyenformán mintajegyzékként fog szolgálni, s legalább egy-egy példányt az összes felvett könyvekből beszerzünk minden fiókba. A többes példányok igazodnak azután a helyi szükségletekhez.” Idézek egy 1916-os munkájából: „Megjelent az év folyamán négy fiókkönyvtári jegyzékünk. 1. Gyermekek könyvei, 6–10 éves gyermekek számára alkalmas olvasmányok jegyzéke... 2. Ifjúsági könyvek. Első sorozat. 11–14 éves tanulók olvasmányai... Az ifjúsági jegyzékek szakok szerint csoportosítva sorolják fel a címetek. A szak-

csoportok alkotásánál eltértünk a tizedes rendszer merev alkalmazásától és a gyermekek gondolkodásához igyekeztünk alkalmazni a csoportokat és elnevezéseket. Ezért hagytuk el pl. az első jegyzékből a szépirodalom és ismeretterjesztő megkülönböztetést, mivel a 10 éves aluli gyermek nem eszerint különbözteti meg a könyveket, s könnyebben is olvas ismeretterjesztő munkákat, ha nem ijesztjük el iskolás elnevezésekkel. Szintén gyermeklélektani szempontokból foglaltunk össze minden klasszifikáló rendszer szerint heterogénnek mondott címekeket.”

Az FSZEK jelenlegi hálózatfejlesztési koncepciójából és gyakorlatából ismerős családi könyvtárak tematikus csoportjai gyakran már ezek alapján alakultak ki, de persze a mai irodalmi „kínálat” sugalmait követve. Fölöttébb modernnek tűnik a kor szerinti megoldás (6–10 év, 11–14 év) kialakítása is. „A gyermekkorból a felnőttkorba való átmenetet általában 14 éves korra teszik, de ez önkényes feltevés. Néhány könyvtárban ma már csak 11 éves aluliak számára tartanak fenn külön gyermekrészelet...” Mint köztudott, ezek a sorok 1987-ből származnak, és az IFLA irányelveiben olvashatók.

Dienes jelentésében a könyvtár és az iskola kapcsolatáról írottak ugyancsak helytállóak: „Állandóan arra törekszünk, hogy szorosabbra fűzzük az iskola és a könyvtár viszonyát, hogy ne egymás mellett s egymásról nem tudva, hanem céltudatosan összeműködve dolgozzanak az ifjúság nevelésén...”

De különösen szívet melengető – egy gyermekkönyvtáros számára – a következő passzus: „Kell, hogy a könyvtár ne csak könyveket, hanem napilapokat és minden ilyen írást rendelkezésre bocsásson a közönségnek és kell,

hogy ne csak a felnőttekkel törődjön, hanem a gyermekekkel is. Itt van az a pont, ahol összeköttetésbe juthat a könyvtár a tanítóssággal. Eddig bizony inkább összeütközésbe jutott... modern gondolkodású tanítónak örülnie kell, és kívánnia kell, hogy a gyermeknek, aki az ő pedagógiai irányítása alatt van, legyen olyan helye, ahol az ő irányítása nélkül fejlődik. Ezért feltétlenül szükségesnek tartanám, hogy legyen egy olyan helye a gyermeknek, ahol a pedagógiától függetlenül, szabad mozgási területen olvashat és tanulhat... Nem tartanám helyesnek azt, hogy a gyermeknek olvasmányait kizárólag tanítója adja kezébe és az válogassa ki. Erről lehetne vitatkozni. Én először is azt mondom, hogy ha senki sem adja kezébe, az is jó. Elég az is, hogy az iskolától függetlenül egy helyen összegyűjtök jó könyveket... Azt hiszem, azonban, hogy a gyermeket nem kell teljesen magára hagyni abban, hogy függetlenül válasszon ki könyveket. Lehet odatenni más valakit, aki a könyvek kiválasztásában segít, s ez a könyvtáros. Igenis a könyvtárosnak lehet alkalma, van is, de kell is magának alkalmat szereznie, hogy a gyermeket már legkisebb korától kezdve a könyv kiválasztásában segítse.” „Azt az eredményt is el kell érni, hogy a gyermek hozzászokjon ahhoz a gondolathoz, hogy van könyvtár, azaz van egy olyan hely, ahová ő is jár, meg a felnőttek is járnak, ha egy másik kapun is mennek be, amely tehát más mint az iskola és mégis alkalmas arra, hogy ott tanuljanak és olvassanak.”

Dienes László kitűnően látta, hogy az olvasóvá, könyvtárhasználóvá nevelést gyermekkorban kell megkezdeni, megalapozni: „Alig van olyan tevékenysége a modern embernek, amelynél a könyv nem játszik szerepet. Ha szemügyre vesszük az ember életét gyermekkorától kezdve, mindjárt az elején, mikor még írni és olvasni nem tud, ott találjuk a képeskönyvet. Hogy a képeskönyv milyen fontos eszköze az oktatásnak, azt nem kell magyarázni. Arról sem szükséges hosszan beszélni, hogy az iskolában milyen fontos szerepet játszik a könyv. Egészen világos mindenki előtt, hogy milyen óriási szerepet játszik a könyv az iskola utáni képzésben, a szakképzésben, az iskolán kívüli képzésben is. Az iskola utáni képzésnek úgyszólván egyedüli eszköze, s nézetem szerint minden tanfolyamnál hathatósabb.” „Az ifjúság kezébe csak jó olvasmányokat szabad adni. Ezeket tanulja meg az olvasást, hogy a könyvek szeretete végigkísérje őt egész életén. A költői tárgyú ifjúsági olvasmány irodalmi

remekmű legyen... Irodalmi igényeket kell támasztanunk az ifjúsági olvasmányokkal szemben. Ezeken tanulja meg a gyermek az esztétikai élvezést, a józan kritikát. Ezen fejlődik majd az ízlése, szinte önmagától fogja félredobni mindazt, ami nivótlan, haszontalan, csupán csak időtöltésre való.” „Rá kell nevelnünk az ifjúságot a könyv szeretetére, hogy majd felnőtt korában is szívesen olvasson.”

Dienes László nagy fontosságot tulajdonított a könyvtárosképzésnek. Könyvtáros tanfolyamokon, továbbképzéseken maga is sűrűn elő-

adott. Gondot fordított arra is, hogy a tanfolyamokon szerepeljenek gyermekkönyvtári tudnivalók is.

*

Dienes munkásságának gyermek- és ifjúsági vonatkozásai elenyészőek más témáihoz képest. Éppen ezért érdekes, hogy a – számára végül is mégsem elsőrangú – terepen is milyen modernet, ma is megszívlelendőt alkotott.

Bencsikné Kucska Zsuzsa

A KMK tanfolyamairól

A *Könyvtáros szerkesztőségének* tavaly év végén leadott tájékoztatásunk a KMK tanfolyamokról az 1989/2-es számban jelent meg, kissé kifutva az időből. Bizva abban, hogy most még időben vagyunk, közöljük az 1989 szeptemberétől induló tanfolyamainkra vonatkozó információkat.

Egyéves könyvtárkezelői tanfolyamot szervezünk érettségizett, könyvtárban dolgozó fiatalok részére. A kezdés időpontja 1989. szeptember 11-én 10 óra. Az előadások mindig hétfői napokon lesznek 10 és 17 óra között. A tanfolyam sikeres elvégzése után a hallgatók könyvtáros szakalkalmazott II. szakképesítést szereznek. A tanfolyam részvételi díja kétezer forint.

A vezető-módszertani tréninget könyvtárban dolgozó, fiatal, vezető beosztású munkatársak részére szervezzük, akiknél indokolt a modern vezetélmélet és gyakorlat ismerete. A tréning célja, hogy a csoportdinamika, a szociálpszichológia, az általános és személyiséglélektan eredményeinek felhasználásával segítsen önismeretet, kapcsolatkétséget, együttműködési készséget, viselkedésbeli érzékenységet, nyitottságot, fogékonyságot kifejleszteni. A tanfolyam egyhetes, bentlakásos, tréningjellegű. 1989. október 16. és 20. között szervezzük Solt-Kalimajorban. A szállást és az ellátást a KMK fedezi, a hallgatóktól ezer forint hozzájárulást kérünk.

Osztályozói továbbképző (ETO) tanfolyamunk szeptember 19-én indul és három konferenciából áll, havonta háromnapos elfoglaltsá-

got jelent. Célja az A típusú közművelődési könyvtárakban ETO-val foglalkozó felsőfokú képzettségű könyvtárosok továbbképzése. Az egyes konferenciák az ETO rendszerben szétszórt rokontudományokat és ismereteket együtt tárgyalják még akkor is, ha azok más-más osztályba tartoznak. A jelentkezőknek az ETO rendszeréről alapos ismeretekkel kell rendelkezniük.

A módszertanos továbbképző tanfolyam négy konferenciából áll és szeptember 12-én kezdődik. A résztvevők a módszertanos munkához szükséges ismeretekről hallgathatnak összefoglaló előadásokat. Szó esik az irányítási változásokról, jogi szabályozókról, régi és új egyesületekről, társadalmi szervezetekről, gazdasági társaságokról, a könyvtárak együttműködési lehetőségeiről, az aktuális könyvtári feladatokról, így a cigánység könyvtári ellátásáról, a menekültek beilleszkedési törekvéseinek könyvtári támogatásáról, valamint a szenvedélybetegek könyvtári eszközökkel történő megsegítéséről.

Könyvtárpedagógiai továbbképző tanfolyamunk szeptember 26-án indul és 1990 áprilisáig tart, hét konferenciából áll. Elsősorban az olvasószolgálatban dolgozók részére szervezzük, olyanoknak, akik munkájukat olvasásszociológiai és pedagógiai ismeretekkel is alá akarják támasztani. Előadások hangzanak el az életmód, életforma, értékrend változásairól. Szó esik a nevelés zavarairól, a szocializációról, interperszonális kapcsolatokról. A hallgatók megvitatják majd a könyvtáros és a könyvtár

lehetőségeit. A tanfolyamot a hallgatóknak a könyvtárhasználók olvasmányválasztási és olvasmánybeszerzési szokásairól szóló előadásai teszik majd színesebbé. Helyzetgyakorlatokban és szimulációs játékok során a könyvtár-olvasó kapcsolatot elemzik.

Az antikváriusi, becsüsi szaktanfolyamot elsősorban az OSZK dolgozói számára tervezzük, de indokolt esetben más könyvtárból jelentkezőket is felvesszünk. Az október 3-án induló tanfolyam 1990 májusában végződik, kilenc konferenciából áll. Elsősorban a régi könyvek beszerzőinek nyújt gyakorlati segítséget a beszerzés módozatainak, a gyarapítási segédeszközöknek, a különböző bibliográfiáknak, lexikonoknak, enciklopédiáknak elemzésével. A résztvevők a gyakorlatban ismerkedhetnek meg az OSZK különböző részlegeinek katalógusaival. Sor kerül latin nyelvű címlap fordítási gyakorlatára is.

Az olvasásismeret tanításának módszertana című tanfolyamra az ELTE, a tanárképző és a

tanítóképző főiskolák olvasásismeretet tanító oktatóit várjuk. A tanfolyam célja az olvasásismeret, az olvasáslélektan, az olvasáspedagógia, az olvasásszociológia tananyagának korszerűsítése. Ez a tanfolyamunk mindössze egyhetes és szeptember első hetére tervezzük.

Továbbképző tanfolyamaink (a könyvtárkezelőit és a vezetői tréninget leszámítva) ingyenesek. A vidéki hallgatók szállásról maguk gondoskodnak, kiküldetési és szállásköltségeket maguk, vagy intézményük fizeti. A továbbképzés helye a Budavári Palota F épülete, az 540-es tanterem.

Valamennyi tanfolyamról részletes programot küldünk a hálózati központoknak – szétugárzás céljából. Felvilágosítással a KMK oktatási osztályának munkatársai szolgálnak (dr. Csapó Edit osztályvezető, 757-533/287, Törökné Jordán Katalin, 757-533/116 vagy Harmat Béla 757-533/116, illetve mindegyikük a 756-376-os közvetlen számon). (T. J. K.)

Lapozgató

Kevesebb pénzből többet nyújtani – van-e könyvtár, amely ne éppen ezzel a gondal küszködne mostanság? A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár próbálkozásairól, törekvéseiről ad hírt ezzel a címmel *Horváth István* a *Horizont* 1988/4-es számában. A hetvenéves könyvtár változatos módokon igyekszik olvasóinak, használóinak kedvére tenni. Sok évtizedes hagyományainak megfelelően író-olvasó találkozót tart, képzőművészeti kiállításokat szervez, előadásoknak ad otthont (szerepel programjában egy szabadegyetemi sorozat, melyet a TIT-tel közösen rendez), de szolgáltatásai is korszerűsödtek: a kölcsönzési adminisztrációt számítógép könnyíti, s a zenei kazetták kölcsönzése és másolása mellett már videokazettákat is kölcsönöznek. Xeroxmásolatok készíttetése, filmvetítés ugyancsak szerepel a lehetőségek között.

De a könyvtár dolgozói – legnagyobb fájdalom a helyszűke – további tervekkel készülnek a könyvtár újabb évtizedeinek még teljesebb kihasználására.

Magyarország jelenlegi hitéletéről szól

a *Népművelés* 1988/12-es száma. Valamennyi írás hazánk egyházi életének, a vallás, a vallásos életforma, a hit mindennapi életünkbe való beépülésének „szentelődött”. Szó esik a vallásos közösségekről mint kultúrahordozókról, a kreativitásról és a bonyolult, sokrétű ön- és kapcsolatépítésről, melyet a hit inspirál (*Kamarás István* írásában), a templomról mint „Isten házáról” és mint építészeti műfajról, *Borsos Miklós* egyházművészethez való kötődéséről (*Tamási István* riportjában), különböző vallásos közösségek áldozatos karitatív munkájáról, amellyel a kábítószert betegek és az öregek helyzetét igyekeznek megoldani, az Országos Rabbiképző Intézet szerepéről a közművelődésben, a debreceni Református Kollégium jubileumi kiállításáról, passiójátékokról és egyházi kórusokról, arról a sokszínű tevékenységről tehát, amelyet ma hazánkban különféle vallásos csoportok végeznek. A lapnak ez a száma nemcsak informatív, hanem érdekes és meggyőző is: *lehetséges* intenzív közösségi kultúrában élni, amennyiben a közösségekben valóban van valami közös, a meggyőződés és az odaadó tenniakarás. (A. R.)

Pótlások a lexikonokhoz az 1988. évről

Összeállításunk ugyanolyan rendszerű, mint a *Könyvtárosban* 1988 júliusában megjelent előzménye. Mivel a sajtó gyakran mellőzi a halálozás pontos helyének és napjának megjelölését, emiatt sok esetben mi is kénytelenek vagyunk körülbelüli adatokat szerepeltetni: a megjelenés előtti nap dátumát, illetve feltételezett helyét kérdőjellel. Ha a sajtó csak a temetés időpontját közli, akkor a hír megjelenésének keltét adjuk meg „előtt” megjegyzéssel. Máskor a halálozás helyeként – adat híján – a tágabb környezetet, országot nevezzük meg.

Mivel összeállításunk – egy kivétellel – az 1988. évre vonatkozik, így az évszámot mellőzzük, csak a hónapot és a napot tüntetjük fel arab számmal.

Az adatok ellenőrzésében *Landenberger Istvánné* volt segítségünkre.

RÖVIDÍTÉSEK

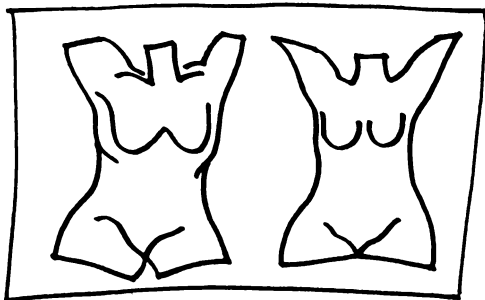
†	Halálozás
BB	Balázs Béla-díj
BL	Biológiai lexikon. 1975–1978.
BLKF	Biológiai lexikon. Kiegészítő füzet az 1–4. kötethez. 1987.
BRZL	Brockhaus–Riemann zenei lexikon. 1983–1985.
DKA	Díjasok és kitüntetettek adattára. 1984.
EF	Erkel Ferenc-díj
ÉM	Érdemes művész
FL	Fotólexikon. 1963.
FOL	Fejlődő országok lexikona. 1973.
HKI	A huszadik század külföldi írói. 1968.
JA	József Attila-díj
JM	Jászai Mari-díj
KÁA	Kossuth-díjasok és Állami Díjasok almanachja, 1948–1985. 1988.
KBL	Koegler, Horst: Balett lexikon. 1977.
KK3	Ki kicsoda? 3. átd. kiad. 1975.
KK4	Ki kicsoda? 4. átd. kiad. 1981.
KKMF	Ki kicsoda a mai magyar filmművészetben? 1983.
KKMGY	Ki kicsoda a mai magyar gyermekirodalomban? 1988.
KKZÉ1	Ki kicsoda a magyar zenei életben? 1979.
KKZÉ2	Ki kicsoda a magyar zenei életben? 2. bőv. kiad. 1988.
KL	Kislexikon. 1968.
KM	Kiváló művész
LF	Liszt Ferenc-díj
MÉ	Művész életrajzok. 1985.
MÉL	Modern építészeti lexikon. 1978.
MIL	Magyar irodalmi lexikon. 1963–1965.
MINL	Mindenki kislexikona. 1974.

MKL	Művészeti kislexikon. 1973.
ML	Művészeti lexikon. 1965–1968.
MM	Munkácsy Mihály-díj
MML	Munkásmozgalom-történeti lexikon. 2. jav., bőv. kiad. 1976.
MTAA	A Magyar Tudományos Akadémia almanachja, 1985. 1986.
ND	Nobel-díj
NKL	A Nobel-díjasok kislexikona. 2. jav., bőv. kiad. 1985.
NL	Néprajzi lexikon. 1977–1982.
OL	Orvosi lexikon. 1967–1973.
PL	Pedagógiai lexikon. 1976–1979.
RVL	Römpp vegyészeti lexikon. 1981–1984.
SL	Sportlexikon. 1985–1986.
SZKL	Színházi kislexikon. 1969.
SZOT	SZOT-díj
TMKK1	Természettudományos és műszaki ki kicsoda? 1. köt. 1986.
TMKK2	Természettudományos és műszaki ki kicsoda? 2. köt. 1988.
TTL	Természettudományi lexikon. 1964–1968.
TTL7	Természettudományi lexikon. 7., kiegészítő kötet. 1976.
ÚFL	Új filmlexikon. 1971–1973.
ÚML	Új magyar lexikon. 1959–1962.
ÚML7	Új magyar lexikon. 7., kiegészítő kötet. 1972.
ÚML8	Új magyar lexikon. Kiegészítő kötet, 1962–1980. 1981.
ÚML KF	Új magyar lexikon. Kiegészítő füzet. 1983.
VKE	Világirodalmi kisenciklopédia. 1976.
VL	Világirodalmi lexikon. 1970–1986.
YM	Ybl Miklós-díj
ZL	Zenei lexikon. 1965.

KIEGÉSZÍTÉSEK

- Adler, Kurt Herbert † San Francisco (Cal.), 2. 10? ZL
- Almirante, Giorgio † Róma, 5. 22. KK3–4
- Alvarez, Luis Walter † Berkeley (Cal.), 8. 31. KK3, NKL, TTL7, ÚML7–8
- András Ferenc ÉM DKA, KK4, KKMf
- András László † Bp., 5. 11? MIL
- Antal Imre ÉM BRZL, DKA, KK4, KKMf, KKZÉ1–2, ÚFL
- Gy. Apró Margit † Bp., 7. 30. MÉ
- Arié, Raphael † ?, 9. 24. előtt BRZL, ZL
- Árkus József SZOT DKA, KK4, ÚML8
- Ashton, Sir Frederic † Suffolok, 8. 19. BRZL, KBL, KK3–4, ÚML8
- Asztalos László † Bp., 3. 2. előtt MTAA
- Attalai Gábor MM MKL
- Bachmann Gábor BB KKMf
- Bak Imre MM MÉ, MKL
- Baker, Chet † Amszterdam, 5. 13. BRZL
- Bakos Géza † Bp., 11. 3? KKZÉ2
- Bálint András ÉM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
- Balogh Jolán † Bp., 10. 12. KK3–4, KL, MKL, ML, MTAA, NL, ÚML
- Bánhegyi Lászlóné Milanovits Ilona † Bp., 6. 8. SL
- Bánóczy György † Bp., 5. 16. DKA, KK4, TMKK
- Baranyay András MM MÉ
- Barcsay Jenő † Bp., 4. 2. DKA, KÁA, KK3–4, KL, MÉ, MINL, MKL, ML, ÚML
- Barinkai Oszkár † Bp., 4. 30. KK3–4
- Barta János † Debrecen?, 4. 18. KK3–4, MIL, MTAA, ÚML
- Basilides Zoltán † Bp., 9. 30. előtt KKMf, MINL, SZKL, ÚFL
- Béll Béla † Bp., 9. 24. KK3–4, MTAA, TMKK, TTL7, ÚML8
- Bencze Ilona JM KKMf, ÚFL
- Beniuc, Mihail † Bukarest, 6. 21. HKI, KK3–4, KL, ÚML, VKE, VL
- Berczeller Rezső ÉM MKL
- Berczik Árpád † Bp., 2. 10. MIL, MTAA
- Berek Kati KM DKA, KK3–4, KKMf, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML7
- Bese Lajos † Bp., 6. 18. MTAA
- Białostocki, Jan † Varsó, 12. 25. KK4

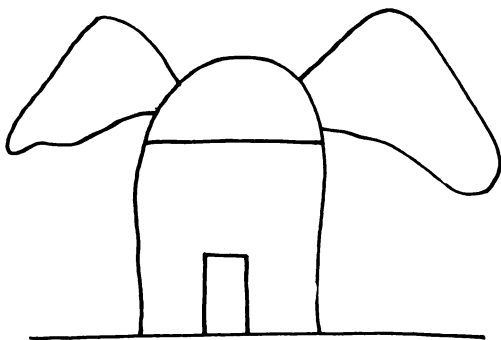
Bíró Endre (1919) † Bp?, 6. 13. BL, MTAA, TMKK2, TTL7
 Bodnár István † Bp., 8. 23? MIL
 Bódy Irén ÉM DKA, KK4, MKL
 Boldizsár Iván † Bp., 12. 22. DKA, KÁA, KK3-4, MIL, ÚML
 Boros Ottó † Szolnok, 12. 18. KK4, SL
 Brunovszky Károly † Bp., 5. 3. előtt KKZÉ1-2
 Buda Ferenc SZOT DKA, KK4, MIL
 Buga László † Bp., 1. 9. DKA, KK4, ÚML8
 Carradine, John † Milánó, 11. 28? ÚFL
 Char, René † Párizs, 2. 19. HKI, KK3-4, ÚML7-8, VL
 Csaba László YM DKA, KK3-4, MÉL, MKL, ML, ÚML7-8
 Császárné Dobrovits Dorottya † Bp., 6. 27. MTAA
 Cseres Tibor SZOT DKA, KÁA, KK3-4, MIL, ÚFL, ÚML, VKE
 Cserhalmi György SZOT KKMf, ÚFL
 Csiang Csing-Kuo † Tajpej, 1. 13. KK3-4, ÚML8
 Csikós Miklós † Hódmezővásárhely, 10. 17. MÉ
 Csomasz Tóth Kálmán † Bp., 12. 3. előtt BRZL, KKZÉ1-2, MTAA, ZL
 Csurka László JM KKMf, ÚFL
 Czagány István † Bp., 9. 1. MTAA, TMKK
 Czigány György ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ1, ÚML8
 Czinke Ferenc KM DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML
 Dávid Antal † Bp., 7. 26? KKMgy
 Demjén Gyöngyvér JM KKMf, SZKL, ÚFL
 Dévényi Lajos † Bp., 11. 5. KKZÉ2
 Dobai Vilmos ÉM DKA, KK3-4, SZKL
 Doráti Antal † Gerzensee (Svájc), 11. 13. BRZL, KK3-4, KL, MINL, ÚML, ZL
 Dunai (Dunay) Ernő † Bp., 1. 10. DKA, KÁA
 Duray Tibor † Bp., 2. 20. előtt DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML, ÚML
 Eck Imre KM BRZL, DKA, KÁA, KBL, KK3-4, ÚML6-7-8, ZL
 Edelényi Béla † Szentendre, 6. 11. előtt MTAA
 Elek Ilona † Bp., 7. 24. KK3-4, MINL, SL, ÚML8
 Endre Károly † Temesvár, 2. 1. előtt MIL
 Endrédy György † Bp., 2. 29. MÉ
 Endródi István † Bp., 3. 3? ML
 Eördögh János SZOT KKZÉ1-2, ZL
 Erdélyi József (1896) † Bp., 12. 6. MTAA
 Erdődy Kálmán † Bp., 4. 27? SZKL

Unkild 09.

Evans, Gil † Mexikóváros, 3. 20. BRZL
 Eyskens, Gaston † Löwen, 1. 3. KK3-4
 Fábíán Márta ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ1-2
 Farkasdy (Farkasdi) Zoltán (1923) KD DKA, KK3-4, MÉL, MKL, ML, ÚML7-8
 Farkasinszky Lajos † Bp., 9. 25. KK4
 Faure, Edgar Jean † Párizs, 3. 30. KK3-4, ÚML
 Fazekas Péter YM TMKK
 Fekete Zoltán † Bp., 10. 14? MTAA
 Fél Edit † Bp., 6. 28. MTAA, ML, NL, ÚML8
 Felfe, Werner † Kelet-Berlin, 9. 7. KK4
 Feynman, Richard Philips † Los Angeles (Cal.), 2. 15. KK3-4, NKL, RVL, TTL, ÚML7-8
 Fodor Tamás JM KKMf
 Földvári István (1926) † Bp., 12. 28. előtt MTAA
 Fried, Erich † ?, 11. 22. KK3-4, ÚML8, VKE, VL
 Fröbe, Gert † München, 9. 5. ÚFL
 Fuchs, Klaus † NDK, 1. 28. KK3-4
 Füzessy Ottó † Bp., 7. 15. SZKL
 Gagyi-Pálffy András † Bp., 6. 14. előtt DKA, KÁA, KK3-4, MTAA, TMKK2
 Galambos Ferenc † Bp., 9. 13. MIL
 Galambos Tamás MM MÉ, MKL
 Galsai Pongrác † Bp., 4. 22. MIL
 Garas Dezső KD DKA, KK3-4, KKMf, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML8
 Garay György † Lipcse, 6. 3? BRZL, KKZÉ2, ZL
 Gellért Sándor † Szatmárnémeti, 1. 27. MIL
 Gerelyes Ede István † Bp., 6. 21? MTAA
 Gobbi Hilda † Bp., 7. 13. DKA, KÁA, KK3-4, KL, KKMf, MINL, MML, SZKL, ÚFL, ÚML
 Goreczky László † Bp., 6. 29. MTAA

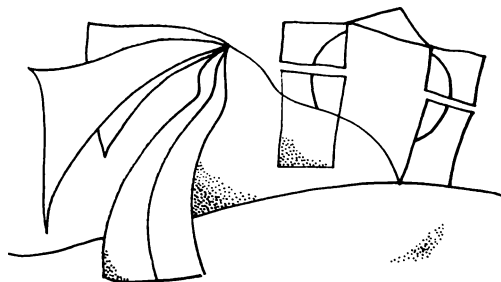
Gorskov, Szergej Georgijevics † SZU, 5. 13. KK3-4
 Grastyán Endre † Pécs, 7. 18? BLKF, DKA, MTAA
 Gulyás Gyula BB KKMF
 Gulyás János BB KKMF
 Güden, Hilde † München, 9. 17. BRZL, KK3-4, ZL
 Gyarmathy Tihamér KM MKL, ML
 Hajdú Elemér † Bp., 6. 1. DKA, KÁA, KK4, MTAA
 Hak, Ziaul † Bahawalpur (Pakisztán), 8. 17. KK4
 Hardy Gyula † Bp., 10. 26. előtt DKA, KK4, MTAA, RVL, TMKK, TTL7, ÚML8
 Hartmann, Rudolf † München, 8. 26. BRZL
 Hatz (Hátszegi) József † Bp., 1. 18. KK4, SL
 Heimpel, Hermann † Göttingen, 12. 23. KK3-4, ÚML8
 Heinlein, Robert † Carmel (Cal.), 5. 10? VL
 Herczeg Károly † Bp., 4. 15. KK3-4
 Hézsér Zoltán † Bp., 6. 9. BRZL, KKZÉ1, ZL
 Hofi Géza KM DKA, KK4, ÚML8
 Horváth György † Bp., 10. 19. előtt SL
 Horváth László † Bp., 1. 22? DKA, KK4, KKMF
 Howard, Trevor Wallace † London, 1. 7. KK4, ÚFL
 Ikvai Nándor † Bp., 1. 29. NL
 Ilosfalvy Róbert ÉM BRZL, DKA, KÁA, KK3-4, KKZÉ2, KL, MINL, ÚML7-8, ZL
 Irinyi Károly † Debrecen, 8. 20. előtt MTAA
 Iván Szilárd † Bp., 8. 7. DKA, KK4, MÉ, MKL, ML
 Ivánka Csaba JM KKMF
 Jancsó Miklós (1952) BB KKMF
 Jándy Géza † Bp., 9. 20. MTAA, TMKK, TTL7, ÚML7-8
 Jánoskúti Márta ÉM KKMF

Ullár 71.

Jászai László ÉM DKA, KK4, SZKL
 Joffrey, Robert † New York, 3. 25. KBL, KK4
 Józsa Imre JM KKMF
 Kabai János † Bp., 10. 15. MTAA, TTL7
 Kaján Béla † Bp., 7. 17? MTAA
 Kaján-Kalász Tibor KM DKA, KK3-4, MKL, ML, ÚML7
 Kalmár Pál † Bp., 11. 21? KKZÉ2
 Kalmár Tibor JM SZKL
 Karizs Béla ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ1-2, ÚML8
 Kékesi László † Bp., 3. 24. DKA, KK4, MÉL, MKL
 Kempler Kurt † Bp., 11. 29. MTAA
 Kerényi Miklós György † Bp., 9. 6. előtt BRZL, KKZÉ1-2
 Kézdy György ÉM KKMF
 Kiesinger, Kurt Georg † Tübingen, 3. 9. KK3-4, ÚML7-8
 Kincses Veronika ÉM BRZL, DKA, KÁA, KK4, KKZÉ1-2, ÚML8
 Király István SZOT DKA, KÁA, KK3-4, KL, MIL, MINL, PL, ÚML
 Király Levente SZOT DKA, KK4, SZKL
 Kisfaludy Lajos † Bp., 11. 1? DKA, KÁA, KK3-4, MTAA, TMKK2, ÚML KF
 Kiss György MM MÉ
 Knoll István SZOT DKA, KK4, KKMF, ÚFL
 Kóbor József † Dunaujváros, 9. 27. előtt MTAA
 Kohut Magda KM DKA, KK3-4, KKMF, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML7
 Kollányi Ágoston † Bp., 5. 7. DKA, KÁA, KK3-4, KKMF, KL, MINL, ÚFL, ÚML
 Kónya Albert † Bp., 3. 16. KK3-4, KL, MINL, MTAA, TMKK2, TTL, ÚML
 Kovács Béla KD BRZL, DKA, KK3-4, ÚML8
 Kovács György (1925) † Bp., 4. 21. DKA, KK4, MTAA, TMKK, TTL, ÚML8
 Kovács Miklós † Bp., 4. 20. ÚFL
 Környey István † Bp., 6. 21? BLKF, KK3-4, KL, MINL, MTAA, OL, TMKK, TTL, ÚML
 Krámlí András (1910) † Szeged, 5. 17. MTAA, OL
 Kristóf István ÉM DKA, KK4
 Kun Béla † Moszkva, 1938. 8. 29. – javítás: KL, Magyar életrajzi lexikon, MINL, MML, ÚML
 Lakat Károly † Bp., 12. 3. KK4, SL
 Láng Tivadar † Bp., 12. 29. előtt DKA, KK4
 Latabár Kálmán (1938) JM KKMF, KKZÉ1, SZKL

Lederman, Leon Max fizikai ND KK4
 Legány Dezső EF BRZL, KKZÉ1–2, ZL
 Lemnitzer, Lyman L. † Washington D. C.,
 11. 12. KK3–4
 Lénárd Ferenc † Bp., 4. 19? DKA, MTAA,
 PL
 Léner Péter ÉM SZKL
 Ligeti András LF BRZL, KKZÉ2
 Loewe, Frederick † Palm Springs (Cal.), 2. 14.
 BRZL
 Lóránt János SZOT DKA, KK4, MÉ, MKL
 Loszev, Szergej A. † Moszkva?, 10. 3. KK4
 Macbride, Sean † Dublin, 1. 15. KK3, NKL,
 ÚML8
 Magyar József KM DKA, KK3–4, KKMf,
 ÚFL
 Mahfúz, Nagib irodalmi ND HKI, KK3–4,
 ÚML8, VKE, VL
 Malenkov, Georgij Makszimiljanovics †
 Moszkva, 2. 1? KK3–4, MML, ÚML
 Mándi Péter † Bp., 11. 12. előtt MTAA
 Mándy Iván KD DKA, KK3–4, MIL, ÚML
 Mangini, Angelo † Bologna, 8. 4. KK3–4,
 MTAA, TTL7, ÚML8
 Méhes Kálmán † Bp., 3. 5. TMKK
 Meixner Mihály SZOT BRZL, DKA, KK4,
 KKZÉ1–2
 Melocco Miklós KD DKA, KK4, MÉ, MKL,
 ML, ÚML8
 Meszléry Judit JM KKMf, ÚFL
 Mezei István ÉM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
 Meznerics Iván † Bp., 12. 28. előtt MTAA
 Mialkovszky Erzsébet † Bp.?, 9. 29. DKA,
 KK4, SZKL
 Miháltz Pál † Bp., 11. 27? DKA, KK3–4, MÉ,
 MKL, ML
 Miki Takeo † Tokió, 11. 14. KK3–4, ÚML8
 Millner Tivadar † Bp., 10. 28? DKA, KÁA,
 KK3–4, KL, MINL, MTAA, TMKK2,
 TTL, ÚML
 Milloss Aurél † Róma, 9. 21? BRZL, KBL,
 KK3–4, ÚML, ZL
 Miskolczi László † Bp., 7. 7. DKA, KK4, MÉ,
 MKL, ML
 Miszlay István ÉM DKA, KK4, SZKL
 Mitchell, John Newton † Washington, D. C.,
 11. 9. KK3
 Mocsár Gábor † Debrecen, 12. 3. DKA, KK4,
 MIL, ÚML8
 Mravinszkij, Jevgenyij Alekszandrovics † Le-
 ningrád?, 1. 26. előtt BRZL, KK4, ÚML,
 ZL
 Nádasdi Sárközy Elemér † Bp., 11. 24. ML
 Nagy Imre † Szeged, 11. 10. KKZÉ1–2

16. ábr. 74

Nagy Katalin † Bp., 4. 11? KKMgy, MTAA,
 PL (Nagy Jánosné Csernák Katalin néven)
 Neményi Lili † Bp., 7. 13. BRZL, DKA,
 KK3–4, KKZÉ1–2, MINL, SZKL, ÚML,
 ZL
 Németh János † Madrid, 3. 5. SL
 Németh József (1911) KM DKA, FL, KK4
 Nevelson, Louise † New York (N. Y.), 4. 18?
 KK3–4, MKL, ML
 Norstad, Lauris † Arizona, 9. 12. KK3
 Oberfrank Géza KM BRZL, DKA, KK4,
 KKZÉ2, ÚML8
 Oszter Sándor ÉM KKMf, ÚFL
 Osztrovszki György † Bp., 10. 15. KK3–4,
 MTAA, TMKK, TTL, ÚML8
 Óvári László † Bp., 5. 8. előtt MÉ, MKL, ML
 Ovcsinnyikov, Jurij Anatoljevics † SZU, 2. 17.
 MTAA
 Paizs László ÉM DKA, KK4, MKL, ML
 Pallagi Nándor † Bp., 12. 7. előtt DKA, KÁA,
 KK4
 Palócz Endre † Bp., 1. 14? SL
 Palotai Erzsébet † Bp., 8. 19? DKA, KK3–4,
 MIL, MINL, SZKL, ÚML
 Papajoannu, Ezekias † Nicosia, 4. 10? KK3–4
 Pápay Erzsébet ÉM DKA, KK4, KKMf,
 SZKL, ÚFL
 Pataki Ferenc † Bp., 4. 25. KK3–4, SL
 Paton, Alan Stewart † Dél-Afrika, 4. 12. FOL,
 HKI, KK3–4, ÚML7–8, VKE, VL
 Péchy Blanka † Bp., 7. 6. DKA, KK3–4,
 MIL, MINL, SZKL, ÚML
 Pham Hung † Ho Si Minh-város, 3. 10. KK4
 Pintér Jenő † Bp., 1. 3. előtt MTAA
 Pióker Ignác † Bp., 11. 1. DKA, KÁA, KK4
 Pólay Elemér † Szeged, 11. 30. MTAA,
 ÚML7–8
 Ponge, Francis † Bar-sur-Loup (Franciaor-
 szág), 8. 6. HKI, ÚML7–8, VKE, VL
 Pozderac, Hamdija † Sarajevó, 4. 6. KK4
 Pressburger Imre † London, 1. 5. ÚFL

Rabi, Isidor Isaac † New York (N. Y.), 1. 11. KK3-4, KL, MINL, NKL, RVL, TTL, ÚML

Ránki György (1907) KM BRZL, DKA, KÁA, KK3-4, KKZE1, KL, MINL, ÚFL, ÚML, ZL

Ránki György (1930) † Bp., 2. 19. DKA, KK3-4, KL, MIL, MINL, MTAA, ÚML

Reich Károly † Bp., 1. 7. DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML, ÚML7-8

Réz Pál JA MIL, ÚML8

Ripp Géza † Bp., 3. 24? MTAA

Róna Emy † Bp., 12. 21. előtt ML

Rózsa Zsuzsa † Szeged, 3. 1. MTAA

Ruttkai Ottó † Bp., 9. 17. DKA, KK3-4, SZKL, ÚFL

Ruttkay Mária † Veszprém, 9. 7? DKA, KK4, SZKL

Sajdik Ferenc ÉM DKA, KK4

Sallay Józsa † Bp., 4. 26. KKZÉ1

Salvatori, Renato † Róma, 3. 27. ÚFL

Saragat, Giuseppe † Róma, 6. 11. KK3-4, KL, MINL, MML, ÚML

Sárai Tibor ÉM BRZL, DKA, KÁA, KK3-4, KKZÉ1-2, ÚML, ZL

Sauvageot, Aurelien † Aix-en-Provence, 12. 5. KK3-4, MTAA, ÚML

Schmal Károly ÉM DKA, KK4, MKL

Sebestyén Gyula (1922) † Kövágóórs, 3. 22? DKA, KÁA, KK4

Sík Csaba JA MIL

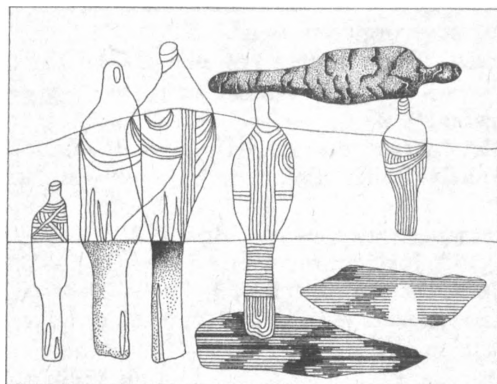
Siménfalvy Sándor † Bp., 12. 28. előtt DKA, KK3-4, KKMF, SZKL, ÚFL

Simó Sándor ÉM DKA, KK3-4, KKMF, ÚFL

Simon János † Bp., 11. 17. előtt KKZÉ1

Sipos Anna † Bp., 1. 12? SL

Solti Gizella KM DKA, KK4, ML

Sólyom-Nagy Sándor KM BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ1-2, ÚML8

Somogyi Győző MM MÉ

Sötér István † Bp., 10. 7. DKA, KÁA, KK3-4, KL, MIL, MINL, MTAA, ÚML

Staud Géza † Bp., 4. 4. MIL, MTAA, SZKL

Stonehouse, John † Southampton, 4. 18. előtt KK3

Strauss, Franz Josef † Regensburg, 10. 3. KK3-4, ÚML

Such János † Bp., 5. 12. előtt KK3-4,

Sugár Rezső † Bp., 9. 22. BRZL, DKA, KÁA, KK3-4, KKZÉ1-2, KL, MINL, ÚML, ZL

Suhajda József † Bp., 10. 30. KK3-4,

Suka Sándor KM DKA, KK4, KKMF, MINL, SZKL, ÚFL

Szabó István (építész) † Bp., 10. 13. DKA, KK4

Szakács József † Bp., 1. 24. KK4

Szakály Márta ÉM DKA, KK4

Szalay Ferenc ÉM DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML

Szám István † Bp., 11. 2. előtt MTAA, TMKK2, ÚML8

Szántó Piroska KM DKA, KÁA, KK3-4, MÉ, MKL, ML, ÚML7-8

Szász Imre JA DKA, KK3-4, MIL, ÚML

Szatmári István ÉM † Bp., 12. 28? KKMF, SZKL

Szécsényi Ferenc SZOT DKA, KÁA, KK3-4, KKMF, ÚFL, ÚML7-8

Székely Gábor KD DKA, KK4

Szelényi Istvánné † Bp., 11. 20. KKZÉ1

Szemes Mari † Bp., 12. 10. DKA, KÁA, KK3-4, KKMF, SZKL, ÚFL, ÚML8

Szenes Iván ÉM MIL

Szentkuthy Miklós KD † Bp., 7. 18. DKA, KK3-4, MIL, ÚML

Szepes Júlia † Bp., 2. 5. előtt MTAA

Szeryng, Henryk † Kassel, 3. 3. BRZL, KK3-4, ÚML8, ZL

Szilvássy Margit † Bp., 2. 7. DKA, ZL

Szirtes Ádám KD DKA, KK3-4, KKMF, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML7

Szirtes Ági JM KKMF

Szőnyi G. Sándor KM DKA, KK3-4, KKMF, ÚFL, ÚML8

Szücs Jenő † Bp., 11. 28? KÁA, MIL, MTAA

Takács Zsuzsanna JA MIL

Tausz János † Bp., 5. 25. KK3-4, ÚML

Teleky-Vámosy Árpád † Bp., 5. 24. ML

Telmányi Emil † Holte (Dánia), 6. 12. BRZL,

- KL, MINL, ÚML, ZL (ÚML8 adata hibás)
- Térffy Tamás † Bp., 6. 15? MIL
- Timkó Imre † Nyíregyháza, 3. 30. KK4
- Tinbergen, Nikolaas † Oxford, 12. 21. BL, KK3–4, NKL, TTL7, ÚML8
- Titkos Pál † Bp., 10. 8? KK4, SL
- Tomanek Nándor † Bp., 8. 4. DKA, KK3–4, KKMf, SZKL, ÚFL, ÚML7–8
- Tordy Géza KM DKA, KK4, KKMf, MINL, SZKL, ÚFL
- Tóth József (1940) ÉM DKA, KK4
- Tóth Tibor ÉM DKA, KK4
- Tömpe István † Bp., 12. 15. KK3–4, MML, ÚML
- Trogmayer Ottó SZOT DKA
- Truong Chinh † Hanoi, 9. 30. KK3–4, MML, ÚML8
- Vajda István BB KKMf
- Vajda László ÉM DKA, KK4, KKMf
- Vargha Kálmán † Bp., 9. 14. MIL, MTAA
- Vass Antal † Bp., 10. 8. DKA, KK4, MÉL, MKL, ML
- Vass Éva KM DKA, KK3–4, KKMf, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML7–8
- Vértes Imre † Bp., 3. 18. KK4
- Vittek Lajos † Besztercebánya, 1. 2. SL
- Voit Pál † Bp., 5. 1. MTAA, ML, ÚML8
- Vujicsics D. Sztoján JA MIL
- Wankel, Felix † Lindau (NSZK), 10. 9. ÚML8
- Warga Livia † Bp., 1. 13?, BRZL, DKA, KK4, ÚML, ZL
- Wessely Ferenc ÉM KKMf
- Wierdl Károly † Bp., 2. 18. DKA, KÁA, KK4
- Zebec, Branko † Zágráb, 9. 26. SL
- Zoltánffy (Zoltánfi) István † Ausztria, 8. 13. MÉ
- Zsámbéki Gábor KD DKA, KK4

ADATKÖZLÉS

A tájékoztatás megkönnyítése végett néhány, a lexikonokban nem szereplő ismertebb személyről is közlünk adatokat:

- Aczél Kovách Tamás újságíró † Bp., 8. 11.
- Allais, Maurice francia közgazdász közgazdasági ND
- Ascher Tamás rendező ÉM
- Bakó József diszlettervező ÉM
- Barta György biokémikus † Bp., 2. 14.
- G. Beke Margit író, műfordító † Bp., 8. 30.
- Belohorszky Pál kritikus † Bp., 12. 30.
- Black, George brit orvos orvosi ND
- Bochkor Jenő újságíró † Bp., 9. 16?
- Bokor József iparművész † Bp., 9. 10. előtt
- Bucsay Mihály ref. hitrudós † Bp., 7. 8.
- Deisenhofer, Johann NSZK-beli vegyész kémiai ND
- Elion, Gertrude amerikai orvos orvosi ND
- Engl Géza fordító † Bp., 2. 17.
- Fehérváry Ferenc fotóriporter † Bp., 11. 7?
- Gecser Lujza textiltervező † Bp., 2. 26. előtt
- Gedényi Mihály, író, bibliográfus † Bp., 7. 5.
- Gesztai Pál újságíró † Bp., 11. 5.
- Gonda Lajos diplomata † Bp., 4. 5.
- Hitchings, George amerikai orvos orvosi ND
- Huber, Robert NSZK-beli vegyész kémiai ND
- Kesjár Csaba autóversenyző † Nürnberg, 6. 24.
- Lengyel Sándor grafikus † Bp., 12. 17. előtt
- Major Jenő történész † Bp., 7. 11. előtt
- Marosi Károly színész † Szeged, 8. 1.
- Mezei Irén operaénekesnő † Bp., 2. 17. előtt
- Michel, Hartmut NSZK-beli vegyész kémiai ND
- Mózes László közgazdász † Bp., 10. 24.
- Nyerges Ágnes újságíró † Bp., 9. 22.
- Padányi-Gulyás Béla politikus † Genf, 12. 23.
- Pethő György író, filmdramaturg † Bp., 7. 25.
- Sas István filmrendező ÉM
- Schwartz, Melvin amerikai fizikus fizikai ND
- Steinberger, Jack amerikai fizikus fizikai ND
- Suha Andor újságíró † Bp., 8. 2?
- Szabó Flóris könyvtáros † Pannonhalma, 8. 2.
- Szakály György táncos ÉM
- Szegedi Ernő szobrász † Anglia, 2. 21.
- Székely Tibor eszperantista író, utazó † Szabadka, 9. 20.
- Széles Margit geológus † Bp., 2. 17.
- Széphelyi Zoltán diplomata † Damaszkusz, 8. 17?
- Szilágyi István újságíró † Bp., 9. 29?
- Szvetnik Joachim ötvös KD † Baja, 3. 30.
- Talpassy Tibor író † Bp., 3. 5.
- Valkó Arisztid régész † Solymár, 6. 7.

Gyuris György

Kecskeméti Kálmán

Legutóbb remekbesikerült fotóit, a magyar elitkultúra prominenseit (többek közt *Petri Györgyöt, Csoóri Sándort, Vas Istvánt, Tandori Dezsőt*) ábrázoló portréit láthatta szélesebb közönség, Budapesten is, Dorogon is. De sok egyéb kiállítása is volt már Kecskeméti Kálmánnak: 1963 óta szinte évenként jelentkezett a fővárosban és vidéken. Festő, grafikus, fotóművész, mindenekelőtt azonban értelmiségi. Otthonosan mozog nemcsak az irodalomban, zenében, de a magaskultúra alkotóinak köreiben is. Barátja volt *Szentkuthy Miklós, Tandori Dezső* életéből irodalomtörténetesek előtt rejtett titkokat tud, otthon van Nyugat-Európában. Tán túl sok ez a jóból, a gyanútlan szemlélő úgy vélhetné, egy ilyen nagyformátumú kultúremler, egy ilyen briliáns csevegő, egy ilyen szinte minden művészetben szakemberként jártas elme nem is lehet *igazi* művész.

Pedig az, elsősorban talán festményeivel, grafikáival. Nem sietős típus, nem alkot sokat, bár annál azért jóval többet, hogysem a szó francia értelmében amatőrnek tekinthetnénk. Korszakai úgy alakultak, hogy egy-egy intenzívebb alkotói periódus után visszavonult, kivárt, mással – mondjuk fotóval, zenével – foglalkozott, majd, az új ihlet jöttén (motiváció, drive, Kunstwollen – hogy korszerűbben fejezzük ki magunkat) ismét, ezúttal már némiképpen másként, az elért eredményeket megszüntetve-megőrizve lásson képzőművészeti munkájához.

Aki grafikáit nézi, először vonalainak, vonalhalóinak, textúrájának tisztaságán ámul el. Semmi „maszatolás”, semmi kuszaság, semmi „bujaság”, semmi, ami a látomásaikat rajzolók, a szürrealizmuson nevelkedettek rajzain, karcain olyannyira, szinte már túllontúl ismerős, sokszor már banális is. De idegen tőle az elszánt, teoretikus beállítottságú absztraktok, nonfiguratívok kegyetlen szigorúsága is. Vonalai kecsesek, üdék, „természetesek”, időn-

ként megbicsaklók (épp csak hogy), enyhén görbítettek, lendületesek és hirtelen megállók, a rajzok emelkedett, szép íveit pontozások, satirozások, szálkázások „rántják” egybe, ellensúlyozzák, dinamizálják vagy késleltetik. Legtöbb rajzának tárgya is van, a szó legáltalánosabb értelmében „természetelviúeknek” is mondhatjuk őket. Sokszor ősi jelképek tűnnek elő, archetipikus „szabályok”, ám jelképiségüket – szinte hanyagul, fölényesen – korántsem igyekszik kihasználni, nyomatékosítani, a rajz eszmei fókuszába állítani a művész. Hasonlóan bánik Kecskeméti Kálmán a modern magyar művészet általa oly kedvvel alkalmazott fordulatáival is: inkább rájátszásnak, utalásnak, hasonlatnak tűnnek darabjain a vajdai, kornisi, ámosi stb. szerkezeti elemek, mintsem valódi tárgyként, témaként. Éppen ezért e rajzok teljességgel eredetiek, a felhasznált fordulatok mintegy idézőjelben vannak, átfunkcionáltak, formává váltak Kecskeméti kezén. Épp így, szinte éteri jellegükben, transzparenssé, azaz áttetszővé váltukban simulhatnak csak bele e rajzok – nem túlzás a szó – Kecskeméti tündéri vonalvilágába. Persze akadnak nem is kevés-szer nyersebb, durvább, groteszkebb, sőt komikusabb elemek is e rajzok egy csoportjában. Szemüveges, bürokrata küllemű madár, a klasszikus gyermekrajz-elefánt átformált variációja, henyén „feldobott”, keretbe foglalt alkariatidák és hasonlók képviselik ezt a „vonalat” Kecskeméti grafikai oeuvre-jében. Az „igazi” művészt azonban szerintünk nem e csoport képviseli-mutatja igazán. Ahhoz azonban hozzásegíthetnek minket e rajzok is, hogy észrevegyük a „tündéri” rajzok rejtett, szerkesztés „malackodásait”, grafikai „vicceit”, sokszólamúságát.

Érett, telitalálatokban gazdag, klasszikus tisztaságú művészet ez, egyike az új magyar grafika legvonzóbb jelenségeinek.

Vajda Kornél

Ezt mind mi írtuk

Harmincöt éve: „A mezőgazdasági termelés gyors ütemű fejlesztése az elkövetkező években is kulcskérdés – állapította meg a kongresszus. Ez a nyitja az egész nép anyagi felemelkedésének és egyik alapja a rendszeres árleszállítás politikájának is. Mi akadályozta és akadályozza, hogy a mezőgazdaság többet termeljen? Számos akadályt már elhárítottunk: kijavítottuk az elkövetett politikai hibákat, fokozottabban érdekeltté tettük a dolgozó parasztot a termelésben, sok erőgépet és kisgépet juttattunk a falunak és egyre többet fogunk adni. De a legfontosabb a parasztság tudatának, gondolkodásának megváltoztatása... A könyvtárosok eddig is ezen fáradoztak, hogy elősegítsék a dolgozók művelté, öntudatosá tételét. De a feladatnak még csak az elején vagyunk... A polgári Járási Könyvtár lelkes könyvtárosai egy újságtartó-állványt készítenek és ezt a Piac-téren szándékoznak felállítani. A járás legolvasottabb újságpéldánya lesz az övék.”

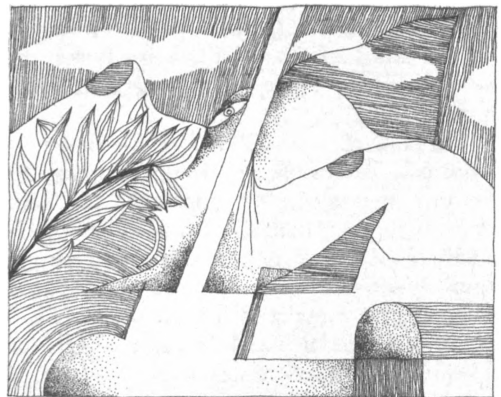
„Rákosi elvtárs elemezte a kongresszuson az ország lakosságának összetételében beállt változást. Ezek közül legjelentősebb a munkásosztály gyors számbeli növekedése. Öt év alatt közel félmillióval nőtt a fizikai munkások száma. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy természetesen a legképzettebb és legműveltebb munkásokat a vezető párt- és állami funkciókba emelték ki és azt, hogy az új munkások túlnyomó többsége faluról, tanyáról került az üzemekbe – már önmagában világos, hogy milyen nagy kulturális feladat áll többek között az üzemi könyvtárosok előtt.”

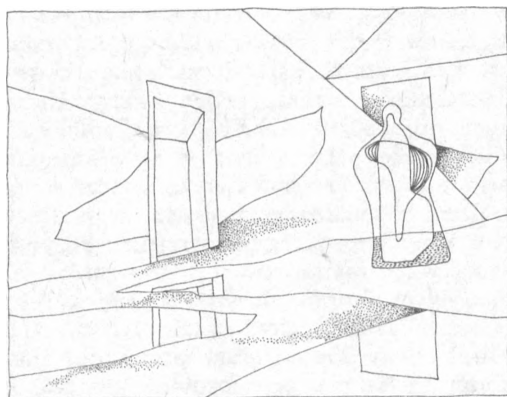
„Ki ne ismerné a MOM kultúrpalotáját? Jellegetes, köríves homlokzatának fényképe az egész világsajtót bejárta... Haj, sok könyvtáros irigykedik magában: »...ha én ott lehetnék könyvtáros!...«; és pazar könyvtártermeket képzel a ragyogó márványhomlokzat mögé. Magam is ekként vélekedtem és most képzeljék el megdöbbenésemet, amikor bevezettek egy kicsiny, kb. 3 × 5 méteres helyiségecskébe!

Mert ebben a monumentális épületben – a sok tucat szoba közül – csupán egy emeleti fürdőszoba akadt a könyvtár részére.”

„Egyik legnagyobb textilüzemünk a Kistext. Könyvtára az ún. »kultúrépületben« van, a nagyterem bejáratával szemközt. Ideális hely – gondoltam – az előcsarnokban sokan megfordulnak. *Ideális hely* – vélekedtek az illetékesek is – *ha már itt a könyvtár, nincs szükség külön ruhatárra. Elvégre ez is »tár«, az is »tár«... Nem igaz?* – És hiába tiltakozott a könyvtárosnő 800 olvasó, valamint 12 000 kötet nevében – az ÜB ragaszkodott hozzá, hogy rendezvényeknél a könyvtárat ruhatárrá alakítsák át. Nemcsak a gyári, hanem a külső rendezvényeknek is!”

„Milyen legyen a könyvtár nyári propagandamunkája? Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy ebben az évszakban fokozott jelentősége van az ötletes, kellemes olvasmányokat népszerűsítő, rajzos plakátoknak, feliratoknak (pl. nyugágyon olvasó nő, háttérben a kéklő Balatonnal). A könyvtáros állítsa össze a nyári szórakoztató könyvanyagot, melyet a hangoshíradó ismertessen. Ugyancsak népszerűsítheti könyveit az üzemi könyvtárban: »*A könyvtár nyári hirei*« címmel. *Gondoljunk a szabadságra utazó dolgozókra is.* Jó, ha ezek névsorát meg-

szerezzük a személyzeti osztálytól, vagy az üzemszervezők órákon vezetőitől és egy gépelt, vagy sokszorosított lapon felhívjuk a dolgozók figyelmét arra, hogy *szabadságidejükre lássák el magukat jó olvasnivalóval.*”

„Olvasóink zöme még nem tudja megválasztani olvasási tárgyát, a tájékozottak pedig olyan gyorsan fejlődnek, hogy emiatt szorulnak rá a könyvtáros segítségére... Ha a könyvtáros el akarja érni könyvtára fejlesztését, tapasztalatom szerint teremtsen jó kapcsolatot a pártbizottsággal, az üzemi bizottsággal és – a főkönyvelővel.” (*A Könyvtáros, 1954/6. sz.*).

Huszonöt éve: „Hatékony propagandaeszköznek bizonyult a község olvasói térképe is. A térkép 110 × 135 cm-es, barnára fényezett, rétegelt lemez, amelyre a községi tanács elnökhelyettese rárajzolta a község térképét. Minden ház jelölésének megfelelően egy 4,5 voltos zseblámpaégőt épített be... Ha egy házból valaki beiratkozik a könyvtárba, a házat jelképező égő egyik pólusát bekötik az áramkörbe, a másik pólus a bekapcsoláskor zár. Így körzetként teljessé válik az áramkör, és az égők működnek. Amelyik házból nincs könyvtári olvasó, ott nem gyullad ki a fény... Többen kifogásolták, hogy náluk miért nem gyullad ki a fény? Miután megtudták, hogy csak a könyvtári olvasók lakását jelző égő gyullad ki, többen beiratkoztak a könyvtárba és rendszeresen olvasnak.”

„Hetven-nyolcvan év előtt elképzelhető volt egy, a könyvtári műhelymunka és az országos könyvtárügy minden problémájával tudományos alaposan foglalkozó folyóirat. Ez ma már elképzelhetetlen. Minden, valamennyire fejlett könyvtárüggyel rendelkező országban legalább két, de többnyire 3–6 folyóirat osz-

tozkodik a feladatokban. Engedjék el nekem a felsorolásukat: minden nagyobb könyvtárunk folyóiratkatalógusa szolgál bizonyítékokkal.”

„Kezemben van az Orsz. Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács ez évi márc. 31-i üléséről kiadott tájékoztató. A könyvtárosok továbbképzéséről lefolyt tanácskozáson elhangzott összefoglalóban olvasom, hogy a könyvtárosok – a hálózati központok is – több segítséget várnak a Könyvtártudományi és Módszertani Központtól, mint a továbbképzés központjától.”

„Egyik községünk művelődési otthonát vezeti egy kiváló, köztiszteltetben álló népművelő, aki joggal büszke arra, hogy intézménye valóban otthona a falu lakosságának, a nagytermet minden meghirdetett alkalommal megtölti a hallgatók, az egyik – csak erre a célra fenntartott – klubszobában esténként 25–30 parasztember társalog, kártyázik, de azt már luxusnak tartaná, hogy egy másik hasonló nagyságú helyiséget *csak könyvtári* célokra használjanak. A falu lakosságának egynegyede rendszeresen jár ide, függetlenül a könyvtárosa van, de a könyveket lezárt szekrényekben tartják.

Egy másik községünkben – ahol a lakosság egyharmada könyvtári tag – hetenként háromszor az olvasók hosszú sorokban állnak a fűtetlen folyosón, mert a művelődési otthon előadóterméből toloajtóval elválasztott könyvtárba egyszerre csak 5–6 ember fér be, és – uram bocsá! – azok a művelődni vágyó emberek besároznak a terem parkettjébe, amit egész évben nem látogatnak annyian, mint a könyvtárat egy hónap alatt.

Az elmúlt hetekben történt, hogy az egyik, közel húszezer lakosú községünk új művelődési házában berendezési ügyében összeült egy bizottság, s ott többen szóvá tették, hogy a könyvtár céljaira kijelölt 74 m² alapterület nem fog megfelelni az igényeknek, hiszen már most is 2000 olvasó és 15 000 könyv elhelyezéséről van szó, akkor a helyi tanács egyik vezetője nem kis iróniával jegyezte meg, hogy »jól néznénk ki«, ha a színház, képzőművészet és a könyvtár elfoglalná az épület nagy részét, mert hát akkor »mi marad a népművelésre?«

„A könyvtárosok rengeteg időt fordítanak az állandó olvasók beiratkozása alkalmával, a beiratkozási díjak kezelésére, nyugtázására, könyvelésére és továbbítására... Ha az egyes térítési díjak kezeléséhez szükséges munkák költségeit vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy

sok esetben a költségek meghaladják, vagy eléri a beszedett térítési díjak összegét. ...Az egyszerűsítés többféleképpen oldható meg... Igazi egyszerűsítés azonban az lenne, ha valamilyen technikai eljárással gépiessé tudnánk tenni az eddigi műveleteket. Igen kedvező eredmény érhető el a képeken bemutatott kis jegykiadó automatával, amely meghatározott fémpénz vagy fémpénzek bedobása után önműködően adja ki a bedobott pénz értékének megfelelő jegyet... Ha ez bélyeg nagyságú lenne, azonnal fel lehetne ragasztani az olvasó-jegyre...”

„A könyvtáros izlésfejlesztő munkája nehéz feladat. Olyan nehéz, mint valakit hozzásegíteni ahhoz, hogy kifejlődjék benne az élnitűdás, az alkotókedv, az érzelmi reagálás bonyolult képessége. Nehéz azért is, mert nem használhatja az iskolák tárgyi, tematikai elemző módszerét. A könyvtáros magával a könyvvel nevel. Ha rámutat a mű néhány fontosabb tulajdonságára, evvel csak a figyelmet próbálja felébreszteni az olvasásra. A virágot azonban nézni kell és nem magyarázni. A legszebb leírásnál, a legmeggyőzőbb dicséretnél is jobban érezzük a szál szegfű szépségét, ha kezünkbe vesszük, látjuk, érezzük. A könyv eszméit a leghatásosabban maga a könyv adja át.”

„A nőolvasókkal való foglalkozás érdekes és összetett feladatot jelent. A serdülők problémáitól kezdve, az érett nő sokirányú érdeklődésén keresztül az öregkor lehiggadt szemléletével, sokszor összeszűkült látókörével egyaránt számolnunk kell... Nőolvasóink esetében különösen nagy sikerük van az olyan témájú könyveknek, amelyek sajátosan asszonyi problémákkal foglalkoznak (család, gyermek, házasság). S ha e témákat olyan írók dolgozzák fel, akik az élet egyéb problémáitól nem elszigetelten boncolgatják ezeket a kérdéseket, hanem rámutatnak az összefüggésekre, bemutatják, hogy ezek a társadalom sok más nagy kérdéséhez hozzátartoznak, vagy ezeknek függvényei, nem fenyeget az a veszély, hogy az ilyen érdeklődésű olvasók megrekednek egy ponton.” (*Könyvtáros, 1964/6. sz.*)

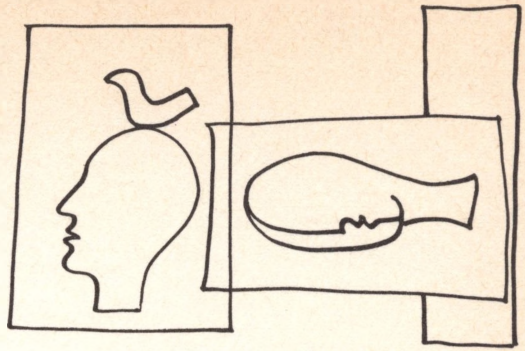
Tíz éve: „...ami mostanában igen sokat foglalkoztat bennünket, különösen az idősebb, hosszú könyvtári gyakorlattal rendelkező

munkatársakat, az a *könyvtárosok hivatástudata, munkaerkölcs, munkafegyelme*... A korábbi években sokat panaszkodtunk amiatt, hogy a tiszteletdíjas, szakképzetlen könyvtárosok mennyire akadályozzák a könyvtári munka fejlődését. Hogy hónapokon, éveken keresztül nem tudtunk érvényt szerezni a legegységesebb szakmai követelményeknek sem. A módszertani könyvtárosok eszmecserejének központi alakja volt a raktári rendet nem ismerő, a leltárkönyvet elrontó, elvesztő, hajmeresztő hibákat elkövető tiszteletdíjas könyvtáros... Úgy véltük, hogy ilyesmi szakképzett, főhivatású könyvtárossal már nem fordulhat elő. Sajnos, igen sokszor kell tapasztalnunk, hogy nagyon is előfordul. Néhány könyvtárosunkban a felkészültség és a mindennapi munka élesen elválik egymástól. Felsőfokú ismeretek birtokában igénytelen, felületes munkával, laza munkafegyellemmel találkoztunk. Ezek a »nagyvonalú emberek« nem érzik magukénak az intézményt, és sok esetben miután megszerzik a képesítést, otthagyják a könyvtárat.”

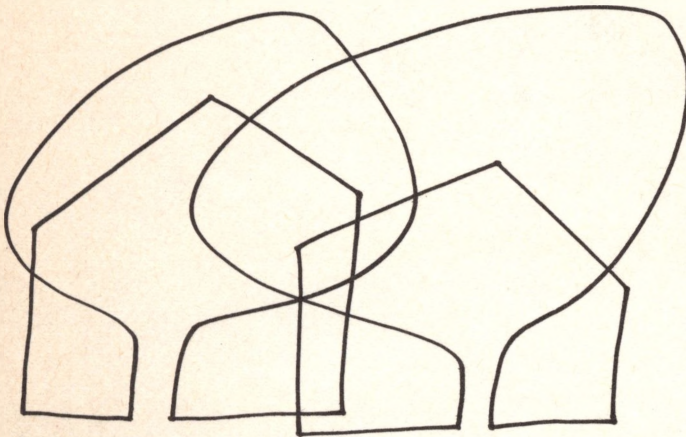
„Az egyik faluban azonban elgondolkodtató eset történt. A könyvtáros, aki már hosszú évek óta végzi tiszteletdíjasként a könyvtári munkát és hálózatunk egyik legfáradhatatlabb munkatársa, közölte, hogy nem hajlandó részt venni ebben a munkában. »Nálunk a brigádtagokat nem érdekli az olvasás, örülnek, ha a munka után idejében ágyba kerülhetnek – mondta –, kár zaklatni őket.« Hosszas alkudozás után mégis velünk tartott a termelőszövetkezetbe. A szövetkezet elnöke szívesen fogadott minket, nagyon örült a felajánlott könyveknek, és azt a meggyőződését fejezte ki, hogy a termelőszövetkezetben minden munkás örömmel fogadja majd az olvasmányokat. Könyvtárosunk azonban, noha 60 szocialista brigádtaggal bővítette olvasói taborát, statisztikai jelentésében ezt nem tüntette fel. Eljárását azzal indokolta, hogy a szocialista brigádtagok könyvtárba iratása a könyvtáros számára csupán adminisztratív feladat volt, olvasásukat nem tudja ellenőrizni. »Beírhatnék még százzal több olvasót is a nyilvántartásba – mondta –, de csak azokat jegyzem be, akikkel a kapcsolatot közvetlenül is fenn tudom tartani.«” (*Könyvtáros, 1979/6. sz.*)

A Könyvtáros egyes számai – tizenként hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.

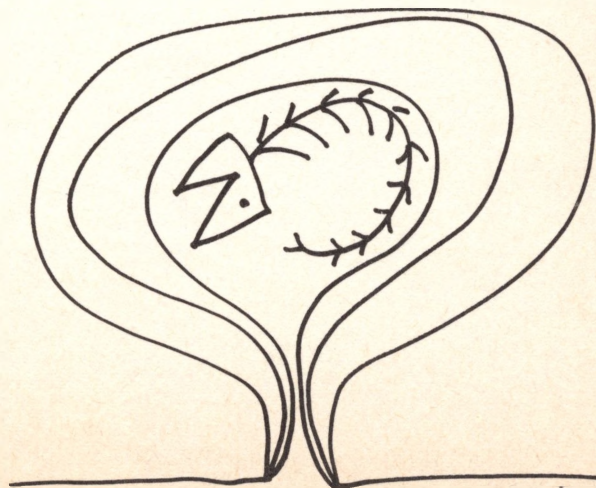
KECSKEMÉTI KÁLMÁN
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 373. oldalon)

Kecskeméti Kálmán 79.

Kecskeméti Kálmán 79.

Kecskeméti Kálmán 79.

